

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**İŞLETME SÜREKLİLİĞİ VARSAYIMININ FİNANSAL RAPORLAR VE
DENETİM RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muammer PAÇA

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Uğur SEVİM

GİRESUN-2020

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 30/11/2020 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Muammer PAÇA' nın İşletme Sürekliliği Varsayımının Finansal Raporlar ve Denetim Raporları Çerçevesinde Değerlendirilmesi başlıklı tezini incelemiş olup aday 30/11/2020 tarihinde, saat 14:00 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Uğur SEVİM	
Üye	Doç. Dr. Alper KARAVARADAR	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Uysal	

ONAY

.../.../2020

Prof. Dr. Enver SARI
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İşletme Sürekliliği Varsayımının Finansal Raporlar ve Denetim Raporları Çerçevesinde Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/11/2020

Muammer PAÇA

ÖNSÖZ

İşletme sürekliliği işletmenin kendisi ve işletmeden faydalanan çıkar grupları açısından önemli olan kavramlardan birisidir ve özellikle 2000’li yıllarda yaşanan finansal skandallar ve krizler işletme sürekliliği varsayımının önemini arttırmıştır. Türkiye’ de BDS 570 işletme sürekliliği standardı ile işletme sürekliliğine ilişkin bağımsız denetçinin sorumluluğu ve nasıl raporlaması gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir. “İşletme Sürekliliği Varsayımının Finansal Raporlar ve Denetim Raporları Çerçevesinde Değerlendirilmesi” isimli çalışmada BDS 570 denetim standardı çerçevesinde çalışılmıştır, işletme sürekliliğine ilişkin bir model oluşturulmaya çalışılmış ve sürekliliği etkileyen faktörler araştırılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana bilgileri ile katkıda bulunan tüm hocalarıma teşekkür ederken, danışmanlığımı üstlenen bu çalışmada bana yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Uğur SEVİM’e, çalışma sırasında teorik ve uygulama alanlarında yardımcı olan Doç. Dr. Alper KARAVARDAR’a, çalışmanın uygulama bölümünde katkılarını esirgemeyen Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN’a teşekkürü bir borç bilirim.

Muammer PAÇA

ÖZET

İşletmeler iktisadi açıdan fayda sağlayan birimlerdir, işletmelerin bu faydalarının devam edebilmesi için işletmelerin faaliyetlerine devam etmesi gerekir. Bu noktada işletme sürekliliği kavramı, işletmenin sınırlı bir amaç veya sınırlı bir süre için kurulması durumu yoksa işletme faaliyetlerinin bir süreye bağlı olmaksızın sınırsız devam edeceğini ifade eder. İşletme sürekliliği muhasebenin temel kavramlarından biri olmakla beraber muhasebe denetimi standartlarından da birisidir. Bu çalışmada BDS 570 işletme sürekliliği çerçevesinde, denetçilerin işletme sürekliliği görüşü ile ilgili bir regresyon modeli oluşturulmaya ve denetçilerin görüşünü etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın veri seti olarak 2013-2017 yılları arasında Borsa İstanbul imalat sektöründe yer alan 159 şirketlerin finansal tabloları ve denetçi görüşlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmında Lojistik Regresyon, Ki-Kare ve Mann – Whitney testleri kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında modellerin ortalama doğruluk oranı %96,6'dır. Modellerdeki önemli değişkenler önceki denetim raporu ve kısa vadeli yabancı kaynak oranıdır. Denetim firmasının büyüklüğü ile denetçinin görüşü arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İşletme Sürekliliği, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetçi Görüşü

ABSTRACT

Businesses are economically beneficial units. In order for these benefits to continue, enterprises must continue their activities. At this point, the concept of going concern means that if the business is not established for a limited purpose or for a limited period of time, business activities will continue without limitation for a period of time. Going concern is one of the basic concepts of accounting but it is also one of the standards of accounting auditing. In this study, a regression model related to the opinion of going concern of auditors is tried to be formed within the framework of BDS 570 going concern and the factors affecting the opinion of the auditors are tried to be determined. The data set of the research is based on financial statements and auditor opinions of 159 companies in Istanbul Stock Exchange manufacturing sector between 2013-2017. Logistic Regression, Chi-Square and Mann - Whitney tests were used in the application part of the study.

When the results obtained from the study are examined, the average accuracy rate of the models is 96.6%. Important variables in the models are the previous audit report and the short-term foreign resource ratio. No relationship was found between the size of the audit firm and the opinion of the auditor.

Keywords: Going Concern, Independent Audit, Independent Audit Opinion

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA

1.1. MUHASEBE VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ	2
1.1.1. Muhasebe Kavramı.....	2
1.1.2. Muhasebenin Amacı ve Önemi	4
1.1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi.....	5
1.2. GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE İLKELERİ.....	11
1.2.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı	12
1.2.2. Kişilik Kavramı	13
1.2.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı	13
1.2.4. Dönemsellik Kavramı.....	14
1.2.5. Parayla Ölçülme Kavramı	14
1.2.6. Maliyet Esası Kavramı	15
1.2.7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı	15
1.2.8. Tutarlılık Kavramı	16
1.2.9. Tam Açıklama Kavramı	16
1.2.10. İhtiyatlılık Kavramı	16
1.2.11. Önemlilik Kavramı.....	17
1.2.12. Özün Önceliği Kavramı.....	17
1.3. FİNANSAL RAPORLAMA VE TABLOLAR	18
1.3.1. Finansal Tablo Kavramı	18
1.3.2. Finansal Tabloların Amacı	21
1.3.3. Muhasebenin Varsayımları.....	22
1.3.3.1. Tahakkuk Esası	22

1.3.3.2. İşletme Sürekliliği.....	23
-----------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE VE DENETİM

2.1. MUHASEBE DENETİMİ KAVRAMI	24
2.2. DENETİM TÜRLERİ.....	26
2.2.1. Kapsamına Göre Denetim Türleri	26
2.2.1.1. Genel Denetim	26
2.2.1.2. Özel Denetim	26
2.2.2. Yapılış Nedenine Göre Denetim Türleri	26
2.2.2.1. Zorunlu Denetim.....	27
2.2.2.2. İsteğe Bağlı Denetim	27
2.2.3. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri.....	27
2.2.3.1. Devamlı Denetim.....	27
2.2.3.2. Ara Dönem Denetim.....	27
2.2.3.3. Son Denetim	27
2.2.4. Yapılış Amacına Göre Denetim Türleri	28
2.2.4.1. Finansal Tablo Denetimi.....	28
2.2.4.2. Uygunluk Denetimi	28
2.2.4.3. Faaliyet Denetimi.....	29
2.2.5. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri	30
2.2.5.1. Bağımsız Denetim.....	30
2.2.5.2. İç Denetim.....	31
2.2.5.3. Kamu Denetimi.....	31
2.3. DENETÇİ KAVRAMI.....	32
2.4. DENETÇİ TÜRLERİ.....	33
2.4.1. Bağımsız Denetçiler	33
2.4.2. İç Denetçiler	33
2.4.3. Kamu Denetçisi	34
2.5. BAĞIMSIZ DENETİM KAVRAMI	34
2.6. BAĞIMSIZ DENETÇİ	38
2.7. BAĞIMSIZ DENETİM İHTİYACI.....	39
2.8. MUHASEBE VE BAĞIMSIZ DENETİM İLİŞKİSİ	40
2.9. BAĞIMSIZ DENETİM FAYDALARI	40

VI

2.10. DENETİM STANDARTLARI	41
2.10.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	42
2.10.2 Bağımsız Denetim Standartları	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞLETME SÜREKLİLİĞİ

3.1. İŞLETME SÜREKLİLİĞİ KAVRAMI	46
3.2. İŞLETME SÜREKLİLİĞİNİN ÖNEMİ	48
3.3. TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI ve İŞLETME SÜREKLİLİĞİ	49
3.3.1. TMS 1 İşletme Sürekliliği	49
3.3.2. İşletme Sürekliliği ile İlgili Diğer Standartlar	50
3.4. BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARI ve İŞLETME SÜREKLİLİĞİ	51
3.4.1. BDS 570 İşletme Sürekliliği	51
3.4.2. İşletme Sürekliliği ile İlgili Diğer Standartlar	52
3.5. BAĞIMSIZ DENETÇİNİN SORUMLULUĞU	55
3.6. YÖNTEMİN SORUMLULUĞU	57
3.7. İŞLETME SÜREKLİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	58
3.8. İŞLETME SÜREKLİLİĞİ RAPORLANMASI	60
3.8.1. İşletme Sürekliliği Kullanımının Uygun Olduğu Durumlar	62
3.8.1.1. Yeterli Açıklamanın Olduğu Durumlar	62
3.8.1.2. Yeterli Açıklamanın Olmadığı Durumlar	63
3.8.2. İşletme Sürekliliği Kullanımının Uygun Olmadığı Durumlar	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

4.1. ULUSAL ARAŞTIRMALAR	65
4.2. ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARI VE FİNANSAL TABLOLAR İLE İŞLETME SÜREKLİLİĞİ DEĞERLENDİRMESİ

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ	77
5.2. ARAŞTIRMANIN VERİ SETİ ve YÖNTEMİ	77
5.2.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler	78
5.2.2. Araştırmada Kullanılan Analizler	85

5.2.2.1 Lojistik Regresyon Analizi	86
5.2.2.2. Ki Kare Testi.....	89
5.2.2.3 Mann – Whitney U Testi	89
5.3. BULGULAR.....	90
5.3.1. İşletme Sürekliliğine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları	90
5.3.1.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Analizine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları	91
5.3.1.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Analizine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları	103
5.3.2. Kategorik Değişkenlere İlişkin Ki-Kare Testi Bulguları.....	111
5.3.2.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Ki-Kare Testine İlişkin Bulgular	111
5.3.2.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Ki-Kare Testine İlişkin Bulgular	113
5.3.3. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulguları.....	116
5.3.3.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulgular	116
5.3.3.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulgular	118
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	127
ÖZGEÇMİŞ.....	142

KISALTMALAR

AICPA: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants)

ARB: Muhasebe Araştırma Bülteni (Accounting Research Bulletins)

ASR: Muhasebe Serisi Sürümü (Accounting Series Release)

BDS: Bağımsız Denetim Standartları

FASB: Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board)

GKGDS: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

GKGMİ: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri

IAASB: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standard Board)

IFAC: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants)

ISA: Uluslararası Denetim Standartları (International Standards on Auditing)

KGK: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MSUGT: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

SEC: Securities and Exchange Commission

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TDS: Türkiye Denetim Standartları

TMS: Türkiye Muhasebe Standardı

TMSK: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

TÜRMÖB: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Denetimin Tarihsel Gelişimi	25
Tablo 2. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	43
Tablo 3. Bağımsız Denetim Standartları ve Grupları	45
Tablo 4. Literatürdeki Modeller	70
Tablo 5. Araştırmada Kullanılan Değişkenler	78
Tablo 6. Normallik Testi	86
Tablo 7. Yıllara Göre Bağımsız Denetim Raporu Görüş Türü	90
Tablo 8. Yıllara Göre İşletme Sürekliliği ile İlgili Görüş Türleri	91
Tablo 9. Değişkenler Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi.....	92
Tablo 10. Augmented Dickey Fuller Testi	95
Tablo 11. Başlangıç Modeli Sınıflandırma Tablosu.....	95
Tablo 12. Başlangıç Modeli Değişkenler Tablosu	96
Tablo 13. Başlangıç Modeline Dahil Edilmeyen Değişkenler Tablosu	96
Tablo 14. Tahmin Modeli Katsayıları Omnibüs Testi.....	97
Tablo 15. Tahmin Modeli Özet Tablosu	97
Tablo 16. Tahmin Modeli Hosmer Lemeshow Testi	98
Tablo 17. Tahmin Modeli Sınıflandırma.....	98
Tablo 18. Lojistik Regresyon Modelindeki Değişkenlere Ait Katsayı Tablosu	99
Tablo 19. Duyarlılık Testi Lojistik Regresyon Sonuçları	102
Tablo 20. Değişkenler Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi.....	103
Tablo 21. Augmented Dickey Fuller Testi	105
Tablo 22. Başlangıç Modeli Sınıflandırma Tablosu.....	106
Tablo 23. Başlangıç Modeli Değişkenler Tablosu	106
Tablo 24. Başlangıç Modeline Dahil Edilmeyen Değişkenler Tablosu	107
Tablo 25. Tahmin Modeli Katsayıları Omnibüs Testi.....	108
Tablo 26. Tahmin Modeli Özet Tablosu	108
Tablo 27. Tahmin Modeli Hosmer Lemeshow Testi	108
Tablo 28. Tahmin Modeli Sınıflandırma.....	109
Tablo 29. Lojistik Regresyon Modelindeki Değişkenlere Ait Katsayı Tablosu	109
Tablo 30. Duyarlılık Testi Lojistik Regresyon Sonuçları	110

Tablo 31. İşletme Sürekliliği Önceki Denetim Raporu Ki-Kare Testi.....	111
Tablo 32. İşletme Sürekliliği Denetim Firması Büyüklüğü Ki-Kare Testi	112
Tablo 33. İşletme Sürekliliği Finansal Başarı Ki-Kare Testi	113
Tablo 34. İşletme Sürekliliği Önceki Denetim Raporu Ki-Kare Testi.....	114
Tablo 35. İşletme Sürekliliği Denetim Firması Büyüklüğü Ki-Kare Testi	114
Tablo 36. İşletme Sürekliliği Finansal Başarı Ki-Kare Testi	115
Tablo 37. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testi	116
Tablo 38. Mann Whitney U Testi Sıra Tablosu	117
Tablo 39. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testi	119
Tablo 40. Mann Whitney U Testi Sıra Tablosu	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Muhasebe İşlevleri ve Araçları	4
Şekil 2. Yönetim Bilgi Sisteminde Bilgi Akışı.....	8
Şekil 3. Finansal Tablolar	20
Şekil 4. Amaçlarına Göre Denetim Türleri.....	30
Şekil 5. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri	32
Şekil 6. Denetim Tanımındaki Süreç	37
Şekil 7. Süreklilik İlişkisi.....	47
Şekil 8. İşletmenin Sürekliliği Standardı Süreci	61

GİRİŞ

İşletmeler mal ve hizmet üreten ve çeşitli amaçları olan ekonomik birimlerdir. Bu ekonomik birimlerin amaçlarına ulaşabilmesi için öncelikle faaliyetlerine devam etmesi gerekir. İşletmeler faaliyetlerine devam ettiği sürece ekonomik olarak fayda sağlayan birimlerdir. İşletmeler sadece kendileri için değil işletme ile ilgili olan çıkar grupları içinde fayda sağlayan kuruluşlardır. Bu çıkar grupları içinde işletme sahipleri ve ortakları, işletmeye yatırımda bulunan yatırımcılar, işletme çalışanları, işletme ile iş ilişkisinde bulunan diğer işletmeler, kredi kuruluşları, müşteriler ve devlet yer alır. Bu gruplara bakıldığında işletmeler bir ülke ekonomisi için önemli yapı taşlarından birisidir.

İşletmenin ömrü ile ilgili olan işletme sürekliliği kavramı, sınırlı bir amaç veya sınırlı bir süre için kurulması durumu yoksa işletme faaliyetlerinin bir süreye bağlı olmaksızın sınırsız devam edeceğini ifade eder. İşletme sürekliliği aynı zamanda bağımsız muhasebe denetimi sırasında bağımsız denetçi tarafından irdelenen ve hakkında görüş oluşturulan bir denetim kavramıdır. Denetçilerin denetim faaliyeti sonrasında vermiş oldukları süreklilik görüşü işletme sahipleri ve ortakları başta olmak üzere bahsedilen diğer çıkar gruplarını ilgilendirmektedir.

Bu çalışmada denetçilerin işletme sürekliliği görüşleri için bir model oluşturulmaya ve denetçilerin süreklilik görüşünü etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde muhasebe ve muhasebe bilgi sistemi, muhasebe kavramları ve finansal tablolar açıklanmış ve bu kavramlar içinde işletme sürekliliğine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde muhasebe denetimi, denetçi türleri, denetim standartları tanımları açıklanmış denetimin faydalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde işletme sürekliliği tanıma yer verilmiş, işletme sürekliliğinin yer aldığı muhasebe standartları ve bağımsız denetim standartları açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ulusal ve uluslararası literatüre yer verilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünden işletme sürekliliği ile ilgili yapılacak olan uygulamalara yer verilmiştir. Bir sonraki sonuç kısmında çalışmadan elde edilen sonuçlardan bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA

1.1. MUHASEBE VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

1.1.1. Muhasebe Kavramı

İşletme, üretim faktörlerini bir araya getirerek insanların ihtiyaç duydukları mal veya hizmetleri üreterek kâr elde etmeye çalışan ekonomik bir birim olarak tanımlanabilir (Sabuncuoğlu ve Tokol, 2016: 10). İşletmelerin yapmış oldukları işler neticesinde kâr elde etmek, işletmenin hayatına devam ettirmesini sağlamak ve topluma hizmet etmek gibi amaçları vardır. İşletmeler bu amaçları doğrultusunda faaliyet göstermeye çalışır ve faaliyetleri için sistemli ve uyumlu bir şekilde emek, sermaye, doğal kaynaklar, teknoloji gibi faktörleri bir araya getirerek bir organizasyon haline gelir.

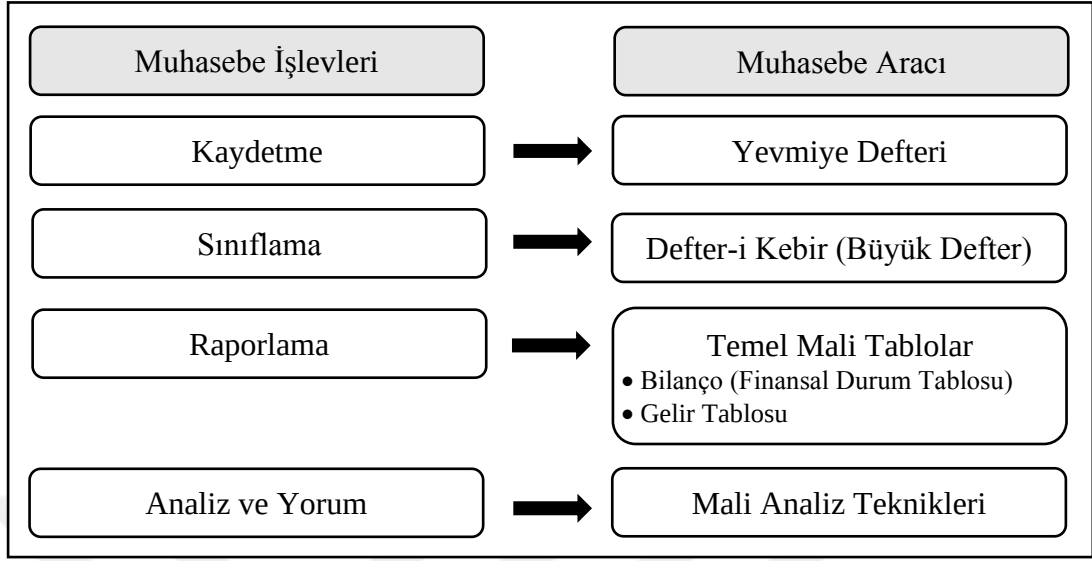
İşletme organizasyonunun yapısı içerisinde işletmenin temel fonksiyonları; üretim, yönetim, organizasyon, finansman, pazarlama, araştırma-geliştirme, insan kaynakları olarak sayılabilir (Lazol, 2017: 3). İşletme fonksiyonlarının parasal değer olarak ifade edilmesi muhasebenin konusu ve aynı zamanda işletme organizasyonunun diğer bir fonksiyonu oluşturmaktadır (Çaldağ ve Ayanoglu, 2004: 3).

İnsanların ihtiyaçlarının ve ihtiyaç çeşitlerinin artması ile birlikte işletmelerde bu ihtiyaçları karşılamak için büyüyüp gelişmeye başlamış, yeni işletme çeşitleri ortaya çıkmıştır. İşletmelerin büyüyüp gelişmeleri aynı zamanda denetimlerini de zorlaştırmıştır. İşletmelerin sahibinin tek kişi olması veya sınırlı faaliyet göstermeleri işletmelerin denetimini daha kolay hale getirecektir. İhtiyaçlar sonucu büyüyüp gelişerek denetimi zorlaşan işletmelerin denetiminin sağlanabilmesi açısından işletmelerde finansal işlemlerin kaydedilmesi önemli hale gelmiştir. Bu açıdan işletmelerin finansal işlemlerinin kaydedilmesi, muhasebeleştirilmesi söz konusu olmuştur (Erdoğan, 2002b: 9).

Muhasebe, işletmelerin varlık ve kaynaklarında değişiklikler meydana getiren, kısmen veya tamamen mali nitelikte olan, para ile ifade edilen finansal olaylara ait

bilgileri toparlayarak sistematik bir şekilde kaydeden, sınıflandıran, özetleyen, analiz eden, ilgili kişi ve kurumlara rapor olarak iletilmesini sağlayan bilgi sistemidir (Cemalcılar ve Erdoğan, 2000: 10; Feyiz, İnal ve Önel, 2013: 7; Küçüksavaş, 2014: 5; Lazol, 2017: 3). Muhasebenin tanımında geçen finansal olayların kaydedilmesi, sınıflandırılması, raporlama ve yorumlanması muhasebenin yerine getirdiği görevleri göstermektedir. Aynı zamanda bu dört görev muhasebenin işlevleridir.

- **Kaydetme:** İşletmede para ile ifade edilebilen finansal olayların kaydedilmesidir. Muhasebe finansal olayları kaydederken tarih, taraflar, konu ve miktar bakımından belgelendirerek belli şekil ve şartlara göre kayıt işlemini gerçekleştirir.
- **Sınıflandırma:** İşletmedeki mali olayların kaydı yapıldıktan sonra olayların niteliklerine göre sınıflandırılması olayıdır. İşletme birçok veri veya bilgi ile karşı karşıyadır, bu bilgilerden yararlanmak için işletme bilgileri niteliklerine ve birbirleri ile ilgilerine göre sınıflandırılarak tasnif eder.
- **Raporlama:** Mali olayların kaydedilmesi ve sınıflandırması yapıldıktan sonra mali olayları özetleyerek mali tablolar (finansal durum, gelir tablosu) haline getirilmesi işlemidir. Raporlama işlemi ile işletmenin o andaki finansal durumu hakkında bilgi verir.
- **Analiz ve Yorumlama:** Kaydedilme, sınıflandırma ve raporlama işleminden sonra ortaya çıkan mali tablolardaki özet bilgilerin yorumlanmasıdır. Yorumlama için mali tablolara ve mali bilgilere analiz uygulanması gerekir, analiz sonucunda raporlarda sunulan bilgilerin ne anlama geldiği belirlenir. Şekil 1'de muhasebenin işlevlerine göre kullandığı araçlar gösterilmiştir.

Şekil 1. Muhasebe İşlevleri ve Araçları

Kaynak: Lazol, 2017: 6.

Muhasebe uygulamaları sadece kâr amacı güden kuruluşlar tarafından değil kâr amacı olmayan devlet kuruluşları, vakıflar, belediyeler gibi kaynak kullanan ve kaynakların kullanılmasını bütçeleyp denetleyen kuruluşlar içinde kullanılan bir sistemdir (Sevilengül, 2009: 3).

Muhasebenin genel olarak teknik bir konu olduğu ve sadece uzman kişiler tarafından meşgul olunan bir konu olduğu düşünülür, ancak günlük hayatta herkes muhasebe ile uğraşır. Bir işletmeyi yönetirken, yatırım kararı alırken, günlük hayatta bir fatura ödemesi yaparken muhasebe ile meşgul oluruz. Bu sebeple muhasebe sadece uzman kişilerin değil ekonomik faaliyette bulunan herkesin ilgilendiği bir konudur (Küçükşavaş, 2014: 4).

1.1.2. Muhasebenin Amacı ve Önemi

Günümüzde muhasebe sistemleri evrensel bir boyut kazanmıştır. Muhasebe işletme faaliyetlerini planlama, yürütme, kontrol etme bakımından vazgeçilemeyecek bir işletme fonksiyonudur. Muhasebenin başlıca amaçları şu şekilde sıralanabilir (Yücel, 2010: 7):

- İşletmenin belli bir andaki varlığını, kâr ve zararını tespit etmek,
- İşletmenin borç ve alacaklarını tespit etmek,

- İşletmenin yönetimi için gerekli istatistik bilgilerinin ortaya koymak,
- İşletmenin sahipleri ve devlet tarafından denetimini sağlamak ve kolaylaştırmak,
- İşletmenin sahip olduğu kıymetlerin maliyet bedelini belirlemek,
- İşletmenin faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan mali tabloları düzenlemek ve ilgili kişi ve kuruluşlara sunmak,
- İşletmede karar alma aşamalarında ilgili kişilere sunulan mali tabloların sağlıklı ve karşılaştırılabilir bilgiler taşımasını sağlamak,

Bu amaçlar doğrultusunda muhasebenin temel amacı işletmedeki mali olayları kaydetmek ve kaydedilen bilgileri özet olarak ilgili kurum veya kuruluşlara sunmaktır.

Muhasebe bu amaçlar doğrultusunda bize işletmelerin durumu hakkında finansal bilgi sağlar. Bu sağladığı bilgiler açısından muhasebeye işletmenin dili de denilebilir. Muhasebe hazırlamış olduğu finansal tablolarla işletme ve işletmeyle ilgili çıkar grupları arasında haberleşmeyi sağlar. Haberleşme işlevinin gereği olarak muhasebe bilgilerinin doğru, güvenli, ilgili ve zamanlı olması gerekir. Muhasebe başka bir ifade ile bir bilgi sistemidir (Küçüksavaş, 2014: 7).

1.1.3. Muhasebe Bilgi Sistemi

Çağımızda yaşanan teknolojik gelişmeler ile küreselleşme hızlı bir şekilde gelişmektedir. Küreselleşme ile birlikte işletmeler arasındaki rekabette artmıştır. İşletmeler bu değişen ortamda faaliyetlerini sürdürmek ve rekabet etmek için günümüzün en önemli faktörü olan bilgiye ihtiyaç duyarlar. Özellikle kaliteli bir bilgi işletmeler açısından iyi performans gösterebilmek, rekabette avantaj yakalamak, gelecekte doğru karar alabilmek için kritik öneme sahiptir (Demir, 2010: 142). Özellikle son yıllarda yaşanan krizler ve skandallar işletmelere olan güveni azaltmıştır, işletmeler bu tepki karşısında yeni bir bilgi sistemi ve yönetim anlayışı geliştirmişlerdir. Finansal bilgi hazırlayıcıları kaybedilen güvenilirliği yeniden kazanmak için çalışmalar gerçekleştirmiş ve çalışmalar sonucunda kurumsal yönetim anlayışı, bilgi sistemi ve haberleşme yaklaşımı çerçevesinde profesyonel bir yönetim ve kontrol sistemi geliştirmeye çalışmıştır (Dinç ve Abdioğlu, 2009: 158).

Yönetimin iyi bir şekilde işlemesi için doğru ve güvenilir bilgiye ihtiyaç vardır. Yönetimin isabetli karar alabilmesi için doğru, zamanlı ve hızlı bir şekilde bilgi

edinmesi gerekir. Yönetimin doğru, zamanlı ve anlamlı bilgi edinmesi faaliyetleri izleme, örgütleme, planlama ve kontrol gibi işlevleri yerine getirmesinde önemli rolü vardır. Yönetimin bilgi edinmeden geleceğe yönelik karar vermesi, planlar yapması ve uygulaması olanağı yoktur (Karacaer ve İbrahimoglu, 2003: 213).

İşletme yöneticileri üretim pazarlama, araştırma ve geliştirme, muhasebe ve insan kaynakları gibi kaynaklardan sağlanacak bilgiler ile planlama ve kontrol süreçlerinin desteklenmesini önemserler. Yöneticilerin planlama ve kontrol çalışmalarında muhasebe bilgi sistemine önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir. İşletmenin hedeflerine ulaşmasında rasyonel karar almasının etkisi güçlü olarak günümüzde hissedilir. Geçmişte işletmedeki mali olayları kaydetme işlevi ön plana çıkan muhasebe bilgi sistemi hızlı ve isabetli kararlar için vazgeçilmez bir koşul olan kaliteli bilgi sunma ve karar almada etkin bir sorumluluk ile karşı karşıyadır (Alagöz, Öge ve Koçyiğit, 2013: 28).

Muhasebe bilgi sistemi, geleneksel muhasebe olarak tanımlanabilen finansal muhasebe ve maliyet muhasebesi gibi alanları da kapsayan geniş bir kavramdır. Temel yönetim bilgi sistemleri içerisinde en eski ve en önemlisi muhasebe bilgi sistemidir, aynı zamanda işletmeler tarafından bugüne kadar en iyi geliştirilebilen bilgi sistemi muhasebe bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, sorumluluk muhasebesi, nakit ve sermaye bütçelemesi, işletmenin varlıkları, borçları, sermayesi, gelirleri ve giderleri ile ilgili finansal ve mali özellikteki geçmişe ait olan ve ileri bir tarihe dönük bilgileri sağlayan bir bilgi sistemidir (Sürmeli, 1998: 50).

Muhasebe bilgi sistemi yönetim bilgi sisteminin alt dalların biri olarak görülür. Bunun sebebi muhasebe bilgi sisteminin en eski bilgi sistemi olması ve diğer sistemlerle bilgi akışının sağlayan bir sistem olmasıdır. Muhasebe bilgi sisteminin diğer sistemlerden farkı sağlanan bilgilerin sayısal ağırlıklı olmasıdır (Mizrahi, 2011: 310).

Muhasebe bir hizmet fonksiyonudur. Muhasebe işletmenin içinde veya dışında muhasebe bilgisine ihtiyaç duyan ve bilgi alma hakkına sahip olan insanlara veya gruplara finansal bilgi sağlayan fonksiyondur. Muhasebe bilgi sistemi muhasebe bilgisini kullanan iç ve dış kullanıcıların amaçlarını karşılamak için ham bilgileri finansal bilgiye dönüştüren sistemdir (Karacaer ve İbrahimoglu, 2003: 212).

Muhasebe bilgi sistemi, bilgi sisteminin temel ögesi olarak işletme sürekliliğini sağlamada da önemli bir yere sahiptir. Muhasebe bilgi sistemi işletme sürekliliğini sağlama noktasında işletmenin faaliyetlerini geleceğe yönelik koşullar dikkate alınarak planlama yapılmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda muhasebe bilgi sistemi işletmenin mali durumunu kaydeden ve faaliyet sonuçları ile ilgilenen kişi ve kurumlara bilgi sağlayan bir sistem olduğu için farklı gereksinimleri tatmin etmesi gerekir, muhasebe bilgi sisteminin tatmin etmesi doğru, güvenilir ve zamanında bilgiler hazırlamasıyla mümkündür (Güney, 2013: 278).

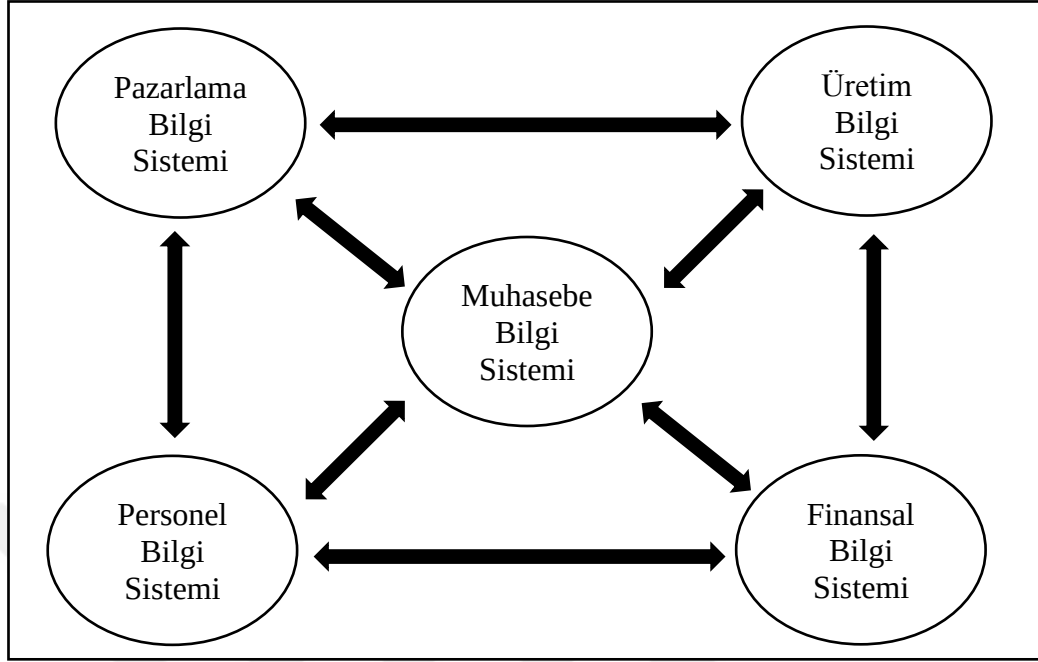
Muhasebe bilgileri işletmede yatırım, finansman kâr dağıtımını gibi finansal konularda ve üretim pazarlama insan kaynakları gibi işletmenin diğer fonksiyonlarının planlanma koordinasyon ve denetim işlevlerinin yerine getirilmesinde kullanılmaktadır (Dalğar, Tekşen ve Tuğay, 2013: 50).

Muhasebe bilgi sistemi işletme bilgi sistemlerinin bir alt seviyesi olup diğer bilgi sistemleri ile ayrı ayrı ve çok yönlü bir ilişki içerisindedir (Güney, 2013: 278). Muhasebe bilgi sistemi diğer yönetim bilgi sistemleri ile birlikte çalışırken o sistemlerin ihtiyaç duyduğu verileri de üretir.

- Üretim bilgi sistemine maliyet muhasebesinden elde edilen maliyet, stok, siparişlerle ilgili verileri sunar.
- Finansal bilgi sistemine analizler için ihtiyaç duyacağı finansal tablo verilerini sunar.
- Pazarlama bilgi sistemine stratejilerini oluşturmak için yararlanacağı maliyet verilerini sunar.
- Personel bilgi sistemine personel ücretleri, tazminatlar, sigorta primleri gibi mali nitelikli bilgileri sunar.

Yani muhasebe bilgi sistemi işletmenin tüm fonksiyonlarını ilgilendiren bilgileri ortaya koyan, diğer tüm yönetim bilgi sistemlerinin etkinliğine de katkı sağlayan bir bilgi sistemidir (Selçuk, 2019: 80). Şekil 2’de bilgi akışı gösterilmiştir.

Şekil 2. Yönetim Bilgi Sisteminde Bilgi Akışı

Kaynak: Mizrahi, 2011: 311

Muhasebe bilgi sisteminin çalışma süreci üç aşamadan oluşur. Bu aşamalar girdi, süreç ve çıktıdır. Girdi aşamasında işletme içi veya işletme dışındaki kullanıcılardan edinilen belgeler yer alır. Muhasebe belgeleri faturalar, çekler, senetler, makbuzlar, irsaliyeler, dekontlar gibi parasal işlemler sonucunda kazanılmış belgeleri kapsar. Sistem bu belgelerden yola çıkarak mali işlemleri kayıt altına alır. Ticari defterlerin kullanıldığı aşama kayıt süreci aşamasıdır. Bu aşamada belgelerden hareketle önce günlük defterlere kayıt yapılır daha sonra büyük defterlere aktarılarak sınıflandırması yapılır. Bu aşamada yapılan son işlem mizanların düzenlenmesiyle kontrol işleminin yapılmasıdır. Sistemin son aşaması çıktı aşamasıdır. Bu aşamada işletme bilgi kullanıcılarına finansal raporları hazırlayıp sunar. Hazırlanan raporlar ile işletmenin belli bir durumda ya da belli bir tarihte faaliyetleri sonucunda işletmenin durumunu bilgi kullanıcılarına doğru ve güvenilir bir şekilde aktarır (Dinç ve Karakaya, 20014: 24).

Muhasebe bilgi sisteminin iki temel amacı vardır, işletmenin varlıkları üzerinde koruyuculuk görevini yerine getirmek ve varlıklarda meydana gelen değişimleri belirleyerek işletmenin finansal durumu ve eylemlerinin sonucu hakkında bilgi sağlamaktır (Akgün ve Kılıç, 2013: 23). Bu amaçlar çerçevesinde işletmede

kullanılan muhasebe bilgi sisteminin üç önemli işlevi vardır (Parlakkaya ve Tekin, 2002: 676):

- Faaliyetlerle ilgili verileri toplamak ve kaydetmek,
- Planlama, uygulama ve kontrol faaliyetlerinde kullanılmak üzere verileri işlemek ve bilgiye dönüştürmek,
- İşletmenin varlıklarını korumak için yeterli kontrolleri sağlamak.

İşletmenin can damarı olarak görülen muhasebe bilgi sistemleri beş ana konuda bilgi oluşturmaya çalışır (Güzel ve Mersin, 2007: 174):

- Uzun vadeli planların hazırlanması ve bu planlarla ilgili stratejilerin geliştirilmesi,
- İşletme kaynaklarının dağılımı ile ilgili karar verilmesi,
- İşletme faaliyetleriyle ilgili maliyetlerin planlaması ve kontrolünün yapılması,
- Performans ölçümü ve değerlendirilmesi,
- Kanunen gerekli finans bilgilerinin oluşturulması ve raporlanması için bilgi oluştururlar.

Muhasebe mali nitelikte olan işlemlerin kaydedilmesi, belli dönemlerde raporlama ve yorumlama yaparak ilgili gruplara bilgi sunması açısından üç ana bölüme ayrılır. Bu üç bölüm finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesidir (Arzova, 2012:11). Maliyet muhasebesi, finansal muhasebe ve yönetim muhasebesi bilgi tabanlı bir ilişki içerisinde çalışmaktadır ve maliyet muhasebesi ile finansal muhasebe yönetim muhasebesine bilgi sağlamaktadır (Kaygusuz ve Dokur, 2015: 4). Finansal muhasebe kısmı mevzuat ve şekil şartlarına sıkı sıkıya bağlı yürütülerek tüm kullanıcılara bilgi sağlarken, maliyet muhasebesi biraz daha esnek ve yargılara açık olarak yürütülerek daha çok işletme içi kullanıcılar için bilgi üretir (Baykal, 1995 :112). Yönetim muhasebesi ise işletmede planlama, değerlendirme ve kontrol için kullanılmak üzere finansal ve finansal olmayan bilgileri kullanarak yöneticilerin işletmenin hedefine ulaşmasında karar vermelerine yardımcı olur (Kaygusuz ve Dokur, 2015: 2).

İşletmeler farklı çıkar grupları ile ilişki içindedir ve bu gruplar kendi çıkarları doğrultusunda işletmeden sürekli bilgi almak istemektedir. Bilgi sistemi olarak

muhasabe bilgilendirme işlevini yerine getirmektedir (Dokur ve Kaygusuz, 2009: 3). İşletme ile ilgili çıkar grupları işletme içi kullanıcılar ve işletme dışı kullanıcılar olmak üzere ikiye ayrılır. İşletme içi kullanıcılar işletme sahipleri, yöneticiler, çalışanlar; işletme dışı kullanıcılar ise tedarikçiler, kredi kuruluşları, müşteriler, devlet, toplumdur (Küçükşavaş, 2014: 8).

- **İşletme sahipleri:** İşletmenin sahipleri veya ortakları işletmenin faaliyet sonucunda ne kadar başarılı olduğunu görmek isterler, işletme ortakları bu duruma göre ortaklığa devam etme veya etmeme kararlarını alırlar.
- **Yöneticiler:** İşletme yöneticileri, işletmenin faaliyetlerini etkin, verimli, kârlı bir şekilde planlamak ve karar almak için bilgiye ihtiyaç duyarlar. Üretim yöneticisi maliyetler hakkında, pazarlama yöneticisi işletme stokları hakkında, finans yöneticisi kaynakların yönetiminde para giriş çıkışları hakkında bilgi edinmek isterler.
- **Çalışanlar:** İşletmenin çalışanları ve çalışanların bağlı olduğu sendikalar işletmenin devamlılığı ve kârlılığı durumu hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Bu bilgiler işletme mali yükümlülüklerinin yerine getirme durumunu gösterir.
- **Tedarikçiler:** Tedarikçiler işletmeyle yaptıkları ticaret ve anlaşmalar sonucunda kendilerine olan borçlarını zamanında ödeyip ödeyememe durumu ile ilgili bilgi edinmek isterler.
- **Kredi kuruluşları:** Kredi kuruluşları işletmeye verdikleri borçlar sonucunda bu borçları ve borca ait faizleri tahsil etme durumunu öğrenmek için bilgiye ihtiyaç duyarlar.
- **Müşteriler:** Müşteriler işletmeyle uzun süreli bir iş içerisindeyse ve ona bağımlı hale geldiyse işletmenin sürekliliği ilişkin bilgilerle ilgilenirler.
- **Devlet:** Devlet işletmenin faaliyetleri hakkında yasal düzenlemelerde bulunmak, vergi politikası belirlemek ve ülke ekonomisi hakkında istatistiki bilgiler elde etmek için bu bilgilere ihtiyaç duyar.
- **Kamu:** İşletmeler içinde bulundukları topluma insanları istihdam etmek, bölgede bulunanlardan mal veya hizmet almak sonucunda katkıda

bulunurlar. İşletmenin sürekliliği işletmenin bulunduğu çevredeki insanları ilgilendirir.

1.2. GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE İLKELERİ

Ekonomik analizlerde elde edilecek sonuçlar, kabul edilen kavramların geçerli olduğu hallerde güvenilirdir. Ekonomik analizler gibi muhasebe bilgilerinin ilgili taraflara aynı değerde yararlı ve güvenilir bilgi sağlaması muhasebe ilkelerine uygun yapılması gerekir. Bu sebeple muhasebe ilkeleri uyulması gereken önemli esaslardır. Muhasebe meslek kuruluşları ve muhasebe konusunda uzman gruplar uyulması gerekli olan kavramlar geliştirmişlerdir (Küçüksavaş, 2014: 17).

Muhasebedeki bu kavramlar evrensel niteliktedir ve muhasebenin dayandığı ilkeleri ve kuralları gösterir. Bu kavramlar muhasebe uygulamalarına yön verir, muhasebe işleminin yapılması ve muhasebenin bilgi üretmesinde dikkate alınır (Yücel, 2010: 19). Ayrıca bu kavramlar muhasebe uygulamalarında kullanılan genel kurallardır ve muhasebe teorisinin çatısını oluşturur. Bu ilkeleri oluşturan kavramlar bir bütünlük oluşturarak muhasebe uygulamalarının belli bir standartta olmasını sağlar (Kızıllı, 2001: 8). Bu ilkeler esas alınarak uygulanan muhasebe ve hazırlanan finansal tablolar aynı standartta olup bilgi kullanıcılarının daha faydalı daha doğru bilgiye ulaşmasını sağlar.

Ülkemizde muhasebenin temel kavramları 26 Aralık 1992 tarihinde 21447 sayılı mükerrer Resmî Gazete’ de yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) 1 Sıra No ile belirtilmiştir. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ) diğer bir deyişle muhasebenin temel kavramları (Erdoğan, 2002b: 19) şunlardır:

- Sosyal Sorumluluk Kavramı,
- Kişilik Kavramı,
- İşletmenin Sürekliliği Kavramı,
- Dönemsellik Kavramı,
- Parayla Ölçülme Kavramı,
- Maliyet Esası Kavramı,
- Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı,

- Tutarlılık Kavramı,
- Tam Açıklama Kavramı,
- İhtiyatlılık Kavramı,
- Önemlilik Kavramı,
- Özün Önceliği Kavramı

Muhasebe ilkeleri arasındaki ilk beş kavram işletme ile ilgilidir ve işletme ile muhasebe fonksiyonları arasındaki ilişkiyi kurar, bu kavramlara temel varsayımlarda denilmektedir. İlk beş kavram dışında kalan yedi kavram ise muhasebe kayıt düzeni ve raporlama ile ilgilidir (Kızıl, 2001: 8).

1.2.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk genel anlamda gerçek ve tüzel kişilerin kendi davranışları ile yetkili oldukları alanda meydana gelen olayların sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanır. Bu kavram, muhasebenin görevini yerine getirirken üstlendiği sorumluluğu ve muhasebenin anlamı, amacı, kapsamını gösterir (Sevilengül, 2009: 17).

Her alanda yaşanan değişme ve gelişmeler ticari hayatı da etkilemiş ve geliştirmiştir. Ticarete yaşanan gelişmeler sonucunda işletme faaliyetlerinin önemini ve niteliğini etkilemiş, işletme faaliyetlerinden yararlananların sayısını arttırmıştır. Bunun neticesinde işletme faaliyet sonuçlarını daha çok çıkar grubunu daha çok kişiyi ilgilendirmektedir (Sürmen, 2011: 22).

Sosyal sorumluluk kavramı muhasebenin organizasyonda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde, mali tabloların yürütülmesi ve sunulmasında belirli kişi ya da grupların değil toplumun tamamının çıkarının gözetilmesi ve bilgi üretirken doğru, dürüst ve tarafsız davranılmasıdır. Muhasebe işlemlerinin düzenlenmesi ve değerlendirmesi yasal olarak güvence altına alınmış konular dışında muhasebecinin bilgi ve yeteneğine bağlıdır. Sosyal sorumluluk anlayışı olmayan bir muhasebeci dürüstlük ve tarafsızlıkla bağdaşmayan davranışlarda bulunup toplumun çıkarını zedeleyebilir. Bu açıdan muhasebe mesleğinde çalışacak kişilerin hem bilgi hem de ahlak açısından eğitilmesi gerekmektedir (Yücel, 2010: 19).

Örneğin, zarar eden bir işletmenin sahipleri veya yöneticileri tarafından kârlı gösterilmesi ya da kârlı bir işletmenin kârını düşük göstermek sosyal sorumluluk kavramıyla bağdaşmaz.

1.2.2. Kişilik Kavramı

Kişilik kavramı işletmenin sahipleri, ortakları, yöneticilerinden, çalışanlarından ve ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ifade eder. İşletmenin muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yapılması gerektiğini söyler (Dokur ve Kaygusuz, 2009: 36).

Muhasebe uygulamaları açısından kişileri üçe ayırmak mümkündür. Bunlardan birinci kişi işletmeyi, ikinci kişi işletmenin sahiplerini, üçüncü kişi ise işletme ve işletme sahipleri dışında kalanları kapsamaktadır. Muhasebe uygulamaları birinci kişi sayılan işletme adına yapılır. İşletmenin ayrı bir kişiliğe sahip olması ve muhasebe işleminin buna göre yapılması çift taraflı kayıt sistemi yönteminin temel alınmasını sağlamıştır. Muhasebenin temel denkleminde yer alan varlıklar ve kaynakların eşitliği bu kavramın ifadesidir (Küçüksavaş, 2014: 18).

Örneğin, işletme sahibinin veya sahiplerinin kendi evlerine ait elektrik faturasını işletme kayıtlarında işletmeye ait gider olarak gösteremez.

1.2.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

İşletmenin sürekliliği kavramı işletmenin kuruluş sözleşmesinde sınırlı bir amaç veya sınırlı bir süre için kurulması durumu yoksa işletme faaliyetlerinin bir süreye bağlı olmaksızın sınırsız olacağını ifade eder (Sevilengül, 2009: 18).

İşletme sürekliliği kavramı maliyet esasının temelini oluşturmaktadır (Dokur ve Kaygusuz, 2009: 36). İşletmenin ömrü sınırsız olduğu için tasfiye edilmeyeceği varsayımından işletmenin sahip olduğu varlıkların tasfiye anındaki değerinin ne olacağı sorununa ilişkin incelemelere gerek kalmamaktadır. İşletmenin belirli zamanlarda yapacağı durum tespitlerinde varlığın değerinin piyasa değeriyle değil maliyet değeriyle değerlendirmesi uygun olacaktır. (Küçüksavaş, 2014: 19). İşletme açısından bu esasın ortadan kalktığı durumlarda mali tabloların dipnotlarında açıklanır (Dokur ve Kaygusuz, 2009: 36).

Örnek olarak işletme sahibinin veya ortaklardan birisinin ölmesi durumunda işletme faaliyetlerinin devam etmesi işletme sürekliliği kavramının gereğidir.

1.2.4. Dönemsellik Kavramı

İşletme sürekliliğinin kavramı gereğince sınırsız kabul edilen işletme ömrünün belli dönemlere ayrılması ve her dönemin faaliyet sonuçlarının birbirinden bağımsız olarak tespit edilmesidir (Erdoğan, 2002b: 20). Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi hasılat, gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir (Lazol, 2017: 9).

Temel mali tabloların raporlanması bakımından her takvim yılı bir dönem olarak kabul edilmektedir, yani bir dönem 1 Ocak'ta başlar 31 Aralık'ta sona erer. Dönemlerini faaliyet döngüsüne göre belirleyen işletmeler de vardır. Bu istisna durum Maliye Bakanlığı izni ile gerçekleşmektedir (Lazol, 2017: 9). İşletme dönemsellik kavramının bulunmadığı veya ortadan kalktığı durumlarda mali tabloların dipnotlarında açıklanır (Kaygusuz, 2014: 10).

Örneğin, kiralanan bir binanın kira ücretinin iki yıl peşin ödenmesi durumunda içinde bulunduğumuz cari dönem ait kira ücretini gider olarak, geri kalan kısmını gelecek aylara veya yıllara ait giderler olarak kaydetmek.

1.2.5. Parayla Ölçülme Kavramı

Muhasebenin istediğimiz amaçlara ulaşabilmesi için sonuca etki eden tüm değer hareketlerinin ortak bir ölçü birimi ile belirtmesi gerekir. Bu ölçü birimi günümüzdeki mübadele aracı paradır (Küçüksavaş, 2014: 19). Bu kavram para ile ölçülebilen iktisadi olay ve işlemlerin muhasebeye ortak bir para ölçü birimi ile yansıtılmasını ifade eder. İşletmede ortaya çıkan ve para ile ifade edilen bütün işletme bilgileri muhasebe kaydında mutlaka yer almalıdır (Erdoğan, 2002b: 20). Muhasebe işlemleri uygulandığı ülkenin ulusal para birimi ile kaydedilir.

Örneğin, Türkiye'de bulunan bir işletmenin yurtdışından Dolar veya Euro karşılığında almış olduğu malın muhasebe kaydını yaparken malın fiyatını Türk Lirası cinsinden kaydetmesidir.

1.2.6. Maliyet Esası Kavramı

Maliyet esası kavramı para mevcudu, alacaklar ve maliyetinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç, işletme tarafından sahip olunan varlık ve hizmetlerin muhasebe işleminin yapılmasında bu varlık ve hizmetleri elde etme maliyetinin esas alınmasını ifade eder (Sevilengül, 2009: 20). Bu kavram gereği mal veya hizmetin alış değeri değil işletmeye maliyet değeri ile muhasebeleştirmek gerekir.

Sınırsız bir ömre sahip olan işletmeler için maliyet esası işletme yöneticilerinin sürekli olarak değerlendirme işlemi yapmalarını önlemiş yöneticilerin daha rahat uzun zamanlı planlar yapmalarını, kararlar almalarını sağlamıştır (Küçüksavaş, 2014: 20).

Maliyet esasına örnek olarak, işletme bir ticari mal satın almış ve malın taşınması için nakliye parası ve hamaliye parası ödemiştir, bu ticari malın muhasebeleştirme işlemi yapılırken sadece ticari mala ödenen para değil tüm maliyet değeri dikkate alınmalıdır.

1.2.7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı

Muhasebe kayıtlarının gerçeği göstermesi için belgelerin tarafsız bir şekilde objektif olarak hazırlanması gerekir. Muhasebede yapılan işlemler fatura, makbuz, fiş gibi belgeye dayanır ve bu belgelerin geçerli olabilmesi için kanunda belirtilen şekil ve şartlara uygun olması gerekir (Sürmen, 2011: 26). Tarafsızlık ve belgelendirme kavramı, muhasebe kayıtlarının usulüne uygun olarak düzenlenmiş nesnel belgelere dayandırılması ve muhasebe kayıtları için esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve ön yargısız davranılmasını ifade eder (Erdoğan, 2002b: 20).

Tarafsızlık ve belgelendirme işletme faaliyetlerinin sonuçları değerlendirilirken bize gerçeği gösterir, bu kavrama uyulmadığı durumlarda kayıtlar gerçeği yansıtmadığı için durum değerlendirme ve tahmin yapılamaz (Sürmen, 2011: 26). Muhasebe kayıtlarının güvenli olup olmaması muhasebe kayıtlarının doğruluğuna bağlıdır. Bu kavrama uyulması aynı zamanda sosyal sorumluluk kavramına uyulmasının gereğini yerine getirmektir (Küçüksavaş, 2014: 20).

Örneğin, işletmenin yüksek fatura bedeli düzenleyerek satış hasılatını yüksek göstermesi ve faturayı alan karşı tarafından fazla maliyet göstermesi bu kavrama aykırıdır.

1.2.8. Tutarlılık Kavramı

Tutarlılık kavramı, muhasebede uygulanmak üzere seçilen politikaların birbirlerini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanmasının gereğini ifade eder. Bu kavramın amacı işletmelerin mali durumlarını, faaliyet sonuçlarını ve bu sonuçların yorumlarını karşılaştırılabilir kılmaktır. Bu kavram benzer işlemler veya olaylarda kayıt düzeni ve değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini, hazırlanan mali tabloların şekil ve içerik yönünden tek düzeni öngörür (Dokur ve Kaygusuz, 2009: 37).

İşletmeler, geçerli nedenlerin var olduğu durumlarda uygulamış oldukları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Bu değiştirmiş oldukları muhasebe politikasını ve değişimin parasal etkisini mali tabloların dipnotunda açıklanması zorunludur (Lazol, 2017: 10).

Örnek olarak işletmenin bir duran varlık için seçtiği amortisman yöntemini duran varlığın ömrü boyunca değiştirmeden uygulaması verilebilir.

1.2.9. Tam Açıklama Kavramı

Bu kavram hazırlanan mali tabloların ve bu mali tablolardan yararlanacak olan kişi ve grupların doğru karar almalarına yardımcı olacak şekilde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder (Ataman, 2010: 8).

Tam açıklama kavramı gereğince muhasebeleştirme işlemlerinin tam açıklayıcı şekilde olmasına çalışılmalı eğer mümkün olmadığı durumlar var ise muhasebe raporlarına dipnotlar ile gerekli açıklama yapılmalıdır. Mali tablolarda finansal bilgiler tam olarak açıklanırken finansal kalemler arasına girmeyen fakat alınacak kararları etkileyebilecek gerçekleşmesi muhtemel olayları da bu kavrama göre açıklamak gerekmektedir (Sevilengül, 2009: 21).

Örneğin, işletmenin bir varlığı üzerinde ipotek varsa bunu mali tablolarının dipnotunda belirtmelidir.

1.2.10. İhtiyatlılık Kavramı

Geleceğin belirsiz olması işletmelerde risk faktörünü gündeme getirmiştir. Bunun sonucunda işletmeler ileride daha güvenli olabilmek için karşılaşılabileceği risklere karşı önlem almak ister (Sürmen, 2011: 28).

İhtiyatlılık kavramı, muhasebe olaylarında temkinli davranılmasını ve işletmenin karşılaşılabileceği riskleri göz önüne almasını ifade eder. Bu kavrama göre işletmeler olası bir gider ve zarar için karşılık ayırır fakat olası gelirler için ise gerçekleşmediği sürece hiçbir muhasebe işlemi yapamaz. Ancak bu kavram gereğinden fazla karşılık ayırmaya gerekçe oluşturmaz (Yücel, 2010: 21).

Örnek olarak şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması, değeri düşen mallar için karşılık ayrılması, yedeklerin ayrılması verilebilir.

1.2.11. Önemlilik Kavramı

Önemlilik kavramı, bir hesap kaleminin veya mali olayın göreceli ağırlık ve değerinin finansal tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olmasını ifade eder. İşletmeler yaptıkları küçük büyük bütün mali olayları kaydetmek ve finansal tablolara aktarmak mecburiyetindedir. Ancak kaydedilen ve tablolara aktarılan bu olayların tutarları yapılacak değerlendirmeleri ve alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olması önemlilik kavramı gereğidir (Sürmen, 2011: 28).

Önemli hesap kalemlerinin, finansal olayların ve diğer hususların mali tablolarda açık bir şekilde yer alması zorunludur (Küçüksavaş, 2014: 21). Bir hesap kalemi bulunduğu grup içinde %20 ve daha fazla paya sahip ise önemlilik kavramı gereği bu hesap ayrı bir başlık altında gösterilir (Yıldız, 2016: 11).

Örneğin, işletmenin döner varlıkları iki yüz bin lirası ise kasada bulunan dört bin lira önemli değildir ama kasada yüz yirmi bin lirası var ise önemli bilgidir.

1.2.12. Özün Önceliği Kavramı

Özün önceliği kavramı, mali işlemlerin muhasebeleştirilmesi yapılırken ve işlemlere ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınmasının gereğini ifade eder (Lazol, 2017: 11). Başka bir ifade ile bir bilginin tanımlamayı amaçladığı olay veya işlemleri doğru tanımlaması için bilginin sadece yasal görünümünü değil bilginin özünü ekonomik gerçekleri dikkate almak ve buna göre muhasebe işlemini yapmak gerekir (Küçüksavaş, 2014: 22).

Muhasebe kayıtları yapılırken işlemlerin şekil ve içerik yönünden aynı doğrultuda olmaları gerekir fakat bazı durumlarda aynı doğrultuda olmadıkları

görülür. Bu durumlarda işlemin özüne bakmak gerekir, işlemin özü şekline göre daha doğru kabul edilmektedir (Sürmen, 2011: 29).

Örneğin, bir müşteriden alınan vadeli çekin alacak senetleri hesabına kaydedilmesi özün önceliği gereği yapılan bir işlemdir.

1.3. FİNANSAL RAPORLAMA VE TABLOLAR

1.3.1. Finansal Tablo Kavramı

Muhasebenin tanımında yer alan kaydetme, sınıflandırma, raporlama ve analiz işlevleri gereğince muhasebe mali olayları kaydedip sınıflandırdıktan sonra finansal tablolar yardımıyla raporlama işlevini yer getirmektedir.

Finansal tablolar ile muhasebe sürecinin özetlenmesi ve raporlanması yapılmaktadır ama finansal tabloları sadece muhasebe sürecinin bir özeti olarak görmemek gerekir. İşletmenin belirli dönemlere ait finansal durumu bu tablolar yardımıyla belirlenir ve işletmenin finansal performansını ölçmek için kullanılır. Finansal tablolar hazırlandığı tarihte işletmenin varlık, kaynak ve yükümlülüklerini, dönem sonu itibarıyla kâr veya zarar gibi işletmenin mali durumu hakkında bilgi verir (Kaygusuz, 2014: 25).

Finansal tablolar; işletmenin varlıkları ve kaynakları ile bunlar üzerindeki değişiklikleri, işletmenin faaliyetleri sonucundaki bilgileri ve işletmenin gelecekteki nakit akışlarının bilgilerini veren işletmenin çıkar gruplarına gerekli bilgileri sunan ve karar almalarında yardımcı olan muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenen tablolardır (Ataman, 2003: 20).

Finansal tabloların hazırlanması ve sunulması işletme yönetiminde bulunan yöneticilerin sorumluluğundadır. Finansal tablolardaki bilgilerin kullanıcılar tarafından iyi bir şekilde kullanılması ve faydalı olması için belli şartları taşıması gerekir (Erdoğan, 2002b: 36). Finansal tablolar işletmenin içinde ve dışında farklı çıkar grupları tarafından kullanılmaktadır. Bu çıkar gruplarında yer alan bilgi kullanıcıları (yönetici, ortaklar, yatırımcı, kreditorler gibi) finansal tablolarda kendi amaçlarını karşılayacak bilgiler olmasını isterler (Kaygusuz, 2014: 28). Finansal tabloların kullanıcılara faydalı olması için niteliksel özellikleri taşıması gerekir. Bu

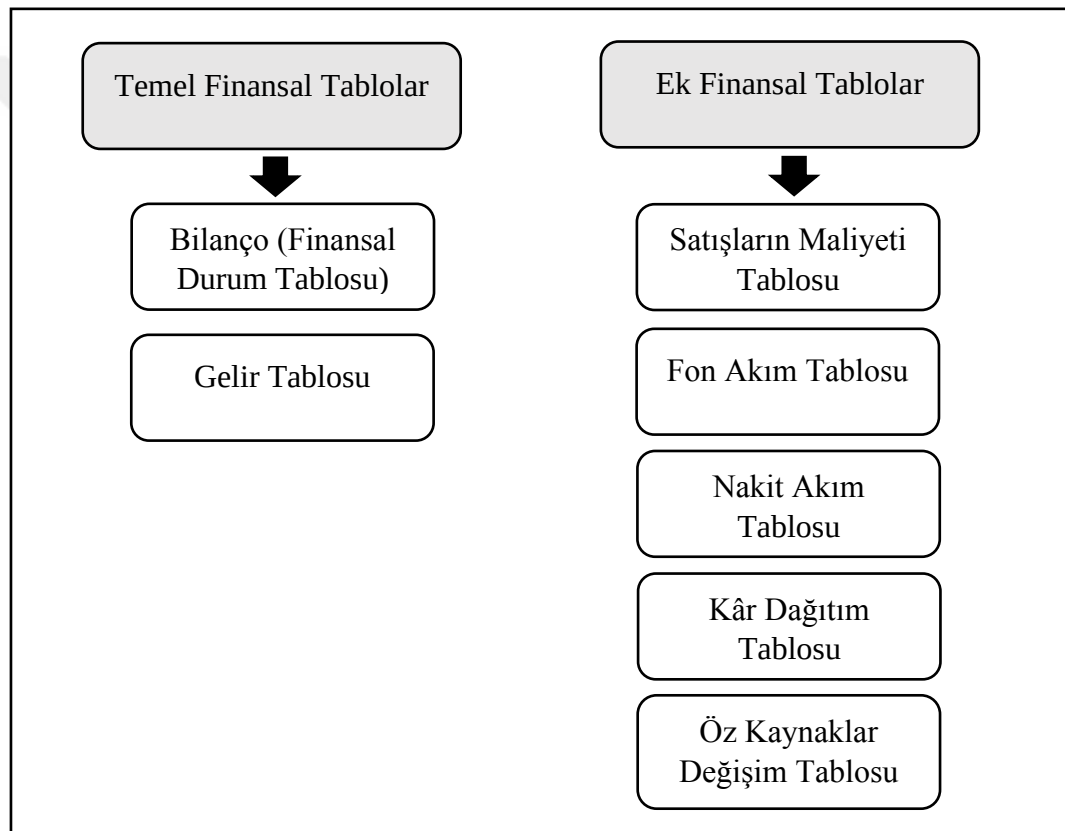
niteliksel özellikler anlaşılabilirlik, ihtiyaca uygunluk, güvenilirlik ve karşılaştırılabilirliktir (Örten, Kaval ve Karapınar, 2012: 5).

- **Anlaşılabilirlik:** Finansal tablolardaki bilgilerin kullanıcılar tarafından tam olarak anlaşılması gerekir. Bilgi kullanıcıları işletmenin faaliyetleri, işletmenin bulunduğu iş kolu hakkında bilgi sahibi olduğu, muhasebeden anladığı ve bilgileri makul bir seviyede incelediği varsayılır. Bazı kullanıcılar için anlaşılması zor olacağı düşüncesiyle ekonomik kararlar vermede yardımcı olacak karmaşık konularla ilgili bilgiler finansal tabloların dışında bırakılamaz (TMSK, 2009: 11).
- **İhtiyaca uygunluk:** İhtiyaca uygun bilgi kullanıcılar tarafından verilen kararları etkileme gücüne sahiptir. İhtiyaca uygun bilginin iki özelliği taşınması gerekir. Bir bilgi kullanıcıları karar verirken bugünkü ve gelecekteki olayları değerlendirmelerinde yardımcı olması, iki geçmişteki olayları algılamalarını doğrulaması veya düzeltmesi gerekir. İhtiyaca uygunluk ile önemlilik arasında bir ilişki söz konusudur. Bilginin verilmesi veya verilmemesi karar verecek olan kullanıcıyı etkileyecekse o bilgi önemli bir bilgidir (Özerhan ve Yanık, 2012: 11).
- **Güvenilirlik:** Finansal tabloda yer alan bilgilerin önemli hataları yoksa, önyargılı değilse ve konuyu makul bir şekilde açıklıyorsa veya bilginin doğru açıklandığı beklendiği için kullanıcılar tarafından bu bilgiye dayanılacaksa bilginin güvenilirlik özelliği vardır. Güvenilirlik ile olayın doğru gösterimi, özün önceliği, ihtiyatlılık, tarafsızlık, tam açıklama kavramları birbirleri ile ilişkili olan kavramlardır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2012: 6).
- **Karşılaştırılabilirlik:** Finansal bilgi kullanıcıları, işletmenin belli zamanlardaki finansal durumunda ve faaliyetlerinde meydana gelen değişimleri takip etmeleri için işletmenin finansal tablolarını karşılaştırmaları gerekir. Aynı zamanda kullanıcının işletmeyi başka bir işletme ile karşılaştırarak kendilerine özgü finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını değerlendirme imkanına sahip olması gerekir. Böylece benzer işlemler ve olayların hem kendi işletmesinde hem de diğer işletmelerde

nasıl bir finansal etkisi olduğunu nasıl ölçümlenip gösterildiğini zaman içinde istikrarlı olarak takip edebilir (Gücenme, 2007: 25).

Finansal tablolar temel tablolar ve ek tablolar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Temel finansal tablolar dipnotları ve ekleri ile birlikte bilanço (finansal durum) ve gelir tablosudur; ek finansal tablolar satışların maliyeti, fon akım, nakit akım, kâr dağıtım, öz kaynaklar değişim tablosudur (MSUGT,1992). Şekil 3'te finansal tablo grupları gösterilmiştir.

Şekil 3. Finansal Tablolar

- **Bilanço (Finansal Durum Tablosu):** İşletmenin belli bir anda sahip olduğu varlıkları ve bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösterir (Lazol, 2017: 27).
- **Gelir Tablosu:** İşletmenin belli bir dönemde elde ettiği geliri, bu gelir için ne kadar gidere katlandığı ve sonunda oluşan kâr veya zararı gösteren tablodur (Lazol, 2017: 28).

- **Satışların Maliyeti Tablosu:** İşletmenin gelir tablosundaki satışların maliyeti kaleminin detaylarını gösteren tablodur. Bu tablo gelir tablosunun tamamlayıcısı niteliğindedir (Çabuk ve Lazol, 2016: 47).
- **Fon Akım Tablosu:** İşletmenin belirli bir dönemde fon kaynaklarını ve fonlarını kullandığı alanları gösterir. Bu tablo gelir tablosu ile finansal durum tablosunun tamamlayıcısıdır ve işletmenin finansal durumunun yorumlanmasına da yardımcı olur (Çabuk ve Lazol, 2016: 50).
- **Nakit Akım Tablosu:** İşletmenin belirli dönemdeki nakit girişlerini ve nakit çıkışlarını göstermektedir. Bu tablo işletmenin nakit ve nakit benzeri yaratma yeteneğini ve nakit akışlarını değerlendirmek için kullanılır (Kaygusuz, 2014: 36).
- **Kâr Dağıtım Tablosu:** İşletmenin elde ettiği kârı nasıl dağıttığını gösteren tablodur. Bu tablo dönem sonunda öneri bir tablo olarak hazırlanır (Çabuk ve Lazol, 2016: 72).
- **Öz Kaynaklar Değişim Tablosu:** İşletmenin ilgili dönemde öz kaynaklarında meydana gelen artış ve azalışları gösterir. Öz kaynaklar sermaye, kâr yedekleri, geçmiş yıla ait kâr/zarar, dönem net kâr/zarardan oluşmaktadır (Kaygusuz, 2014: 40).

1.3.2. Finansal Tabloların Amacı

26 Aralık 1992 tarihli 21447 sayılı mükerrer Resmî Gazete’ de yer alan 1 sıra nolu MSUGT’ de finansal tabloların ilkelerinde finansal tabloların amaçlarını şu şekilde açıklamıştır (MSUGT,1992):

- İşletme ile ilgili olan gruplar için karar almada faydalı olacak bilgiler sağlamak,
- İşletmenin gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede faydalı bilgiler sağlamak,
- İşletmenin varlıkları, kaynakları ve bunlarda meydana gelen değişiklikler ile işletme faaliyet sonuçlarına ilişkin bilgi sağlamak.

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 1 finansal tabloların sunuluşu ile ilgili temel unsurlar açıklanmıştır.

TMS 1 ilk olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından 2005 yılında yayımlanmıştır. Finansal tablolar işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının şekillendirilmiş bir sunumudur. Geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik karar almasında yardımcı olmak üzere işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamak finansal tabloların amacıdır. Ayrıca finansal tablolar, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları ne etkinlikte kullandıklarının göstergesidir. Finansal tablolar bu amaçlara ulaşmak için işletmeyle ilgili aşağıdaki bilgileri sunar (TMS 1, 2005):

- Varlıklar,
- Borçlar,
- Öz kaynaklar,
- Gelir ve giderler kârlar ve zararlar dahil,
- Ortakların ortak olmaları sebebiyle yaptıkları katkılar ve ortaklara yapılan dağıtımlar,
- Nakit akışları.

Bu bilgiler, dipnotlarda yer alan diğer bilgilerle birlikte finansal tablo kullanıcılarının işletmenin gelecekteki nakit akışlarını ve özellikle bunların zamanını ve kesinliklerini tahmin etmelerine yardımcı olur.

1.3.3. Muhasebenin Varsayımları

Finansal tabloların hazırlanması iki varsayım vardır. Bu iki varsayım tahakkuk esası ve işletmenin sürekliliğidir (Örten, Kaval ve Karapınar, 2012: 4).

1.3.3.1. Tahakkuk Esası

Finansal tablolar, beklenen amaca cevap vermek için tahakkuk esasına göre düzenlenmelidir. Tahakkuk esasına göre işlemlerin ve olayların etkisi nakit veya nakit benzeri alındığında veya ödendiğinde değil işlem ve olaylar olduğu zaman tahakkuk ettirilir, bu işlem ve olaylar ilgili oldukları muhasebe dönemine kaydedilerek o döneme ait finansal tablolarda raporlanır. Bu esasa göre hazırlanan tablolar sadece geçmişteki nakit ödemeler ve tahsilatlar hakkında değil gelecekte nakit ödemesi gerektirecek

yükümlölükler ve nakde dönüőecek kaynaklar hakkında kullanıcılara bilgi verir (TMSK, 2009: 11).

1.3.3.2. İşletme Sürekliliğı

Finansal tablolar normal olarak işletmenin devamlılığı ve öngörülebilir bir gelecekte faaliyetlerinin sürdürebileceğı varsayımına dayanılarak hazırlanır. Bu şekilde işletmenin tasfiye niyetinin olmadığı ve faaliyet hacminin önemli derecede azalmayacağı varsayımı yapılır. İşletmenin tasfiye niyeti veya ihtiyacı var ise finansal tablolar farklı bir gerekçe ile hazırlanmalı ve bu gerekçe açıklanmalıdır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2012: 5).

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE VE DENETİM

2.1. MUHASEBE DENETİMİ KAVRAMI

Denetim, Türk Dil Kurumu'na göre kontrol, teftiş, bir olay ya da işlemin, istenilen biçimde gerçekleşmesini sağlamak için değişkenleri düzenleme işi, kamu ya da özel bir kuruluşa ait bilgilerin belirlenmiş kriterlere uygunluğunun saptanması ve rapor edilmesi amacı ile bir uzman tarafından değerlendirmesi gibi tanımlarla ifade edilir (TDK, 2019).

Denetim, günlük hayatımızda ve sosyal çevremizde olduğu kadar işletmecilik alanında da sıkça kullanılan bir terimdir. Özellikle son yıllarda finansal bilgilerde yaşanan hatalı ve hileli uygulamalar denetimin farklı boyutlarda ele alınmasını sağlamıştır. Bir iş veya faaliyetin bulunduğu yerde denetimden de söz edilmelidir, kontrolü zor olan finansal bilgi gibi bir alanda ise denetim daha da önemlidir. Muhasebe denetimi, finansal bilgi kullananların daha güvenli bilgi elde etmeleri için önemli bir işlevdir (Yılancı, 2012: 3).

Muhasebe denetimi, muhasebe işlemlerinin ve kayıtlarının denetimi ile ilgilenen denetim türüdür (Güçlü, 2008: 1).

Ticari ve mali olayların başlaması ile denetim de başlamıştır. Eğer bir ticari faaliyet veya mali olay meydana gelmişse bugünkü şekliyle olmasa bile mutlaka bir denetim söz konusu olmuştur (Erdoğan, 2002a: 55).

İktisadi ve finansal alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak denetim kavramına farklı dönemlerde farklı anlamlar yüklenmiş, farklı biçimlerde tanımlanmış, gelişmeler yaşanmıştır. 1900'li yıllara kadar muhasebe belge ve kayıtlarında hata ve hilenin olup olmadığını araştırmak için belgelerin tamamının incelenmesi ile belge denetimi, 1900 – 1930 yılları arasında finansal tabloların doğruluğunun araştırılması için finansal tabloların tamamının incelenmesi ile finansal tablolar denetimi, 1930 – 2000'li yıllara arasında işletmelerdeki muhasebe ve iç kontrol sisteminin hazırlamış olduğu finansal tabloların güvenilirliğinin bir göstergesi olarak iç kontrol yapısının incelenmesini temel alan sistemlere dayalı denetim, bilgi

teknolojisinde ve denetimdeki gelişmeler eşliğinde muhasebe belgeleri ve kayıtları dışında kalan diğer işletme faaliyetlerini kapsayan yönetim denetimi, 2000’li yıllardan sonra büyük ölçekli muhasebe skandalları sonucu ortaya çıkan risk odaklı denetim olarak gelişmeler göstermektedir (Haftacı, 2016: 2). Tablo1’de denetimin tarihsel gelişimi gösterilmiştir.

Tablo 1. Denetimin Tarihsel Gelişimi

Zaman Dilimi	Denetim Yaklaşımı	Denetimin Amacı	İlgili Taraflar
Sanayi devrimi öncesi	%100’lük bir inceleme	Yanıltmaların bulunması	İşletme sahipleri
Sanayi devrimi 1930 yılları arası	%100’lük bir inceleme	Yanıltmaların bulunması	Ortaklar ve işletme borç verenler
1900 – 1930	%100’lük bir inceleme ve örneklemeye başvurma	Bilançonun ve gelir tablosunun doğruluğunu onaylama	Ortaklar, işletmeye borç verenler ve devlet
1930’dan günümüz	Finansal verilerin örneklemeye yoluyla incelenmesi	Finansal tabloların doğruluk ve dürüstlüğü hakkında bir görüş oluşturma	Ortaklar, işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, tüketiciler, diğer gruplar

Kaynak: Güredin, 2014: 14.

Bir muhasebe ve denetim sistemi pek çok ihtiyacı karşılamak için faaliyet gösterir (Erdoğan, 2002a: 4):

- İşletmenin finansal durumu ve geleceğine ilişkin bilgi vermek,
- Yatırım kararları için kullanmak,
- İşletmenin vergi yükümlülüklerini belirlemek,
- Planlamam için işletme başarısını ile ilgili bilgi vermek.

2.2. DENETİM TÜRLERİ

Denetim faaliyetlerini sınıflandırılmasında en çok rastlanan amaçlarına göre denetim ve gerçekleştirenlere göre denetim tasnifidir (Selimoğlu ve Uzay, 2011: 8). Fakat muhasebe literatüründe farklı kriterler ile muhasebe denetimi çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Denetimi yapan organlar ile denetlenen birimler arasındaki ilişkisi ve konumu, denetimin özel sektör ya da kamu sektöründe yapılması, denetlenen konu, denetimin uygulama alanı, denetimin yapıldığı zaman, denetimde kullanılan yöntemler ve teknikler ile benimsenen yaklaşımlar açısından denetimi sınıflandırmak mümkündür (Candan, 2007: 43).

2.2.1. Kapsamına Göre Denetim Türleri

Denetimin kapsam açısından bakıldığında genel denetim ve özel denetim olarak ikiye ayrılır.

2.2.1.1. Genel Denetim

İşletmenin bütün kayıt ve işlemleri ile muhasebe çalışmalarının tamamını kapsayan denetim faaliyetidir. Genel denetimde işletmenin mali durumunun ve muhasebedeki görüntüsünün doğru olup olmadığı araştırılır (Karanfiloğlu, 1999: 32). Finansal tablolar denetimi genel denetim türüdür.

2.2.1.2. Özel Denetim

Özel denetim, işletme yönetimine çeşitli bilgiler sağlamak, muhasebenin belli bir alanında çalışma yapmak ve sadece bu konuda bir görüş oluşturmak amacıyla yapılan denetimdir. Bazı özel denetim türleri, ortaya çıkarılan yolsuzluk ve ihmalin araştırılması, bir işletmeye ortak olmadan yapılan inceleme, kredi açmadan yapılan incelemeler, vergi incelemeleri, devlet birimleri tarafından yapılan teftiş ve incelemelerdir (Haftacı, 2016: 7).

2.2.2. Yapılış Nedenine Göre Denetim Türleri

Denetimler yapılış nedenlerine ikiye ayrılır. Bu denetimler zorunlu denetim ve isteğe bağlı denetimlerdir.

2.2.2.1. Zorunlu Denetim

Zorunlu denetim, yasal düzenlemeler gereğince denetime tabi kuruluşların yerine getirdiği denetim türüdür. Zorunlu denetimde çalışmaların ne zaman, kim tarafından, nasıl yapılacağı kanun ve yönetmelikler çerçevesinde belirlenmiştir (Karanfiloğlu, 1999: 32).

2.2.2.2. İsteğe Bağlı Denetim

Bu denetim türünde yasal bir zorunluluk yoktur ve denetimler ilgili taraflarca gerçeğin ortaya çıkarılması için yapılır. İsteğe bağlı denetimde denetimin sınırları denetimi isteyenler tarafından belirlenir. Denetimin isteğe bağlı olarak yapılması denetçi müşterinin istekleri doğrultusunda değil yine muhasebe standartlarını ve ilkelerini uygulamak, mesleğinin gerektirdiği özeni göstermek şartıyla denetimi yapar (Haftacı, 2016: 8).

2.2.3. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri

Uygulama zamanına göre denetim türleri devamlı denetim, ara dönem denetim ve son denetim olmak üzere üçe ayrılır.

2.2.3.1. Devamlı Denetim

Devamlı denetim, denetçilerin işletmenin faaliyetlerini bütün yıl boyunca sürekli denetlemesi ve gerekli görülen düzeltmelerin yapılmasıdır. Bu denetim türü işletmenin iç denetçileri tarafından yapılır (Bakır, 2007: 23).

2.2.3.2. Ara Dönem Denetim

Ara denetim, işletmenin hesap dönemi içinden daha önceden belirlenmiş tarihler ile sınırlandırılmış belirli zaman diliminde yapılan denetim türüdür. Ara denetimde üç ay, altı ay gibi kısa dönemler üzerinde denetim çalışması yapılır (Aktaran Arslan, 2019: 30).

2.2.3.3. Son Denetim

Son denetim, muhasebe işlemlerinin dönem sonunda tamamlanması ve finansal tabloların hazırlanmasından sonra yapılan denetim türüdür. Hesap döneminin

bitmesiyle yapılan en kapsamlı denetimdir (Kömür, 2015: 15). Bu denetim tam denetim ya da nihai denetim de denilmektedir (Karanfiloğlu, 1999: 33).

2.2.4. Yapılış Amacına Göre Denetim Türleri

Denetim, denetim faaliyetinin hangi konuda yapıldığı veya hangi amaçla yapıldığına göre sınıflandırılmaktadır. Denetim yapılış amacına göre üç türe ayrılır, bunlar; finansal tablo denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimidir.

2.2.4.1. Finansal Tablo Denetimi

Finansal tablo denetimi, işletmenin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve yasal düzenlemelere uygun bir şekilde düzenlenip düzenlenmediği, işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru olarak yansıtır yansıtmadığı konusunda yapılan denetim faaliyetidir (Gücenme, 2004: 2).

Finansal tablo denetimi muhasebe denetiminin başlangıç noktasını oluşturur. Bu bağlamda şekil ve şartlara uygunluk denetimi öne çıkar ve cari dönem ile bir önceki dönem verileri karşılaştırılabilir. Tablolardaki değişimler bütün çıkar gruplarının kullanımına açık bir şekilde incelenir (Güçlü, 2008: 5).

Finansal tablolar denetiminin genel özellikleri (Bozkurt, 2010: 28):

- Bu denetim türünün amacı mali tablolara güvenilirlik kazandırmaktır,
- Denetim faaliyetini gerçekleştiren denetçi, işletme ve diğer gruplardan bağımsız bir şekilde denetimi yapmalıdır,
- Amaç, yanlış beyanları ortaya çıkarmaktır,
- Denetçi finansal tabloyu bir bütün olarak ele alır ve ona göre görüşünü oluşturur,
- Denetçi finansal tablolar hakkındaki görüşünü mantıklı temellere dayandırmalıdır.

2.2.4.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, işletme yönetiminin veya yetkili kuruluşların koymuş oldukları kurallar çerçevesinde işletme faaliyetlerinin ne kadar uygun olarak yönetildiğinin denetimidir (Bakır, 2007 :20).

Bu denetim türünde denetimin konusu işletme içindeki veya kişilerin bireysel olarak yapmış oldukları faaliyetler ya da işlemlerdir. Denetçiler, işletme yönetimi ve yetkili kuruluşlar tarafından koyulan kurallar ve politikalara uyulup uyulmadığını test eder. (Yılancı, 2012: 5). İşletme yönetimi çalışma düzeni ve çalışma şartları ile ilgili kurallar oluştururken devlet ise uyulması zorunlu yasaları ve yönetmelikleri oluştururlar.

Uygunluk denetimi iç denetçiler ve kamu denetçileri tarafından yapılabilir, denetim sonuçları genellikle ilgili kişi ve kurumlara rapor edilir (Akarkarasu, 2000: 8). Uygunluk denetimine örnek olarak (Bozkurt, 2010: 29):

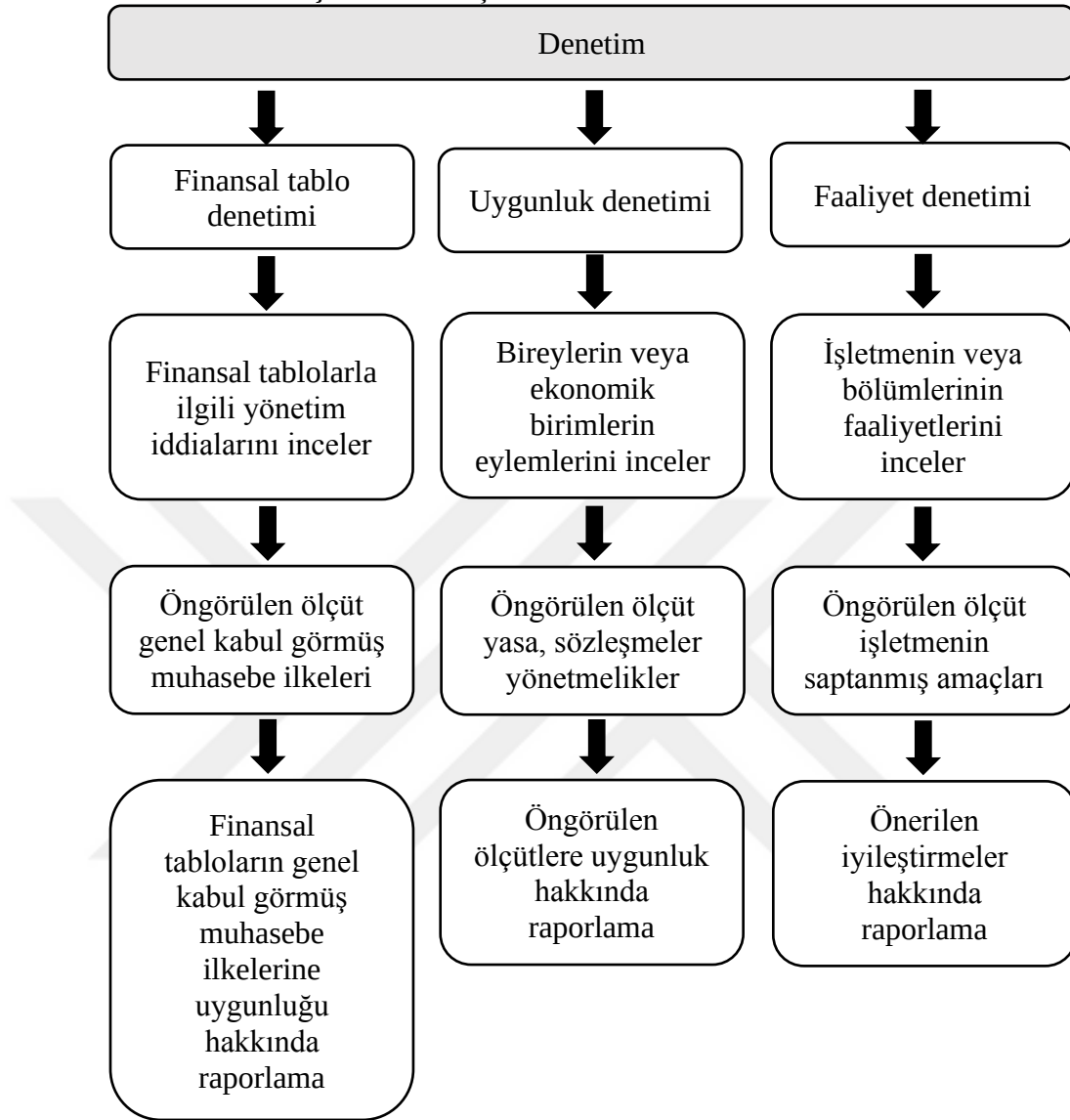
- Bankada çalışan bir müdürün kredi verme sınırı aşp aşmadığını banka müfettişleri tarafından kontrol edilmesi,
- Bir işletmenin vergi asıp asmadığını veri inceleme elemanları tarafından kontrol edilmesidir.

2.2.4.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi, işletmenin faaliyetlerinde etken ve etkin olarak çalışıp çalışmadığının araştırılması için yapılan bir denetim türüdür. Etkenlik, işletmenin amaçlarına ulaşmadaki başarısını; etkinlik, işletmenini amaçlarına ulaşırken elindeki kaynakları ne kadar verimli kullandığının bir göstergesidir. Faaliyet denetimlerinin sonunda işletmenin durumunun belirlenip yönetime öneride bulunma işlevi vardır. Bu işlevinden dolayı faaliyet denetimi bir danışmanlık hizmetidir (Bozkurt, 2010: 29).

Geleneksel olarak muhasebe denetiminin kapsamına muhasebe çalışmaları girmektedir. Bu denetim türünde değerlendirme kriterleri sübjektiftir. Etkenlik ve etkinlik değerlendirme şartlarına konusuna göre değişebilir. Faaliyet denetimi sonucunda işletme uygulamalarının daha etkin ve etken olabilmesi için işletme yönetimine öneriler sunulur (Karanfiloğlu, 1999: 32).

Faaliyet denetimi işletmenin sadece muhasebe işlemleri ile sınırlı değildir. İşletmenin örgüt yapısı, üretim ve pazarlama politikaları, bilgi sistemleri yönetimi gibi diğer işlevleri de denetime dahildir. Bu denetim türünün uygulama alanı geniş ve diğer denetim türlerine göre karmaşıktır. Değerleme ölçütleri olarak bütçeler, oranlar, sektör ortalamaları kullanılır (Bozkurt, 2010: 29). Şekil 4'te amaçlarına göre denetim gösterilmiştir.

Şekil 4. Amaçlarına Göre Denetim Türleri

Kaynak: Güredin, 2014: 18

2.2.5. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri

Denetim faaliyetini gerçekleştiren denetçinin statüsüne göre denetim bağımsız denetim, iç denetim, kamu denetimi olmak üzere üç türe ayrılır.

2.2.5.1. Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim, işletme dışından denetim şirketleri veya kişisel olarak hizmet sunan muhasebe meslek mensupları tarafından gerçekleştirilir, üçüncü kişilere sunulan bilgilerin doğruluğunu araştırır (Gücenme, 2004: 4).

Bağımsız denetim çalışmalarının büyük bir kısmını finansal tablo denetimi üzerinde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır (Bakır, 2007: 22). Bu açıdan bağımsız denetim finansal denetim niteliği taşımaktadır (Gücenme, 2004: 4).

2.2.5.2. İç Denetim

İç denetim, işletmenin gerçekleşmiş faaliyetlerinin inceleyerek hatalı ve eksik bulunan yönleri yönetime raporlayan, işletmeye değer katma amacı olan yönetim ile iş birliği içinde bir danışmanlık faaliyetidir. İç denetim işletme için önem arz etmektedir, özellikle yaşanan krizler ve skandallar etkin bir iç denetim ihtiyacını ortaya koymaktadır. İç denetim yönetim politikalarının ve prosedürlerinin uyulup uyulmadığının çalışmasını yaparak işletmeyi daha etkin ve verimli bir hale getirebilir (Sabuncu, 2018: 780).

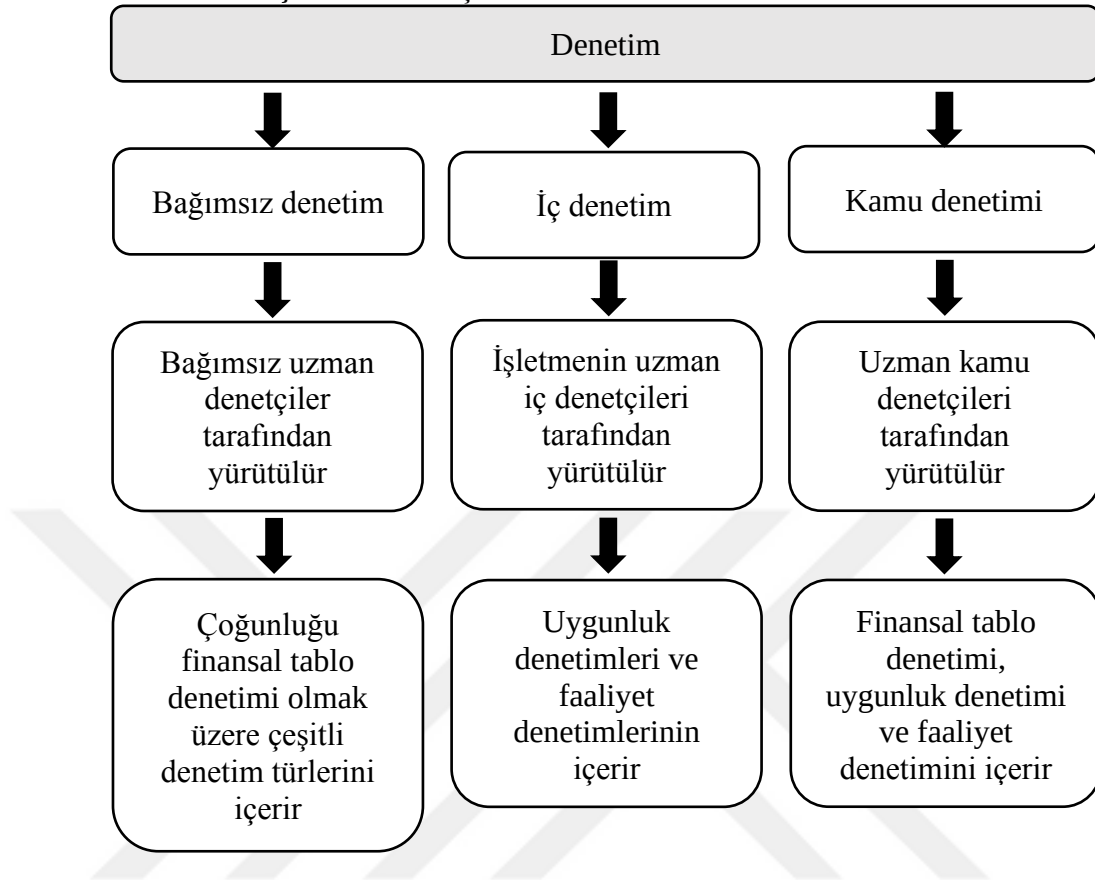
İç denetim geniş kapsamlı bir denetim türüdür, işletmenin finansal faaliyetlerini ve finansal olmayan faaliyetlerinin tamamını inceler. İç denetim önemli bir yönetim kontrol aracıdır (Aktaran Aslan,2010: 6).

2.2.5.3. Kamu Denetimi

Kamu denetimi özel sektöre yönelik ve kamu sektörüne yönelik olmak üzere ikiye ayrılır. Özel sektöre yönelik vergi denetimi, Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerine göre şirket denetimi gibi denetimler, kamu birimlerine yönelik olarak kendi kuruluş kanunları veya mevzuatlarına uygunluk denetimi gibi denetimlerdir (Gücenme, 2004: 3-4).

Kamu denetiminin temel amacı toplumun güven ve huzuru sağlayıp vatandaşın devlete güvenini artırmaktır. Kamu denetimi kamu adına toplanan gelirler ve yapılan harcamaları denetleyeceği gibi iki özel kişi veya kurumun arasındaki uyumsuzluğu da konu alabilir (Güçlü, 2008: 6). Şekil 5'te statüsüne göre denetim gösterilmiştir.

Şekil 5. Denetçi Statüsüne Göre Denetim Türleri

Kaynak: Güredin. 2014: 20.

2.3. DENETÇİ KAVRAMI

Denetçi, denetim faaliyetlerini meslek edinmiş mesleki bilgi ve deneyime sahip bağımsız davranabilen, yüksek etik taşıyan kişilerdir (Güçlü, 2008: 8).

Denetçi denetim çalışmalarının gereği olarak bağımsız olmalı ve denetim sırasında tarafsız davranmalıdır. Bağımsızlık denetim mesleğinin özüdür. Kapsamı gün geçtikçe genişleyen ve karmaşık bir hale gelen denetim için denetçilerin mesleki bilgi ve tecrübeye sahip olmaları gerekir. Muhasebe bilgisinin yanında iktisat, işletme, hukuk, maliye gibi konularda yeterli bilgi sahip olmalı ve matematik ve istatistik gibi tekniklerden yararlanarak bunların tümünü bütünleyebilmelidir. Bu özelliklerinin yanı sıra pratik, araştırmacı, iyi konuşma yeteneğine ve iyi bir muhakeme gücüne sahip olması mesleğinde başarılı olmasını sağlar. Ayrıca iyi bir denetçi dürüst, sır saklayan, iyi bir dil kullanan ve çalışmalarında özen ve gösteren bir kişiliğe sahip olmalıdır (Haftacı, 2016: 14). Denetçinin önemli sayılacak özellikleri (Bozkurt, 2010: 31):

- Yeterli meslek bilgisi ve tecrübeye sahip olması,
- Bağımsız davranması,
- Denetim sırasında özenli ve dikkatli çalışması,
- Kişilikli ve ahlaklı olmasıdır.

Denetçinin temel amacı finansal olayların veya bilgilerin muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığının araştırıp tespit etmesinin yanında (Toprak, 2018: 23):

- Finansal tablolar hakkında kanıya varmak,
- Hile ve hataları ortaya koymak,
- Hile ve hataları önleyebilmek,
- Denetim faaliyetinde bulunan işletmenin yönetimine öneri sunmak gibi amaçları vardır.

2.4. DENETÇİ TÜRLERİ

Denetçiler mesleki statülerine göre üç sınıfa ayrılır. Bunlar bağımsız denetçiler, iç denetçiler ve kamu denetçileridir.

2.4.1. Bağımsız Denetçiler

Bağımsız denetçiler, denetim işini kendisine meslek edinmiş, kendileri bireysel olarak veya bir denetim firması bünyesinde çalışan denetçilerdir. Bu denetçiler, işletme faaliyetlerinin mevcut durumu ile gidişatını öğrenmek isteyen kişi veya kuruluşlar tarafından gelen talep üzerine denetim faaliyetinde bulunurlar (Bakır, 2007: 24).

2.4.2. İç Denetçiler

İç denetçi, bağlı bulunduğu örgütün organizasyon şemasında yer alan, doğrudan yönetim kuruluna veya genel müdüre bağlı olarak faaliyet gösteren denetçilerdir. İç denetçiler zamanlarının önemli kısmını faaliyet denetimi ile geçirir, çünkü yoğun rekabet işletmeleri daha verimli çalışmaya zorlamaktadır (Selimoğlu ve Uzay, 2011: 10). İç denetçilerin başlıca işleri (Bozkurt, 2010: 33):

- İşletme varlıklarının korunup korunmadığı,
- Muhasebe verilerinin güvenilirliği,

- İşletmenin politika ve prosedürlerine uyulma,
- İşletmenin etkin ve etkenliği,
- İşletme yönetiminin istediği özel bir araştırma,
- Bağımsız denetçiler ile iş birliği yapmasıdır.

2.4.3. Kamu Denetçisi

Kamu denetçisi, çeşitli kamu kurumlarında denetim biriminde görev alan, devlet adına denetim yapan ve denetim raporunu bağlı bulunduğu kamu birimine sunan denetçilerdir (Selimoğlu, Özbirecikli ve Uzay, 2017: 17). Kamu yararına denetim yapan kamu denetçileri, oluşturulmuş, yasa yönetmelik ve politikalara göre denetim yaparlar (Bozkurt, 2010: 33).

2.5. BAĞIMSIZ DENETİM KAVRAMI

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tanımında bağımsız denetimi, *“işletmelerin yıllık finansal tablo ve diğer finansal bilgilerinin, bu tablo ve bilgiler için belirlenen kriterlere uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, genel kabul görmüş bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması”* olarak ifade eder (SPK, 2019).

KGK’ ya göre bağımsız denetim, *“bir işletmenin finansal tablolarının ve diğer finansal bilgilerinin finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, gerekli bağımsız denetim teknikleri uygulanarak denetlenmesi ve değerlendirilerek bir rapora bağlanmasıdır”* (KGK, 2019).

Bağımsız denetim, *“bir işletmenin finansal tablolarında yönetim savı olarak yer alan bilgilerin doğru ve güvenilir olup olmadığı konusunda genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda uygun bir kanıya ulaşabilmek ve ilgili tarafları aydınlatılabilmek amacıyla denetçi tarafından yürütülen çalışmalardır”* (Haftacı, 2016: 9).

Bağımsız denetim, *“finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla,*

denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması sürecidir'' (Selimoğlu, Özbirecikli ve Uzun, 2017: 9).

Bağımsız Denetim, *“iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların önceden belirlenen kıstaslarla (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri, Finansal Raporlama Standartları, kurum ve kuruluşlarca yayımlanan tüzükler, yönergeler veya yönetmeliklerdir) karşılaştırmak amacıyla, kanıt toplamak ve toplanan bu kanıtların değerlemesini yaparak elde edilen bulguların raporlama sürecidir”* (aktaran Gönen ve Yıldırım, 2019: 1086).

Bağımsız denetim, *“iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir”* (Güredin, 2014 :11).

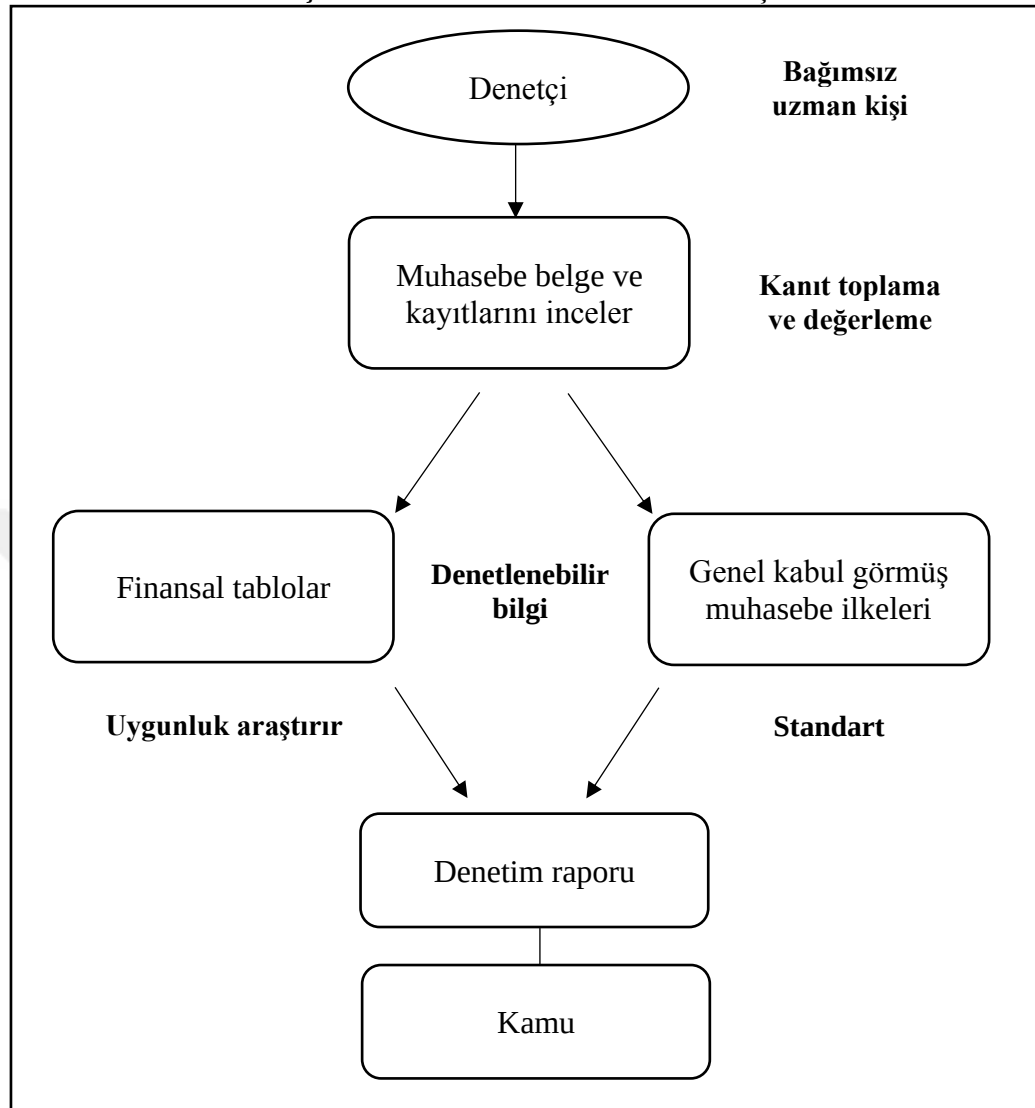
Genel kabul görmüş bağımsız denetim tanımını *“muhasebe denetimi, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir”* şeklinde yapmıştır (Bozkurt, 2010: 23).

Bağımsız muhasebe denetiminin literatürde birçok farklı tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak muhasebe denetiminin özellikleri:

- **Ekonomik bir birim veya döneme uygulaması**, denetçinin sorumluluk alanını belirlemek için denetimin yapılacağı dönem ve alan kesin olarak ortaya konulmalıdır (Haftacı, 2016: 3).
- **Ekonomik faaliyet ve olaylarla ilgilenmesi**, denetimin yapıldığı birimin finansal raporları, faaliyet raporları denetçiye sunulur ve denetçi raporlardaki iddiaların doğruluğunu ve güvenilirliğini araştırır (Güredin, 2014: 11).
- **Önceden belirlenmiş ölçütlere göre yapılması**, denetim işlemi sırasında finansal tabloların doğruluğu daha önceden belirlenmiş standartlarla karşılaştırılarak araştırılır (Güçlü, 2008: 2).

- **Uygunluk derecesini araştırılması,** ekonomik birimin savunduğu raporların veya bildirimlerin ne derecede ölçütlere uyumlu olduğunun araştırılmasıdır (Güredin, 2014: 12).
- **Kanıt toplama ve değerlendirilmesi,** denetçi belli bir görüş elde edebilmek için yeterli sayıda belge ve bilgilere dayalı kanıt toplamak zorundadır (Gücenme, 2004: 1).
- **Bağımsız uzman tarafından yapılması,** denetim yapacak olan kişinin yeterli bilgiye sahip olması ve denetim sırasında tarafsız davranmasıdır (Haftacı, 2016: 3).
- **Rapor düzenlenmesi,** denetim sonucunda denetçinin görüşünü bir rapor olarak iletmesidir (Bozkurt, 2010: 25).
- **Denetimin bir süreç olması,** denetimin gerçekleşmesi için gerekli bilgi ve belgelerin bir araya getirilmesi, bu bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi ve sonucunda bir rapora ulaşılması ile birbirini izleyen aşamalardan oluşan bir olaylar dizisidir (Bozkurt, 2010: 24). Denetim tanımındaki süreç Şekil 6 ile gösterilmiştir.

Şekil 6. Denetim Tanımındaki Süreç

Kaynak: Güredin, 2014: 3.

Bağımsız denetim, SPK açısından ara denetim, sürekli denetim, özel denetim olarak üçe ayrılır (Haftacı, 2016: 10):

- **Ara Denetim:** Ara dönemde çıkan finansal durum, gelir tablosu ve ek finansal tabloları ile dipnotların sürekli bağımsız denetim yapan denetim kuruluşu tarafından ara dönemde denetlenmesidir.
- **Sürekli Denetim:** Hisse senetleri halka arz edilmiş veya arz edilmiş sayılan şirketlerin, aracı kurumların, bankaların, yatırım ortaklıklarının, enerji piyasasında faaliyet gösteren şirketlerin yıl sonunda düzenlenen finansal tabloların bağımsız denetim firmaları tarafından denetlenmesidir.

- **Özel Denetim:** SPK tebliğlerine göre denetim yaptırma zorunluluğu bulunan şirketlerin talepleri üzerine talep ettikleri halka arz izni, devir, birleşme, tasfiye kararlarına göre oluşturulacak finansal tabloların denetimidir.

2.6. BAĞIMSIZ DENETÇİ

Bağımsız denetçiler, denetim mesleğinin geliştiği ülkelerde oldukça önemli konuma sahiptirler. Bağımsız denetçi, denetçiliği kendisine meslek edinmiş, bağımsız olarak çalışan, işletmelere denetim hizmeti sunan kişidir. Bağımsız denetçiyi diğer denetçilerden ayıran özellik işletmeye bağlı olmazlar. Çeşitli alanlarda hizmet vermelerine rağmen asıl amaçları finansal tabloları denetlemektir. Finansal tablolar ülkelerin ekonomik hayatında önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı bağımsız denetçilerin yaptıkları işler ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahiptir (Haftacı: 2016, 15).

Bağımsız denetçilerin asıl görevi finansal tabloları denetlemektir, bunun yanı sıra yaptıkları çeşitli hizmetler de vardır (Bozkurt, 2010, 32):

- İşletmelere vergi konusunda danışmanlık yapmak,
- İşletme ile ilgili farklı konularda yönetim danışmanlığı yapmak,
- Muhasebe sistemleri kurmak veya mevcut durumu inceleyerek öneride bulunmak,
- İç kontrol yapısı oluşturmak,
- İç denetim işlevine yardımcı olmak,
- İşletme adına kurumlarda temsil görevi yürütmek,
- Kamu kurumları tarafından istenilen belge ve bilgileri onaylamak.

Türkiye’ de bağımsız denetçi, 26 Aralık 2012 tarihli 28509 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan KGK Bağımsız Denetim Yönetmeliği madde 4 ile bağımsız denetim yapmak üzere, bağımsız denetçiler 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre yeminli mali müşavirlik ya da serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış meslek mensupları arasından kurum tarafından yetkilendirilen kişiler olarak tanımlanmıştır (Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 2012).

2.7. BAĞIMSIZ DENETİM İHTİYACI

Küreselleşme ile birlikte uluslararası şirket birleşmelerinin artması ve yatırımların gelişmekte olan ülkelere yönelmesi ekonominin dinamosu olan işletmeleri değişen koşullara ayak uydurmaya zorlamıştır. İşletmenin, rekabet gücünü arttırabilmesi, gelişen sermaye piyasalarına rahatça girebilmesi için muhasebe sistemini etkin kullanması ve doğru, şeffaf, karşılaştırılabilir finansal raporlar hazırlaması ve bağımsız denetim ile güvenilirliğini arttırması gerekir (Selimoğlu ve Uzun, 2011: 1).

Günümüzde artan ihtiyaçlarla birlikte şirket sayıları ve faaliyetleri de artmış ve bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Bunlardan biriside şirket ile ilişkili olan yatırımcı ve devletin mali tablolara olan güvenidir. Güvenilir ve doğru bilgiye duyulan ihtiyaç denetim faaliyetlerinin önemini de arttırmıştır (Aydoğan, 2016: 771).

İşletme ile ilgili bilgileri sağlamak yönetimin görevidir. Ancak bazı sebeplerden dolayı yönetimin sağladığı bilgiler güvenilir olmayabilir. İşletmenin giderek büyümesi ve muhasebe yükünün artması hatalı işlemlerin yapılması olasılığını arttırmıştır. İşletme çıkar gruplarının genelde işletmeden uzak olması ve bu nedenle doğrudan kendilerinin bilgi alma olanakları son derece zor ve azdır, bu da yönetimin yayınladığı bilginin güvenini düşürür. Yöneticiler kasıtlı veya kasıtsız ilgili kişi veya gruplara yanıltıcı bilgi aktarabilirler (Bozkurt, 2010: 20).

Finansal raporlamanın amacını, ekonomik karar almak için bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgileri sunması olarak göz önünde bulundurulduğunda, muhasebe bilgi sisteminin amaçları arasında yüksek kalitede finansal raporların sunulması hedeflenmektedir (Durak ve Gürel, 2014: 95). İşletme ile ilgili kesimlerin geleceğe yönelik kararlarının doğru ve hatasız olabilmesi, muhasebe bilgi sisteminin ürettiği bilgilerin doğru ve güvenilir olmasıyla ilgilidir. Bu bilgilerin doğru olması ise yapılan denetimlerle sağlanabilir (Özyürek, 2012: 95).

İşletmeler açısından önemli bir hale gelen bağımsız denetimin faydaları sadece işletmeler ile sınırlı kalmamıştır. Bağımsız denetim toplumdaki çeşitli sosyal gruplara, işletmeden faydalanan çıkar gruplarına faydalar sağlamakta, ekonomik yaşamı düzenlemektedir (Karadeniz, 2019: 176).

2.8. MUHASEBE VE BAĞIMSIZ DENETİM İLİŞKİSİ

Muhasebe, dönem içindeki olayları kaydeden ve dönem sonunda raporlayan bir bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi girdi, süreç, çıktı aşamalarından oluşur. Muhasebe ilkelerinin bütün aşamalarda uygulanması tarafsız, karşılaştırılabilir, eksiksiz bilgi ile finansal tabloların oluşmasını sağlar. Bu bakımdan doğru ve güvenilir işletmenin sorumluluğudur. Denetim muhasebe bilgi sisteminin çıktı aşamasındaki finansal tablolarla ilgilidir (Selimoğlu, 2012: 4-5).

Finansal tabloların hazırlandığı muhasebe sürecinin amacı ve yöntemleri ile denetim sürecinin amaç ve yöntemleri farklıdır. Muhasebe amacı, muhasebe sürecinin sonunda finansal tablolarla bilgileri karar alıcılara uygun bir biçimde sunmaktır. Muhasebe bu açıdan yaratıcılığı olan bir süreçtir. Denetim amacı ise inceleme ve değerlendirmeler sonucunda finansal tabloların dürüstlüğü hakkında bir yargıya varmaktır. Burada yeni bir bilgi üretimi olmamakta, muhasebe raporlarının değerleri arttırılmaktadır (Güredin, 2014: 23-24).

Muhasebe denetlemenin temel dayanağıdır, denetleme de muhasebenin ilkelere, kurallara, yasalara uygunluğunun sağlanmasıdır. Muhasebe denetimi, muhasebenin eksiklerini, aksayan yönlerini gösteren bir fonksiyonu vardır. Bu açıdan muhasebesiz denetim, denetimsiz muhasebe dayanıksız ve sağlamasızdır (Erdoğan, 2002a: 54).

2.9. BAĞIMSIZ DENETİM FAYDALARI

Bağımsız denetim toplumdaki farklı gruplara çeşitli faydalar sağlar ve ekonomik hayatı düzenlemektedir. Bağımsız denetimin uygulanması sonucunda sağladığı faydalar, denetlenen işletme, iş hayatının diğer üyeleri ve kamu kuruluşları açısından sınıflandırılabilir (Güredin, 2014: 25):

- **Denetlenen işletmeye sağladığı faydalar:**

- İşletmenin finansal tablolarının güvenilirliğini artırır,
- İşletme yönetimi ve çalışanlarının hileli davranışlarda bulunma eğilimlerini kısıtlar,
- Denetlenmiş olan finansal tabloların resmî kurumlara sunulduğunda güvenilirliği artmış olur ve devlet tarafından yapılacak bir denetimin olasılığı azalır,

- Finansal tabloların denetlenmiş olması kredi olanaklarını genişletir,
- Bağımsız denetim muhasebe kayıtlarındaki hata ve hileleri ortaya çıkarır ve işletmenin işletmenini gelir ve giderleri doğru olarak gösterir.
- **İş hayatının diğer üyelerine sağladığı faydalar:**
 - Denetlenmiş finansal tablolar kredi veren kuruluşlar için karar vermelerinde yardımcı olur,
 - Denetlenmiş finansal tablolar yatırımcılar için yatırım kararlarında yardımcı olur,
 - Denetlemiş finansal tablolar işveren ve işçiler arasında ücret ve sosyal yardımlar gibi konuların pazarlığında nesnel bir bilgi olur,
 - İşletmenini satılması, alınması veya başka bir işletme ile birleşmesi durumunda alıcı satıcı taraflara nesnel bilgi sağlar,
 - Denetimi yapılmış finansal tablolar işletmeyle ilgili taraflara, işletme ile iş ilişkisi olan müşterilere işletmenin kârlılığı, verimliliği ve finansal durumu ile ilgili bilgi verir.
- **Kamu kuruluşlarına sağladığı faydalar:**
 - Denetimden geçmiş finansal tablolar ile hazırlanmış vergi beyannamesi ve mali raporlara olan güveni artırır.
 - Kamu yararına faaliyette bulunan kuruluşların finansal tablolarının bağımsız denetimden geçmiş olması bu kuruluşlara yapılacak denetim kapsamını daraltır ve ayrıntılı denetim yapılmasına gerek kalmaz,
 - Denetimi yapılmış finansal tablolar borçluluk ve iflas durumlarında vekalet ve ortaklık sözleşmelerinin düzenlenmesinde adli mevkilere güvenilir bilgi sağlar.

2.10. DENETİM STANDARTLARI

Denetim, doğruluk ve uygunluk araştırması olduğundan, denetim faaliyetinin de kalite ve güvenilirliğinin sorgulanması gerekir. Denetimde kalite ve güvenilirliğin güvencesi ise önceden belirlenmiş denetim kriterlerine uygunluğudur. Denetçinin mesleki sorumluluğunu yerine getirmek için yardımcı olan denetim standartları, denetçiye denetim faaliyeti sırasında yol gösteren ilkelerdir (Gücenme, 2004: 31).

Küreselleşme bağlamında bağımsız denetimde de yol gösterici kurallar oluşturulmuştur. Bu kurallar en genel ve kapsayıcı standartlardan karşılaşılabilecek özel durumları da açıklığa kavuşturabilecek şekilde yapılandırılmıştır. Denetim sürecini şekillendiren ve sürecin temel taşları olan standartlar Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (GKGDS) ve Bağımsız Denetim Standartları (BDS)'dir (Selimoğlu, Özbirecikli ve Uzay, 2017: 67).

2.10.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants-AICPA) Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarını (GKGDS) ilk kez 1947 yılında yayımlanmıştır (Güçlü, 2008: 13).

Genel kabul görmüş denetim standartların amacı, denetim çalışmalarında kaliteyi üst düzeyde tutabilmektir. Ayrıca bu standartlar, denetçilerin özelliklerini, sorumluluklarını genel olarak belirleyen kurallardır (Bozkurt, 2010: 35).

GKGDS uzun süre yapılan çalışmalardan ve deneyimlerden sonra geliştirilerek günümüze kadar gelmiş her denetçinin uyması gereken genel nitelikli kurallardır. Bu standartların denetim sırasında nelerin yapılması gerektiğini gösteren bir kılavuz görevi vardır. Ancak neyin ne zaman ne miktar yapılması gerektiğini bu standartlar belirlemez, bunları denetçiye bırakır (Selimoğlu, 2012: 9). GKGDS üç ana bölüm altında on bölümden oluşur. Tablo 2'de kabul görmüş denetim standartları gösterilmiştir.

Tablo 2. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	
Genel Standartlar	• Mesleki Eğitim ve Denetim Standardı • Bağımsızlık Standardı • Mesleki Dikkat ve Özen Standardı
Çalışma Standartları	• Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi standardı • İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Standardı • Kanıt Toplama Standardı
Raporlama Standartları	• GKGMİ Uygunluk standardı • Muhasebe İlklerinde Değişmezlik Standardı • Yeterli Açıklama Standardı • Görüş Bildirme Standardı

2.10.2 Bağımsız Denetim Standartları

Ticari hayatın, sermaye piyasalarının küreselleşmesi sonucunda sermaye birikiminin ve uluslararası sermaye akışkanlığının hızla artması dünyada muhasebe ve denetim standartları alanındaki çalışmaları da etkilemiş ve denetim standartların uyumlaştırılması yolundaki çalışmaları hızlandırmıştır. Bu konuda en büyük görevi Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants-IFAC) üstlenmiştir. (Güredin, 2014: 52).

GKGDS dışında denetim uygulamalarına yön veren AICPA'nın düzenlemelerine benzerlik gösteren uluslararası denetim standartları geliştirilmiştir. Bu standartlar eğitim, ticaret, endüstri, kamu alanında 173 üye kuruluşu bulunan, ortalama 2,5 milyon muhasebe insanını temsil eden ve 129 ülke temsilciliği ile oluşan IFAC tarafından hazırlanmaktadır (Selimoğlu, Özbirecikli ve Uzay, 2017: 72).

IFAC dünyadaki denetim uygulamalarını, çeşitli denetim ve güvence işlerine ilişkin bildiriler yayınlayarak uyumlaştırmaya ve geliştirmeye çalışmaktadır. IFAC'ın komitelerinden biri olan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standard Board-IAASB) denetçilere kılavuz

olan Uluslararası Denetim Standartları'nı (International Standards on Auditing-ISA) yayınlamaktadır (Güredin, 2014: 52).

Türkiye'de bağımsız denetim alanında yetkili olan çeşitli kurumlar kendi görev alanlarında birçok farklı uygulamalar getirmiştir. Bu durum sonucunda çoklu ve dağınık bir yapı oluşmuştur. Bu çoklu yapının oluşması sonucunda şirketler aynı dönemde birden fazla muhasebe ve denetim standardına uygun farklı finansal tablolar hazırlamış, hazırlanan bu tabloların yorumlanması ve denetlenmesi güçleşmiştir. Uygulamadaki bu çokluğun olumsuzluklarını gidermek, parçalı yapıya son vererek bir birlik sağlamak için bağımsız denetim kuralları TTK'da düzenlenmiş ve yeni bir denetim sistemi benimsenmiştir. (Uzay ve Bayat, 2016: 1506).

14 Şubat 2011 tarihli 27846 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan TTK madde 397'ye göre finansal tabloların denetiminin ISA ile uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına (TDS) göre yapılması gerekmektedir. Aynı Resmî Gazete'de yer alan geçici madde 2'ye göre ise TDS Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından ISA ile uyumlu olarak yayınlanacağını belirtmiştir (TTK, 2011). Daha sonra 2 Kasım 2011 tarihli Resmî Gazete' de yayınlana 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 1. maddesi ile uluslararası standartlarla uyumlu TMS'leri oluşturmak ve yayımlamak, denetim standartlarını belirlemek, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak, bağımsız denetçi ve bağımsız denetim kuruluşlarını yetkilendirmek ve bunların faaliyetlerini denetlemek ve bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapma yetkisine haiz Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur (KGK Kanun Hükmünde Kararname, 2011). Bağımsız denetim konusunda bütüncül bir yapı oluşturmak için 660 sayılı KHK ile SPK, BDDK gibi Türkiye'de kanunları gereği ilgili oldukları işletmelere kamu gözetimi yapma yetkisi bulunan kuruluşların yetkileri ile TÜRMOB ve Maliye Bakanlığı'na ait bağımsız muhasebe ve denetim standartlarını belirleme yetkisi KGK'ya verilmiştir. (Karasu, 2014: 79).

TDS'yi yayımlama yetkisi çerçevesinde KGK, IFAC tarafından yayımlanan uluslararası standartları referans alma stratejisini belirlemiştir. KGK tarafından IFAC düzenlemelerine uygun olarak yayımlanan bu düzenlemelerinin tamamı TDS olarak ifade edilir, bağımsız denetime yönelik standartlarda Bağımsız Denetim Standartları

(BDS) olarak adlandırılır (Yanık ve Karataş, 2017: 3). Tablo 3 ile denetim standartları ve grupları gösterilmiştir.

Tablo 3. Bağımsız Denetim Standartları ve Grupları

Genel İlke ve Sorumluluklar	BDS 200-265
Risk Değerlendirmesi	BDS 300-450
Bağımsız Denetim Kanıtları	BDS 500-580
Başkalarının Çalışmalarının Kullanılması	BDS 600-620
Bağımsız Denetimin Sonuçları ve Raporlama	BDS 700-720
Özel Alanlar	BDS 800-810

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞLETME SÜREKLİLİĞİ

3.1. İŞLETME SÜREKLİLİĞİ KAVRAMI

İnsanların ihtiyacı olan mal veya hizmetleri üreterek kâr elde etmek ve piyasada kalıcı olmak isteyen işletme amaçlarını gerçekleştirmek için önce devamlılık arz etmesi gerekir. İşletme ile ilgili çıkar grupları da işletmenin faaliyetlerinin düzenli yürütüldüğünü ve gelecekte de işletme faaliyetinin devamlılığından emin olmak isterler (Yılmaz ve Yaşar, 2018: 56). İşletmenin devamlılığı GKGMİ'nin temel dayanağını oluşturan muhasebenin temel kavramları içerisinde işletme sürekliliği kavramı olarak tanımlanmaktadır. İşletme sürekliliği kavramı, işletmenin sınırlı bir amaç veya sınırlı bir süre için kurulması durumu yok ise işletme faaliyetlerinin bir süreye bağlı olmaksızın sınırsız devam edeceğini ifade eder.

İşletme sürekliliğini tanımlamak için literatürde üç yaklaşım ortaya konmaktadır. Birincisi içinde bulunduğu mevcut durum, ikincisi gelecekteki durum ve üçüncüsü bireysel yargılardır. İşletme sürekliliği değerlendirilirken işletmenin bugünkü ve gelecekte ki koşullarda faaliyetine devam edebilmesi değerlendirilmektedir (Constantinides, 2002: 488).

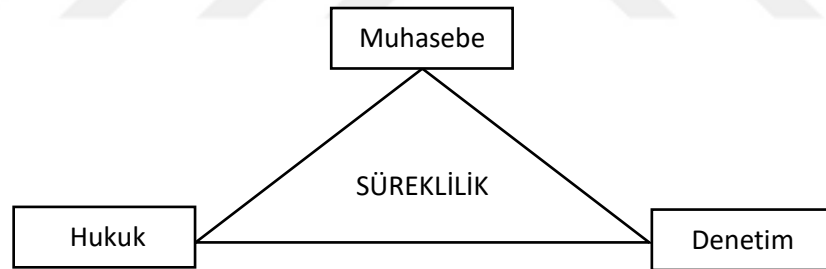
İşletme sürekliliği kavramının kökleri eskiye dayanmaktadır. Laurance R. Dicksee 1892 yılında ve daha sonra H. R. Hetfield 1909 yılında işletme sürekliliği üzerine çalışmalar yapmıştır. Son yıllarda, dünya ekonomisindeki kötü koşullardan dolayı, işletme sürekliliği sıcak bir konu haline gelmiştir (Provasi and Riva, 2015: 27). İşletme sürekliliği hakkında yapılan araştırma ve tartışmalar özellikle Enron skandalından sonra öncelikli konular arasına girmiştir (Terzi, Atmaca ve Terzi, 2016: 686). 2001 yılında ABD başta olmak üzere yaşanan finansal skandallar işletme sürekliliği değerlendirmesi gerekliliğini ortaya koymuştur (Yılmaz ve Yaşar, 2018: 56).

1953 yılında Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board-FASB) tarafından yayımlanan muhasebe araştırma bültenleri (Accounting Research Bulletins) ARB 43' te işletme sürekliliğinden bahsedilmiştir

(Taş vd., 2018: 339). ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (Securities and Exchange Commission-SEC) tarafından 1962 yılında yayımlanmış olduğu muhasebe serileri (Accounting Series Release) ASR 90 ile işletme sürekliliği değerlendirilmesini ifade etmiştir. 1974 yılında AICPA tarafından denetim standardı (Statement of Auditing Standard) SAS 2 yayımlanmış ve işletme sürekliliğinin değerlendirme aşamasında dikkate alınacak esaslar açıklanmıştır (Mert, Güner ve Duyar, 2019: 120). AICPA'nın yanı sıra IFAC tarafından da işletme sürekliliği değerlendirilmesi hususunda düzenleme yapılmıştır. IFAC tarafından yayımlanan ISA 570 ile işletme sürekliliği denetçiler tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Terzi, Atmaca ve Öktem, 2016: 517). Türkiye'de 1992 yılında MSUGT temel kavramlar içinde yer alan “İşletme sürekliliği” kavramı ve 2013 yılından itibaren kullanılacak BDS 570 “İşletme Sürekliliği” ile işletme sürekliliği ifade edilmektedir.

İşletme sürekliliği kavramı muhasebe, denetim ve hukuk ile ilişkilidir (Yıldız, 2017: 13). Şekil 7 ile süreklilik ilişkisi gösterilmiştir.

Şekil 7. Süreklilik İlişkisi

Kaynak: Yıldız, 2017: 15.

6012 sayılı TTK madde 11’de ticari işletmenin tanımında gelir sağlamayı amaç edinen faaliyetlerin devamlı ve bağımsız olmasına yer verilmiştir. Tanımda görüldüğü gibi işletmenin gelir elde etmesinin yanı sıra devamlılığı da gereklidir (TTK, 2011). KGK tarafından yayımlanan muhasebe standartları arasında finansal tabloların sunulduğu ile ilgili temel unsurların açıklandığı TMS 1’de işletme sürekliliğine değinilmiş ve yönetimin şirketi tasfiye veya faaliyetleri durdurma niyeti yoksa finansal tabloların süreklilik kavramına göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir (TMS 1, 2005). Yine KGK tarafından yayımlanan ve bağımsız denetimi düzenleyen standartlar

arasında da BDS 570 İşletme Sürekliliği ile işletme sürekliliği esasına değinmiş ve denetçinin sorumluluklarını düzenlemiştir (BDS 570).

3.2. İŞLETME SÜREKLİLİĞİNİN ÖNEMİ

İşletme iktisadi fayda sağlayan bir varlıktır. Bunun için işletme sürekliliği iktisadi hayatın bir gereğidir. İşletme faaliyetlerinin süreli olması ekonomik yapıyı ve işletmeden fayda sağlayan çıkar gruplarını olumsuz etkileyecektir. İşletme ömrünün süresiz olması işletmenin kendisini geliştirmesi ve yenilemesini beraberinde getirir ve ekonomik yaşamının devamını sağlar (Tepegöz ve Türedi, 2015: 44).

Muhasebeciler, genel olarak, işletme sürekliliğinin temel bir muhasebe ilkesi olduğu hususunda aynı düşüncededirler (Storey, 1959: 232). İşletme sürekliliği varsayımının muhasebenin temeli olduğu konusunda birleşirler. Tahakkuk esaslı muhasebede süreklilik varsayımı sunulan bilginin en kritik unsurudur (Hahn, 2011: 26). İşletmelerde finansal tabloların düzenlenmesinde kullanılan iki varsayımdan biri olan işletme sürekliliğine göre işletmelerin öngörülebilir bir gelecekte faaliyetlerine devam edeceği görüşüne göre finansal tablolar düzenlenmektedir.

İşletme sürekliliği denetim açısından önemli bir kavramdır. İşletme sürekliliği finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü hakkında görüş oluşturan denetçi için görüşünü oluşturmada etkili olmaktadır. Denetçi kamu yararını gözeterek denetim görüşünü oluşturmalıdır (Atmaca ve Terzi, 2015: 131). Bağımsız denetim raporlarında finansal tablo kullanıcılarının ve kamu yararının korunması için işletme sürekliliği ile ilgili belirsizlikler veya şüphelerin kamuoyuna sunulması gerekir. İşletmelerin ekonomik varlıklarını sürdürmeleri işletmenin temelini oluşturması bu kavramın önemini göstermektedir (Uzay ve Tanç, 2010: 145).

İşletmelerde sürekliliğin değerlendirilmesi yöneticiler, yatırımcılar, tedarikçiler, kredi kuruluşları, denetçiler, çalışanlar ve kamu gibi işletmeyle ilgisi olan birçok grubu ilgilendirmektedir (Moradi vd., 2012: 38). İşletmeden fayda sağlayan bu gruplar işletme sürekliliği ile beraber elde ettikleri faydalarının da devam etmesini isterler.

İşletmenin sürekliliği varsayımı kişilik, dönemsellik, maliyet esası, tutarlılık ve ihtiyatlılık kavramları ile yakın bir ilişki içindedir (Kaya ve Yazan, 2018: 185). İşletme, işletmenin sahipleri, ortakları gibi işletmeyle ilgisi olan gruplardan ayrı olarak

kişilik kavramı gereğince kendine has bir kişiliğe sahiptir. İşletme sürekliliğine göre işletmenin faaliyet ömrü işletme sahiplerinin hayatı ile sınırlı değildir.

İşletme faaliyetlerinin zamanında kontrolü ve değerlendirilmesi ihtiyacı sonucunda dönemsellik ilkesi ortaya çıkmıştır. İşletmenin süreklilik varsayımı sonucunda sonsuz ömre sahip olan işletmenin değerlendirilmesi ve denetlenmesi için sonsuz faaliyet dönemini beklemek mümkün değildir. Bunun için işletmenin ömrü belirli dönemlere ayrılmıştır (Küçüksavaş, 2014 :19). Maliyet kavramının işletme sürekliliği ile olan ilişkisi değerlerin kaydedilmesi konusundadır. İşletme para ve alacaklar dışında elde etikleri varlıkları elde edilme maliyetlerine göre muhasebeleştirecektir. İşletme ömrü sonsuz olduğuna göre ve duran varlıklarını kısa sürede paraya çevirmeyeceğine göre duran varlıklarını günlük değere göre kaydetmesine gerek yoktur (Küçüksavaş, 2014: 20).

İşletme sürekliliğinin, tutarlılık ve dönemsellik kavramları ile arasında iyi bir ilişki vardır. İşletme ömrünün sınırsız olduğu ve dönemlere ayrıldığı düşünüldüğünde bu dönemler arasında işletmelerin değerlendirilmesi, karşılaştırılması anlamlı sonuçlar elde etmek için muhasebe politikasının tutarlı olması gerekir (Sürmen, 2011: 27). İhtiyatlılık kavramı gereğince işletme ilerideki risklere karşı temkinli davranması gerekmektedir. İşletme sonsuz ömre sahip ise faaliyet hayatında çeşitli risklerle karşılaşabilir ihtiyatlılık kavramı da işletmenin hayatına devam etmesi yönünde katkı sağlayacaktır.

3.3. TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI ve İŞLETME SÜREKLİLİĞİ

3.3.1. TMS 1 İşletme Sürekliliği

TMS 1 finansal tabloların sunuluşu standardı ilk olarak 16.01.2005 tarihinde 25702 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Bu muhasebe standardı, işletme tarafından hazırlanan genel amaçlı finansal tabloların işletmenin daha önce hazırlamış olduğu finansal tablolarıyla ve diğer işletmelerin finansal tablolarıyla karşılaştırılabilir olmasını sağlamak ve tabloların hazırlanmasındaki esasları belirlemek amacıyla yayımlanmıştır. TMS 1 standardı finansal tabloların sunulmasıyla ilgili genel şartları, yapısıyla ilgili özellikleri ve içeriği ile ilgili asgari şartları düzenlemektedir.

TMS1 standardında işletme sürekliliği ile ilgili olarak finansal tabloların hazırlanması hususundan “*Yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya işletmenin ticari faaliyetine son verme niyeti bulunmadığı ya da bunları yapmak dışında gerçekçi bir alternatifi olduğu sürece işletme, finansal tablolarını işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlar.*” şeklinde bahsetmiştir. Buna göre işletme yönetimi işletmenin sürekliliğini devam ettirme gücünü finansal tabloları hazırlarken değerlendirmelidir. Yönetim işletme sürekliliğinin değerlendirmesini yaparken işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesinde ciddi bir şüphe oluşturacak olaylar ve şartlarla ilgili önemli belirsizlikler elde etmiş ise bu belirsizlikler işletme yönetimi tarafından açıklanmalıdır. Eğer finansal tablo işletme sürekliliğine göre hazırlanmadı ise işletme yönetimi bu durumu ve neden işletme sürekliliği esasının geçerli olmadığını açıklamalıdır (TMS 1, m.25).

İşletme yönetimi işletme sürekliliğinin geçerliliğini değerlendirirken sınırlı olmamakla birlikte raporlama döneminin sonundan itibaren en az on iki aylık bir dönemi içine alacak şekilde gelecekle ilgili elde edilen bütün bilgileri dikkate alır. İşletme geçmişinde kârlı faaliyetlerinin olması, finansal kaynaklara kolay ulaşması durumlarında ayrıntılı analizlere gerek kalmadan işletme sürekliliğinin geçerli olduğunu söyleyebilir. Diğer durumlarda ise işletmenin mevcut ve beklenen kârlılığı, borç ödeme planları, yenilenecek finansmanları ile ilgili faktörler yönetim tarafından dikkate alınmalı ve işletme sürekliliği kararını buna göre verilmelidir (TMS 1, m.26).

3.3.2. İşletme Sürekliliği ile İlgili Diğer Standartlar

TMS 10 raporlama döneminden sonraki olaylar standardına göre işletme sürekliliği değerlendirilmesinde bilanço tarihinden sonra ortaya çıkacak olaylar işletme sürekliliğini engelleyecek durumda ise finansal tablolar işletme sürekliliği varsayımına uygun düzenlenemez. İşletme yönetimi tarafından bilanço tarihinden sonra işletmenin tasfiye edilmesi veya faaliyetlerin durdurulması dışında bir seçeneği olmadığı durumlarda işletme sürekliliği varsayımını dikkate almaz (TMS 10, m. 14).

Bilanço tarihinden sonra finansal durumda veya işletmenin faaliyetlerinde ortaya çıkacak bozulmalar işletme sürekliliğinin yeniden değerlendirilmesini gerektirebilir. İşletme sürekliliği geçerliliğini kaybettiği durumlarda finansal tablolarda tutarların düzeltilmesi yerine muhasebe esaslarında temel bir değişikliğe

gidilmesi gerekir (TMS 10, m. 15). Finansal tabloların hazırlanırken işletme sürekliliği dikkate alınmadığı veya işletme sürekliliği ile ilgili önemli belirsizliklerin olduğu durumlarda dipnotlarda açıklanması gerekir. Bu olaylar bilanço tarihinden sonrada meydana gelebilir (TMS 10, m.16).

TMS 26 emeklilik fayda planlarında muhasebeleştirme ve raporlama standardında emeklilik faydalarından beklenen ödemelerin bugünkü değeri hesaplanırken öngörülen maaş düzeyi yaklaşımında finansal bilgilerin tahminler ve varsayımlara bakılmaksızın işletme sürekliliğine göre hazırlanması gerektiğini belirtir. Öngörülen ücretler esas alınarak emeklilik faydalarının bugünkü değeri genel olarak fonlamanın temelini oluşturan işletmenin sürekliliği çerçevesinde potansiyel yükümlülüğün boyutunu belirtmek amacıyla açıklanır (TMS 26, m.25,26).

3.4. BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARI ve İŞLETME SÜREKLİLİĞİ

3.4.1. BDS 570 İşletme Sürekliliği

BDS 570 işletme sürekliliği standardı ilk olarak 23.01.2014 tarihinde 28891 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanmış 01.01.2013 tarihinden sonra uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. 24.03.2017 tarihinde 30017 sayılı mükerrer Resmî Gazete ile BDS 570 güncellenmiş ve son sürümü yayınlamış ve 01.01.2017 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

BDS 570 işletme sürekliliği standardı ile işletme sürekliliğine ve denetçinin finansal tablolardaki sorumluluklarını düzenlemektedir. BDS 570 işletme sürekliliğine göre finansal tabloların hazırlanmasını “*İşletmenin sürekliliği esası uyarınca, finansal tablolar, işletmenin sınırsız bir ömre sahip olduğu ve öngörülebilen gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği varsayımıyla hazırlanır.*” şeklinde ifade etmiştir. İşletme yönetimi işletmeyi tasfiye etme veya faaliyet hayatını bitirme düşüncesi ve zorunluluğu yoksa işletme sürekliliği esasını kullanmaktan sorumludur (BDS 570, m. 2). Özel amaçlar için hazırlanan finansal tablolarda işletme sürekliliği kullanılmayabilir, vergi esaslı bir finansal tablo hazırlanırken işletme sürekliliğine ihtiyaç yoktur. İşletme sürekliliğinin kullanıldığı durumlarda varlıklar ve yükümlülükler kaydedilirken, varlıklardan fayda elde edileceği ve yükümlülüklerin ise yerine getirileceği düşünülerek bu esasa göre kaydedilmelidir (BDS 570, m. 2).

İşletme yönetimi olay veya şartların ne kadar ileride gerçekleşeceği, işletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığı, işletmenin içinde bulunduğu mevcut durum gibi unsurları kullanarak muhakemede bulunur. Bağımsız denetçi de işletme yönetiminin hazırlamış olduğu finansal tablolarda işletme sürekliliğinin kullanımının uygunluğuna ilişkin bir sonuca varır (BDS 570, m.5,6).

Denetçi, işletme yönetiminin süreklilik ile ilgili bir değerlendirme yapıp yapmadığını risk değerlendirme prosedürlerini uygular ve işletmenin süreklilik ile ilgili ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin olup olmadığını inceleme yapar (BDS 570, m. 10). İşletme sürekliliğinin devam etmesi konusunda ciddi şüphe oluşturacak olay ve şartların olması durumunda ise denetçi ek denetim prosedürlerini uygulayarak karar verir (BDS 570, m. 16). Denetçi yapmış olduğu denetimler sonucunda işletme sürekliliğiyle ilgili görüşünü raporunda olumlu, sınırlı olumlu veya olumsuz olarak belirtir.

3.4.2. İşletme Sürekliliği ile İlgili Diğer Standartlar

BDS 570 işletmenin sürekliliği standardı BDS 200 bağımsız denetçinin genel amaçları ve bağımsız denetimin bağımsız denetim standartlarına uygun olarak yürütülmesi ile birlikte dikkate alınır (BDS 570). BDS 200 standardı finansal tabloların bağımsız denetimlerinin standartlara uygun olarak yapılması sırasında denetçinin genel sorumluluklarını düzenler, genel amaçlarını ortaya koyar ve denetçinin amacına ulaşması için bağımsız denetimin niteliğini ve kapsamını açıklar (BDS 200, m. 1). BDS 200 standardında denetimin yapısal kısıtlamalarını etkileyen hususlar arasında işletme sürekliliğini sona erdirebilecek gelecekteki olay veya durumlar da vardır. Finansal raporlamanın niteliğinden, denetim prosedürlerinin niteliğinden ve denetimin makul bir süre içerisinde ve uygun bir maliyetle yapılması gerekliliğinden dolayı denetimde yapısal olarak kısıtlamalar vardır. BDS 570 de bu yapısal kısıtlamanın etkisini azaltacak olacak özel denetim prosedürlerini belirleyen standartlardan birisidir (BDS 200, A45, A51).

BDS 250 finansal tabloların bağımsız denetiminde mevzuatın dikkate alınması standardı finansal tablolardaki tutar ve açıklamaların belirlenmesinde doğrudan bir etkiye sahip olmayan mevzuatlara (çevreyle ilgili düzenlemeler gibi) uygunluk sağlaması işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesi ve önemli cezalar almaması için

önemlidir. İşletme faaliyetleri üzerinde önemli bir etkisi olmasa da işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesinin sorgulanmasına sebep olabilir (BDS 250, m. 6, A13).

BDS 260 üst yönetimden sorumlu olanlarla kurulacak iletişim standardında denetçi, denetim raporunda ilave bilgilere yer verilmesinin zorunlu olması veya gerekli olduğunun değerlendirilmesi sebebiyle üst yönetimden sorumlu olanlarla iletişim kurulmasını gerektiren durumlar arasında işletme sürekliliğini ilgilendiren durumlar da yer alır. Denetçi bu duruma raporda yer verirken kolaylık sağlaması açısından yönetime raporun bir taslağının sunulmasının faydalı olacağını düşünebilir (BDS 260, A24).

BDS 315 işletme ve çevresini tanımak suretiyle önemli yanlışlı risklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi standardına göre denetçi iç kontrol dahil işletme ve çevresini tanımak suretiyle önemli yanlışlıkların risklerini belirler ve değerlendirir. İşletme sürekliliği üzerinde ciddi şüphe oluşturacak olay veya şartlar var ise denetçi BDS 315'e göre risk değerlendirme prosedürlerini uygular (BDS 315).

BDS 540 gerçeğe uygun değere ilişkin olanlar dâhil muhasebe tahminlerinin ve ilgili açıklamaların bağımsız denetim standardına göre denetçi kendi yargısıyla muhasebe tahminlerinde yüksek tahmin belirsizliğine yol açan muhasebe tahminlerinin ciddi risklere neden olup olmayacağına karar verir. Bir muhasebe tahmini ile ilişkili tahmin belirsizliği işletme sürekliliğinin devam etmesi hakkında ciddi şüphe uyandırabilir. Bu durumda BDS 570 bu konuyla ilgili hükümleri içerir ve rehberlik sağlar (BDS 540, m. 11, A51).

BDS 560 bilanço tarihinden sonraki olaylar standardına göre denetçi, denetim raporu tarihi ile finansal tabloların tarihi arasındaki en yakın dönemi kapsayacak şekilde denetim prosedürlerini uygular. Denetçi denetim prosedürlerinin kapsamını belirlerken risk değerlendirmesini de dikkate alır. Bu prosedürlere göre denetçi, finansal tabloları etkileyebilecek herhangi bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda yönetimi ve üst yönetimden sorumlu olanları sorgulayabilir. İşletme sürekliliğinin geçerliliğini şüpheye düşüren olaylarda bu durumlardan biridir (BSA 560, m. 7, A9).

BDS 700 finansal tablolara ilişkin görüş oluşturma ve raporlama standardı ile denetçi yapmış olduğu denetim sonucunda görüşünü bildirirken gerekli hallerde BDS

570'e göre raporlama yapar. Denetçi raporunda yönetimin finansal tablolara ilişkin sorumlulukları bölümünde yönetimin işletme sürekliliği kabiliyeti, sürekliliğinin kullanımının uygun olup olmadığı ve süreklilik ile ilgili konuların açıklanmasında süreklilik esasının kullanılmasının ne zaman uygun olduğunun tanımlanmasından sorumlu olduğu açıklanır. Denetçinin sorumlulukları da denetim kanıtlarına dayanarak işletme sürekliliği hakkında ve yönetimin kullanımı hakkında bir karara varmaktır (BDS 700, m. 29, 34, 39).

BDS 701 kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi standardına göre denetçi, oluşturmuş olduğu görüş çerçevesinde kilit denetim konularına raporunda yer verir. İşletme sürekliliğinde önemli şüphe oluşturacak belirsizliğin olması durumunda kilit denetim konusunun bildirilmesi, BDS 570'e uygun olarak yapılan raporlamanın yerine geçmez. Bu durumda uygun denetim standartlarına uygun olarak raporlar veya işletme sürekliliği ile ilgili bölüme atıfta bulunur (BDS 701, m. 4, 15).

BDS 706 bağımsız denetçi raporunda yer alan dikkat çekilen hususlar ve diğer hususlar paragrafları standardına göre denetçi gerekli görmesi durumunda kullanıcının dikkatini çekmesi için raporunda ilave bildirimler düzenler. Denetim raporuna dikkat çekilen hususlar kısmının eklenmesi denetçinin görüşünü etkilemez. İşletme sürekliliği ile ilgili bir belirsizliğin olması durumunda BDS 570'e uygun yapılan raporlamanın yerini almaz (BDS 706, m. 1, A7).

BDS 720 bağımsız denetçinin diğer bilgilere ilişkin sorumlulukları standardı ile denetçinin finansal ve finansal olmayan bilgilere ilişkin sorumlulukları düzenlenir. Denetim faaliyeti sırasında elde edilen bilgiler ileriye yönelik hususları da içerebilir. Bu gibi ileriye dönük bilgiler ile işletme sürekliliğini devam ettirme kabiliyeti incelenebilir (BDS 720, m. 1, A32).

BDS 800 özel hususlar - özel amaçlı çerçevelere göre hazırlanan finansal tabloların bağımsız denetimi standardına göre denetçi özel amaçlı finansal tablolara ilişkin görüş oluştururken ve raporlama yaparken BDS 700'ü uygular. Özel amaçlı finansal tablolar her zaman işletme sürekliliği esasına göre düzenlenmeyebilir. Denetçi gerekli olması durumunda işletme yönetiminin işletme sürekliliği sorumluluğu hakkında açıklama uyarlayabilir. Denetçi sorumluluklarına ait açıklamada da

gerektiğinde BDS 570'in nasıl uygulandığına bağlı olarak açıklama uyarlaması gerekebilir (BDS 800, m. 11, A15).

BDS 810 özet finansal tablolara ilişkin rapor vermek üzere yapılan denetimler standardına göre denetlenmiş finansal tablolara ait denetçi raporunda işletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli belirsizlik bölümü yer aldığına denetçi, hazırlanan tabloların gerçeğe uygun bir özeti olduğuna kanaat getirdiğinde süreklilik ile ilgili önemli belirsizliğin yer aldığı bir açıklamayı içerdiğini belirtir. İşletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli belirsizlik bölümünde belirtilen konuların özet finansal tablolar üzerindeki etkilerini açıklar (BDS 810, m. 19).

3.5. BAĞIMSIZ DENETÇİNİN SORUMLULUĞU

Bağımsız denetçi denetim faaliyeti aşamasında topladığı kanıtlarla işletme sürekliliğini ciddi bir şekilde şüpheyne düşürecek olayları ve durumları inceler. Denetçi ciddi bir tehlike olduğuna kanaat getirirse bu durumu raporuna yansıtır (Güredin, 2014: 75). Denetim standartları kapsamında BDS 570 işletme sürekliliği standardı ile bağımsız denetçilere işletmelerin süreklilikleri ile ilgili değerlendirmelerini finansal tablo kullanıcılarına açık, anlaşılır ve doğru olarak sunması konusunda sorumluluklar yüklemiştir (Demirkol, 2019: 479).

İşletme sürekliliğinin değerlendirilmesi denetim mesleğinin karşılaştığı en zor ve karmaşık konulardan biridir (Louwers, 1998: 144). Süreklilik değerlendirmesi ciddi mesleki tecrübe ve yargı gerektirir. Denetçiler işletme sürekliliği değerlendirmesinde nicel ve nitel verileri birlikte kullanarak bir bütün olarak değerlendirme yapması gerekmektedir (Terzi, Atmaca ve Terzi, 2016: 686). İşletme sürekliliği için tehlike oluşturacak faktörlere şu örnekler verilebilir (Güredin, 2014: 75):

- Tekrarlanan faaliyet zararları,
- Çalışma sermayesindeki açıklıklar,
- İşletmenin borçlarını ödemede sıkıntıya düşmesi,
- Faaliyetleri tehlikeye sokacak hukuki dava, yaptırım ve olaylar
- Önemli müşteri kayıpları,
- Sigortalanmamış doğal afetler,
- Önemli çalışanların kaybedilmesi.

BDS 570 işletme sürekliliği standardında denetçinin sorumlulukları, işletme yönetiminin finansal tabloları hazırlarken kullanmış olduğu işletme sürekliliğinin uygunluğuna ilişkin yeterli uygun denetim kanıtı elde etmek ve yönetimin kullandığı işletme sürekliliği esasının kullanımının uygunluğu hakkında bir sonuca varmak ve denetçi elde ettiği denetim kanıtları ile işletmenin sürekliliğini devam ettirme hakkında önemli bir belirsizliğin olup olmadığı hakkında sonuca varmaktır (BDS 570, m. 6).

Denetçinin işletme sürekliliği standardındaki sorumluluklarına göre amaçları, işletme sürekliliği kullanımı hakkında yeterli ve uygun kanıt toplamak işletme sürekliliğinin kullanımı hakkında sonuca varmak, süreklilik ile ilgili önemli bir belirsizlik olup olmadığı hakkında sonuca varmak ve BDS 570'e uygun olarak raporlamaktır (BDS 570, m. 9).

Denetçi işletme yönetiminin ön değerlendirme yapıp yapmadığını belirler ve buna göre farklı iki yol izler (Tepegöz ve Türedi, 2015: 47). Yönetim böyle bir değerlendirme yapmış ise değerlendirmeyi yönetimle müzakere eder ve yönetimin süreklilik ile ilgili şüphe uyandıracak durumları belirleyip belirlemediğine ve yönetimin bu durum ile ilgili planlarının olup olmadığına karar verir. Eğer yönetim işletme sürekliliği ile ilgili herhangi bir çalışma yapmamış ise denetçi yönetim süreklilik esasını müzakere eder ve süreklilik kabiliyeti hakkında ciddi şüphe oluşturacak olay ve şartlar konusunda yönetimi sorgular (BDS 570, m. 10).

İşletme sürekliliği devam ettirme ile ilgili önemli şüphe oluşturacak olay ve şartların belirlenmesi durumunda denetçi, bu olaylar ve şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin olup olmadığının kararını vermek için ek denetim prosedürleri kullanarak denetim kanıtlarını arttırarak yeterli ve uygun denetim kanıtı ile kararını verir. Denetçinin kullanacağı ilave denetim prosedürleri (BDS 570, m. 16):

- İşletme yönetiminin işletme sürekliliği hakkında bir değerlendirme yapmamış ise yönetimden değerlendirme talep etmesi,
- İşletme yönetiminin işletme sürekliliği değerlendirmesi ile ilgili planları, bu planlar sonucunda iyileşmenin olup olmayacağının, planların uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi,
- İşletmenin hazırlamış olduğu nakit akış tablosunda yönetimin gelecek planları etkileyecek bir unsur olması durumunda verilerin güvenilirliğinin ve yeterli dayanağının olmasının değerlendirilmesi,

- İşletme yönetiminin değerlendirmesinden sonra yeni bir bilgi veya durumun ortaya çıkıp çıkmamasının değerlendirilmesi,
- İşletme yönetiminden gelecekteki planları ve planların uygulanabilirliği hakkında yazılı beyan talep etmesidir.

Bağımsız denetçi işletme sürekliliğini incelerken bilanço tarihinden sonra en az on iki aylık döneme ait bilgileri dikkate almalıdır (Tepegöz ve Türedi, 2015: 47).

Denetçi gelecekte işletme sürekliliğini etkileyecek tüm olay ve şartları tahmin edemez. Bu sebeple denetçi süreklilik ile ilgili bir atıfta bulunmaması süreklilik açısından güvence teşkil etmez (BDS 570, m.7).

3.6. YÖNTEMİN SORUMLULUĞU

İşletme yöneticileri, işletmenin mali durumunu doğru ve adil bir şekilde gösteren finansal tabloların hazırlanmasında büyük sorumluluk taşımaktadır. Yönetim finansal tablolarını hazırlarken süreklilik varsayımına göre hazırlaması gerekir (Nolan, 2009). İşletme sürekliliği kavramı birçok finansal raporlama çerçevesinde, yönetimin işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetinin değerlendirmesini zorunlu kılmaktadır (Demirkol, 2019 :479).

İşletme sürekliliği TMS'nin 1. ve 10. standartlarında açıklanmıştır. Bu standartlara göre işletme yönetimi finansal tabloları düzenlerken işletmenin faaliyetlerini süreklilik çerçevesinde değerlendirir (Mert, Güner ve Duyar, 2019: 122). Bu standartlara göre yönetim işletmenin süreklilik gücünü değerlendirip, finansal tablolarını süreklilik esasına göre hazırlar ve süreklilik hakkında önemli bir belirsizlik var ise bunları açıklar (TMS 1, m. 25).

BDS 570 standardında da işletme yönetimi tarafından TMS 1 ile işletme sürekliliğinin değerlendirilmesinin zorunlu kılındığını belirtmiştir (BDS 570, m. 3). İşletme yönetiminin süreklilik için yapacağı değerlendirme işletme sürekliliğini etkileyecek olay ve şartların gelecekteki sonuçları hakkında yargıda bulunmasıdır. Yönetimin yapacağı yargıyı etkileyen unsurlar (BDS 570, m. 5):

- İşletme sürekliliğiyle ilgili olay veya şartların sonuçları ne kadar ileri bir tarihte meydana geliyorsa belirsizlik o kadar artar.
- İşletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığı, işletme faaliyetinin niteliği ve durumu, süreklilik ile ilgili olay ve şartların sonuçlarına ait yargıyı etkiler.

- Yönetim geleceğe yönelik yapacağı muhakeme o andaki bilgilere dayanacağından, ileride meydana gelen olaylar muhakemelerle bağdaşmayan sonuçlar çıkarabilir.

Yönetimin süreklilik ile ilgili değerlendirme yapmasının zorunlu olduğu finansal raporlama çerçevelerinin birçoğunda hangi dönem için mevcut bilgilerin kullanılması belirlenmektedir. Bu standart içi on iki ay olarak belirlenmiştir, bu süre daha kısa olursa denetçi genişletilmesini ister ve yönetim bu değerlendirmesini bu süreye uygun olarak yapar (BDS 570, m. 13, A13).

İşletme yönetiminin yapacağı sürekliliği devam ettirme kabiliyetinin değerlendirilmesi denetim aşamasında da önemlidir. Denetçi, işletme sürekliliği ile ilgili ilk önce yönetimin yaptığı değerlendirmeyi inceleyecektir. İşletme yönetiminin yaptığı değerlendirme yeterli ise denetçi ilave prosedürleri kullanmadan süreklilik muhakemesini yapabilir (BDS 570, m. 16). Yönetim, bağımsız denetçinin istediği bilgileri sağlamak durumundadır.

3.7. İŞLETME SÜREKLİLİĞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İşletme sürekliliğini etkileyen birçok faktör vardır, özellikle makroekonomik faktörler işletme sürekliliği açısından önemlidir. Ekonomik krizler denetçi tarafından işletmenin başarısızlığının daha önceden tespit edilmesini zorlaştırır. Finansal açıdan iyi durumda olan işletmelerde ekonomik krizler sonrası iflas eşiğine gelebilmektedir (Terzi, Atmaca ve Öktem, 2016: 516). Bağımsız denetçiler işletme sürekliliğini değerlendirirken nicel ve nitel bazlı bilgilere ihtiyaç duyar ve bu bilgileri bir bütün olarak değerlendirir (Terzi, Atmaca ve Terzi, 2016: 686).

İşletme sürekliliğiyle ilgili önemli şüphe oluşturacak durumları değerlendiren denetçi için şüphe uyandıran olaylar (Kavut, Taş ve Şavlı, 2009: 171):

- İşletmenin kısa vadeli borçlarını karşılayamaması,
- Gerçekçi olmayan ödeme planı,
- Borç verenlerin desteklerini kesme belirtisi,
- Cari veya gelecek dönemlere ait nakit akışının negatif olması,
- Finansal oranların olumsuzluğu,
- Kredi anlaşmalarına uyulmama,

- Faaliyetler için gerekli finansmanın sağlanamaması,
- Çalışanlarla yaşanan zorluklar,
- Müşteri, tedarikçi ve lisans kayıpları,
- Sermaye ve yasal gerekliliklere uymama,
- İşletme aleyhine yasal ve idari işlemler,
- İşletmeyi etkileyecek kanun veya hükümet politikası.

BDS 570 işletme sürekliliği standardında işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğine ait ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlara örnek olarak şunlar sıralanmıştır (BDS 570, A3):

Finansal durum ile ilgili durumlar:

- Net veya kısa vadeli yabancı kaynak pozisyonu,
- Sabit vadeli borçlarına ilişkin gerçeğe uygun olmayan beklentiler veya kısa vadeli borçların gereğinden fazla olması,
- Kredi verenlerin desteklerini çekme belirtileri,
- Tarihi veya ileriki finansal tablolarda işletme faaliyetlerine ait negatif nakit akışı,
- Temel finansal oranlardaki olumsuzluk,
- Önemli faaliyet zararları veya nakit akışı sağlayan varlıkların önemli azalışları,
- Temettü ödemelerindeki aksaklıklar,
- Alacaklılara ödeme yapılamaması,
- Kredi koşullarına uyulamaması,
- Tedarikçilere yapılan ödemelerinin vadeliden peşin ödemeye geçilmesi,
- Yeni ürün veya yeni yatırımlar için finans bulunamaması.

İşletme faaliyetleri ile ilgili durumlar:

- Yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya faaliyetleri durdurma niyeti,
- Boşalan kilit yönetim kadrosunun doldurulamaması,
- Önemli pazar, müşteri, imtiyaz, lisans, tedarikçi kayıpları,
- İşgücünde yaşanan sıkıntılar,
- Hammadde kıtlığı,
- Başarılı bir rakibin çıkması.

Diğer konularla ilgili durumlar:

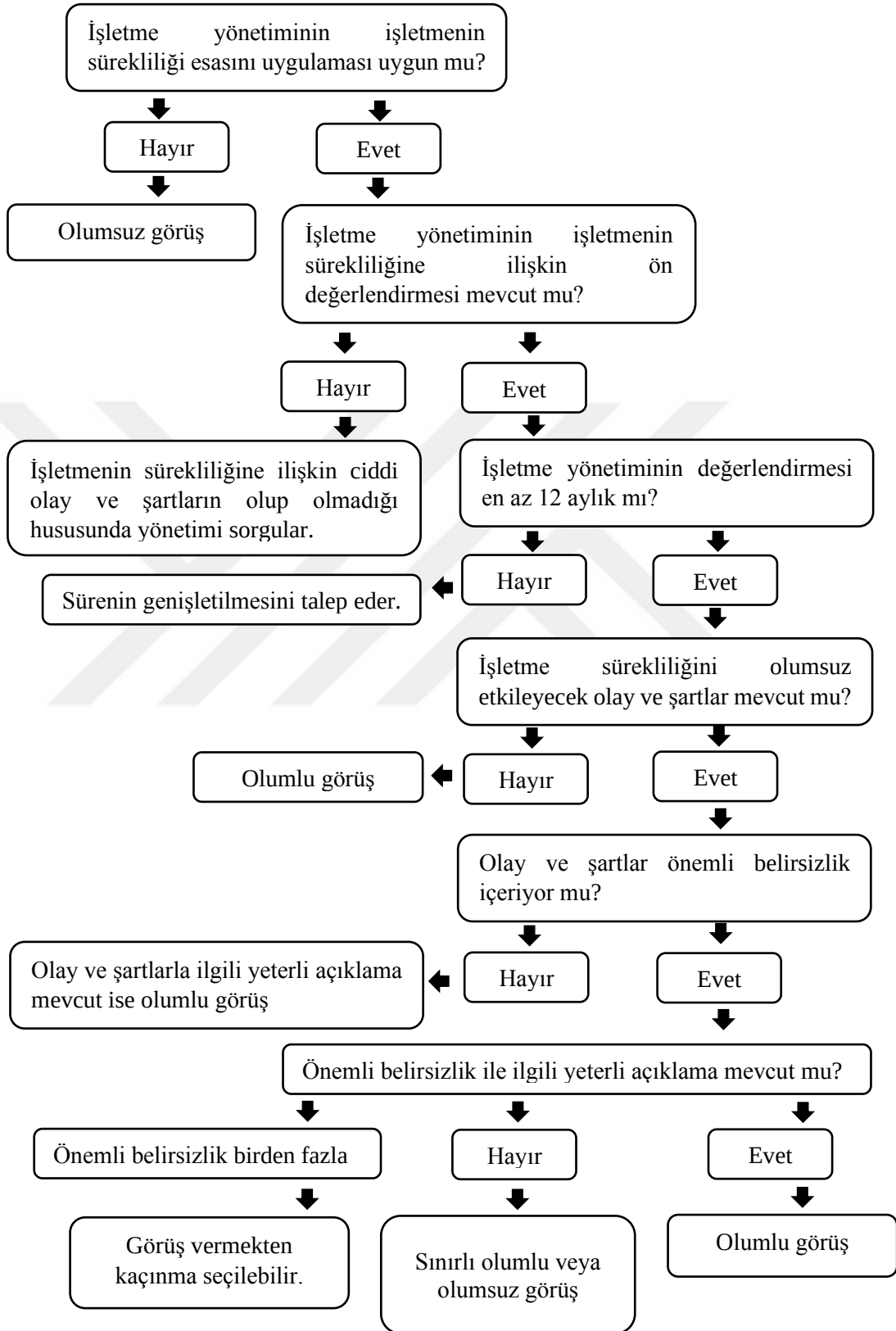
- Sermaye yeterlilik yükümlülüklerine veya yasal yükümlülüklerle aykırılık,
- İşletme aleyhine açılmış, işletmenin karşılayamayacağı sonuçları olacak davalar,
- İşletmeyi olumsuz etkileyecek mevzuat veya hükümet politikası değişiklikleri,
- Sigorta kapsamında olmayan felaketler.

3.8. İŞLETME SÜREKLİLİĞİ RAPORLANMASI

Bağımsız denetçi tarafından yapılan çalışmalar denetim raporunun hazırlanması ve yayınlanması ile sona ermektedir. Denetim sürecinin son halkası denetim raporudur (Bozkurt, 2010: 365).

Denetim raporu, denetçinin denetim faaliyeti sırasında yapmış olduğu çalışmaları ve finansal tablolar hakkında görüşünü belirttiği belgedir. Denetim sürecinde yapılan tüm çalışmaların ve çalışmalar sonucunda ulaşılmış olan sonuçların belgesi olduğu için denetim raporunun önemi oldukça fazladır. Denetçi, işletme ile ilgili gruplar arasındaki köprüyü denetim raporu ile kurmaktadır (Bozkurt, 2010: 365). Denetçinin hazırladığı raporun işletme ile ilgisi olan grupların karar vermelerinde yönlendirici etkisi vardır. Denetim raporu finansal tablo kullanıcılarının yanıltılmasını önleyecek, işletmenin gerçek durumunu yansıtacak şekilde düzenlenmesi büyük önem taşır (Selimoğlu, Özbirecikli ve Uzay, 2017: 317).

BDS 570 standardına göre denetçi elde ettiği denetim kanıtlarına ve muhakemesine göre işletme sürekliliği hakkında bir sonuca varır (BDS 570, m. 18). Denetçi, işletme sürekliliği kullanımının uygun olduğu ama önemli belirsizliklerin olduğu durumda yönetimin açıklamaları yeterli ise denetçi olumlu görüş verir ve raporunda ayrı bir paragrafta belirtir (BDS 570, m. 22). Finansal tablolarda işletme sürekliliği hakkında önemli belirsizliğe ilişkin yeterli açıklamanın yapılmaması durumunda denetçi BDS 705'e göre şartlı görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı verecektir (BDS 570, m. 23). Şekil 8'de işletmenin sürekliliği standardı süreci gösterilmektedir.

Şekil 8. İşletmenin Sürekliliği Standardı Süreci**Kaynak:** Demirkol, 2019: 482.

3.8.1. İşletme Sürekliliği Kullanımının Uygun Olduğu Durumlar

3.8.1.1. Yeterli Açıklamanın Olduğu Durumlar

Bağımsız denetçi, işletme yönetimin işletme sürekliliği esasını kullanmasının uygun olduğu, ama önemli bir belirsizliğin olduğunun sonucuna varması durumunda finansal tablolarda (BDS 570, m. 19):

- Sürekliliği devam ettirme yeteneği hakkında önemli şüphe oluşturacak olay ve koşullar ile yönetimin bu durumlara ilişkin planlarının yeterince açıklanıp açıklanmadığı,
- Süreklilik ile ilgili önemli bir şüphenin olduğunun, olağan faaliyetler içinde varlıklardan fayda sağlama ve yükümlülükleri yerine getirememe durumunun yeterince açıklanıp açıklanmadığını belirler.

Denetçi finansal tablolarda önemli belirsizlik hakkında yeterli açıklamanın yapılması durumunda olumlu görüş verir ve “İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik” başlığı altında ayrı bir bölüme yer verir (BDS 570, m. 22). Önemli bir belirsizliğin olması durumu kullanıcıların finansal tabloları anlamaları için önemlidir. Bu durum hakkında ayrı bir başlık açılması kullanıcıları uyarır (BDS 570, A28). Önemli bir belirsizliğin olduğu ve finansal tablolardaki açıklamaların yeterli olduğu durumda işletme sürekliliğiyle ilgili ve kilit denetim konularıyla ilgili örnek (BDS 570):

İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik

“Şirketin 31 Aralık 20XY tarihinde sona eren yıl boyunca ZZZ TL net zarar ettiğini ve bu tarih itibarıyla Şirketin kısa vadeli borçlarının toplam varlıklarını YYY TL aştığını gösteren X numaralı finansal tablo dipnotuna dikkat çekeriz. X numaralı finansal tablo dipnotunda ifade edilen bu olay veya şartlar, bu dipnotta açıklanan diğer hususlarla birlikte, Şirketin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu husus, tarafımızca verilen görüşü etkilememektedir.”

Kilit Denetim Konuları

“Tarafımızca; İşletmenin Sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik bölümünde açıklanan konuya ilâve olarak aşağıda açıklanan konular kilit denetim konuları olarak belirlenmiş ve raporumuzda bildirilmiştir”

3.8.1.2. Yeterli Açıklamanın Olmadığı Durumlar

Bağımsız denetçi, finansal tablolarda önemli bir belirsizliğe ilişkin yeterli açıklamanın yapılmaması durumunda (BDS 570, m. 23):

- BDS 705'e göre sınırlı olumlu görüş (şartlı görüş) veya olumsuz görüşten uygun olanı verir,
- Denetçi raporunun sınırlı olumlu (veya olumsuz) görüşün dayanağı bölümünde, işletmenin sürekliliğini sürdürme yeteneği hakkında ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin olduğunu finansal tablolarda yeterince açıklanmadığını belirtir.

Denetçi açıklamaların yetersiz olduğu finansal tablolarda bütün olarak birden fazla önemli belirsizliğin olduğu durumlarda zorunlu olan açıklamaları yapmak yerine görüş vermekten kaçınmayı uygun görebilir (BDS 570, A33). Önemli bir belirsizliğin olduğu ve yeterli açıklamaların yapılmadığı finansal tabloların şartlı görüş ve olumsuz görüş dayanağı örneği (BDS 570):

Sınırlı Olumlu Görüşün Dayanağı

“YY numaralı Dipnotta ele alındığı üzere, Şirketin finansman anlaşmaları sona ermekte olup kalan borçların vadesi 19 Mart 20X2'dir. Şirket, yeni finansman anlaşmaları yapamamış veya yeni bir finansman kaynağı bulamamıştır. Bu durum, Şirketin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin varlığını göstermektedir. Finansal tablolarda bu husus tam olarak açıklanmamaktadır.”

Olumsuz Görüşün Dayanağı

“Şirketin finansman anlaşmaları sona ermiş olup kalan borçların vadesi 31 Aralık 20XY'de bitmiştir. Şirket, yeni finansman anlaşmaları yapamamış veya yeni bir finansman kaynağı bulamamış olup, iflas başvurusunda bulunmayı değerlendirmektedir. Bu durum, Şirketin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin varlığını göstermektedir. Finansal tablolarda bu husus yeterince açıklanmamaktadır.”

3.8.2. İşletme Sürekliliği Kullanımının Uygun Olmadığı Durumlar

Finansal tablolar işletme sürekliliğine göre hazırlanmış olsa da denetçi, kararına göre işletme sürekliliğinin kullanımının uygun olmaması halinde denetçi

olumsuz görüş verir (BDS 570, m. 21). Denetçi, işletme sürekliliğinin kullanımının uygun olmadığı finansal tablolarda açıklama olup olmadığına bakmadan olumsuz görüş verir (BDS 570, A26). İşletme sürekliliği kullanılmasının uygun olmadığı şartlarda yönetim başka bir esasa göre finansal tabloları düzenleyebilir. Denetçi kullanılan esasın kabul edilebilir bir muhasebe esası olduğunu kabul ederse finansal tabloları denetleyebilir. Bağımsız denetçi, yeterli açıklamaların olduğu bu finansal tabloya olumlu görüş verebilir. Ancak denetçi tablo kullanıcılarının dikkatini çekmek için “Dikkat Çekilen Hususlar” paragrafı ekleyebilir (BDS 570, A27).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

4.1. ULUSAL ARAŞTIRMALAR

Literatürde işletme sürekliliğine ilişkin yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Literatüre bakıldığında Türkiye’de işletme sürekliliği ile ilgili olan çalışmalar daha çok yakın tarihe dayandığı görülmektedir. Ulusal literatürde işletme sürekliliği ile ilgili hem teorik hem de istatistik uygulamalı çalışmalar yer almaktadır. İşletme sürekliliği konusunda ulusal literatürde yer alan çalışmalardan aşağıda literatür özeti sunulmuştur.

Almalı (2009) çalışmasında işletme sürekliliği kavramının denetim sürecinde değerlendirilmesini incelemiştir. Yazarlar işletme sürekliliğinin muhasebedeki yerini, sürekliliği etkileyecek durumları, sürekliliğin değerlendirilmesinde bulunan tarafların sorumluluklarına değinmiş ve süreklilik ile ilgili durumların raporlanmasından bahsetmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda işletme sürekliliği hakkında önemli şüphe oluşturacak durumların denetim raporuna yansıtılmasının kalite ve güvenilirlik açısından önemli olduğunu, denetçinin müşterinin kötü durumunu açıklaması ya da açıklamaması ve denetçinin bağımsızlığının olmaması durumlarının denetçiyi ikilemde bırakan durumlar olarak değerlendirmiştir.

Tanç (2010) gerçekleştirdiği çalışmada işletme sürekliliği için istatistiksel bir model ve değerlendirme kriteri sumayı amaçlamıştır. Yazar çalışmasında 2000-2008 yılları arasında İMKB sanayi sektöründe yer alan firmaların denetçi raporlarını sıralı regresyon ve yapay sinir ağları yöntemleri ile incelemiştir. Çalışmanın sonucunda modelin açıklama oranını %51,9 olarak bulmuştur. Ayrıca kaldıraç oranının yüksek olması, nakit sermaye artırımını, iki yıl üst üste zarar olması işletme sürekliliğinde olumsuz yönde; ar-ge giderlerinin artışı işletme sürekliliğinde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bunlara ilave olarak bir önceki denetim görüşünün, cari dönemde işletmenin sürekliliği hakkında görüş bildirenler üzerinde etkili olduğunu bulmuş ve işletme sürekliliği tespitinde en etkili finansal oranın kaldıraç oranı olduğunu belirtmiştir.

Uzay ve Tanç (2010) gerçekleştirdikleri çalışmada işletme sürekliliği kavramı, yönetici ve denetçinin sorumluluklarından bahsetmiş ve 2000-2008 yılları arasında denetim raporlarından süreklilik ile ilgili açıklamaların bulunup bulunmadığını araştırmıştır. Çalışmada veri seti olarak 2000-2007 yılları arasında borsada yer alıp süreklilikleri tehlikeye düşen, iflas eden veya etmekte olan 41 firmanın, 2008 yılı için ise tüm firmaların denetim raporlarından elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Sonuç olarak 2000, 2001 ve 2008 kriz yıllarının en fazla süreklilik açıklamasında bulunulan yıllar olduğu, işletme sürekliliği hakkında belirsizlik olması durumunda denetim firmalarının işletme tarafından değiştirildiği, 2008 yılından sonraki denetim raporlarının UDS ile daha uyumlu olduğu görülmüştür.

Atmaca ve Terzi (2015) çalışmalarında süreklilik varsayımının öneminden, süreklilik ile ilgili ulusal ve uluslararası uygulamalardan bahsetmiş ve bu bağlamda işletmelerin süreklilikleri hakkında güvenilir bir model oluşturmayı hedeflemişlerdir. 2009-2014 yılları arasında BİST tekstil ve deri endeksinde yer alan firmalar üzerinde bir çalışma yapmışlar ve lojistik regresyon yöntemini kullanmışlardır. Araştırmanın sonucunda birincil piyasada işlem görme, aktif büyüklük, cari oran, satış hacmi, kaldıraç oranı, borçların öz kaynağa oranı ve stokların aktife oranının işletme sürekliliği değerlendirmesinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Gökgöz (2015) çalışmasında işletme sürekliliği standardından ve söz konusu standardı denetçinin denetim görüşüne yansımalarından bahsetmiştir. Yazar sermaye kaybı ve borca batıklık durumlarının işletme sürekliliği üzerindeki etkisini ve denetim raporuna yansımalarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda işletmenin faaliyetleri sürecinde işletmenin sürekliliğini etkileyen birçok unsur olabileceğini, sermaye kaybı ve borca batıklığın işletme sürekliliği üzerinde önemli bir faktör olacağını, sermaye kaybı yaşayan veya borca batık olan işletmelerin işletme sürekliliğinin zedeleneyeceği için denetim görüşüne yansıyacağını belirtmiştir.

Tepegöz ve Türedi (2015) gerçekleştirdikleri çalışmalarında işletme sürekliliği, denetim sorumluluğu, denetçi ve yönetimin sorumluluğundan bahsetmişler ve denetim sonucunda verilebilecek denetim raporlarına değinmişlerdir. Çalışmanın sonucunda bağımsız denetçinin olumsuz rapor vermesinde yaşayacağı güçlükleri, denetim firmasının işletme tarafından seçilmesi ve denetçi ücretinin işletme tarafından ödenmesi olarak belirtmişlerdir.

Terzi, Atmaca ve Öktem (2016) işletme sürekliliği üzerine yaptıkları çalışmada 2009-2014 yılları arasında BİST sınai endeksinde yer alan firmaların finansal tabloları ve faaliyet raporlarından faydalanmışlardır. Çalışmalarında sınai endeksi için model oluşturmayı amaçlamışlar ve bunun için lojistik regresyon yöntemi kullanmışlardır. Sonuç olarak yazarlar dört farklı model geliştirmiş ve modellerin başarısı %80 olarak tespit edilmiştir. İşletme sürekliliğinin değerlendirilmesinde bilanço tarihi ile denetim raporu arasındaki geçen süre, işletmenin büyüklüğü, cirosu, çalışma sermayesi, nakit akışları ve kaldıraç oranının önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Terzi, Atmaca ve Terzi (2016) yaptıkları çalışmada işletme sürekliliğinden ve işletme sürekliliğinin denetçiler için zor bir konu olduğundan bahsetmişlerdir. Yazarlar çalışmalarında denetim bakımından işletme sürekliliği için bir model oluşturmayı amaçlamışlardır. Yazarlar araştırmada 2009-2014 yılları arasında BİST sınai endeksinde olan şirketlerin bilgilerinden faydalanmışlar ve genetik algoritma yöntemi kullanılmışlardır. Sonuç olarak cari oranın ve stokların aktife oranının işletme sürekliliğinde önemli değişkenler olduğunu ve cari oranın artmasına rağmen stokların payının azalması halinde süreklilik riskinin artacağını tespit etmişlerdir.

Gençoğlu ve Aytaç (2017) çalışmalarında halka açık olan ve halka açık olmayan şirketlerin raporlama çerçevesinden, denetiminden ve işletme sürekliliğinden bahsetmişlerdir. Bursa’da faaliyet gösteren 2014-2015 yılları arasında halka açık olan ve halka açık olmayan 35 işletmenin bilançolarını ve gelir tablolarını kullanarak veri seti elde etmişler ve çalışmalarında oran analizi ve mann-whitney u testini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda firmanın halka açık olmasının finansal süreklilik açısından bir fark yaratmadığını tespit etmişlerdir.

Yaşar (2017) gerçekleştirdiği çalışmada işletme sürekliliğinden ve denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili görüş oluşturmamasından bahsetmiştir. Yazar çalışmasında, işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlikler içeren denetim raporlarında etkili olan değişkenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın araştırma kısmı için 2011-2015 yılları arasında BİST sınai endeksinde yer alan şirketlerin faaliyet raporlarını ve denetim raporlarını incelemiş ve elde ettiği verileri lojistik regresyon analizi ile analiz etmiştir. Sonuç olarak yazar işletme sürekliliğine ait olumsuzluklar içeren denetim raporları alan işletmelerin likidite ve kârlılık oranlarının daha düşük olduğunu, borçluluk oranının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. İşletme sürekliliği

modelindeki en etkili değişkenlerin sırası ile önceki denetim görüşü ve denetim raporunun gecikmesi olduğunu ifade edilmiştir.

Yılmaz (2017) çalışmasında bağımsız denetim ve bağımsız denetimin BDS 570 çerçevesinde raporlanmasına değinmiş, işletme sürekliliği ile ilgili şüphe oluşturunacak durumların neler olduğunu incelemiştir. Yazar çalışmasında 2013-2016 yılları arasında BİST imalat sanayisinde yer alan işletmelerin denetim raporlarını kullanmış ve içerik analizi yapmıştır. Analiz sonucunda belirsizlik içeren denetim raporlarının %44 olumlu, %28 şartlı ve %28 görüş bildirmekten kaçınma veya olumsuz olduğunu, belirsizlik içeren denetim görüşünün en fazla dört büyük denilen denetim firmaları tarafından yayınlandığını elde etmiştir. Denetim raporları incelendiğinde işletme sürekliliğinde şüphe oluşturabilecek en çok rastlanan olayları; önemli tutarlardaki faaliyet zararı veya nakit akışı oluşturan varlıkların değerindeki önemli azalışlar, kısa vadeli yükümlölüklerin dönen varlıkları aşması, sermaye yeterlilik yükümlölüklerine aykırılık, kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması, önemli finansal darboğaz ve hammadde darboğazı, işletme faaliyetleriyle ilgili negatif nakit akışları olarak tespit etmiştir.

Kaya ve Yazgan (2018) gerçekleştirdikleri çalışmada işletme sürekliliğini ve tarihsel gelişimini ele almışlardır. İşletme sürekliliğinin uluslararası ve ulusal kaynaklarda nasıl yer aldığını örnekler ile anlatmışlardır. Çalışmanın sonucunda işletme sürekliliğinin 19. yy. sonlarında kavramsallaştığını, 1950 yıllarından itibaren süreklilik varsayımının mevcut halini aldığını, muhasebe uygulamaları üzerinde etkili olduğunu ve muhasebenin temelini oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

Koçyiğit ve diğerleri (2018) çalışmalarında BDS 570 işletme sürekliliği ve BDS 700 finansal tablolara ilişkin görüş oluşturma ve raporlama standartlarına ilişkin açıklamalara yer vermişlerdir. Yazarlar çalışmada 2016 yılında BİST imalat sektöründeki firmaların denetim raporlarında veri seti elde etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, BDS 570 ve BDS 700 standartları çerçevesinde denetim raporlarının çoğunun standartlara uygun olduğuna ulaşmışlar ve yeni denetim raporlarının işletme sürekliliğine daha fazla önem verilmesi gerektirdiğini söylemişlerdir.

Tamer (2018) çalışmasında işletme sürekliliği ve işletme sürekliliğinin bağımsız denetimdeki yerinden bahsetmiş, örnek bir model oluşturmaya amaçlamıştır. Yazar çalışmasında diskriminant modelinin başarısını ölçmek amacıyla modeli 35

başarılı, 35 başarısız firmaya uygulamış ve modelin başarılı olduğuna ulaşmıştır. Çalışmada kullanılan diskriminant modelinin işletme sürekliliğinde sorun yaşayan firmaları %77, sorun yaşamayan firmaları %80 doğru sınıflandırma gücünün olduğunu tespit etmiştir. Çalışmanın sonucunda, yazar diskriminant modelini ÇAYKUR Çay İşletmeleri üzerinde uygulamış ve %77 oranla süreklilik konusunda finansal risklerle karşılaşabileceğini ortaya koymuştur. Diskriminant modelinde kullanılan değişkenler, asit-test oranı, duran varlıkların öz sermayeye oranı, nakit ve nakit benzerleri devir hızı ve net kâr marjıdır. Ayrıca yazar geleneksel yöntemler ve kullanılan diskriminant modelinin aynı doğrultuda sonuç verdiğini ve bu modelin detaylı finansal analizlerin yerine kullanılabileceğini belirtmiştir.

Demirkol (2019) gerçekleştirdiği çalışmada BDS 570 işletme sürekliliği standardının kapsamı, amacından bahsetmiş ve işletme sürekliliğine ilişkin olay ve şartlar ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Yazar çalışmanın araştırma kısmı için 2013-2017 yılları arasında BİST inşaat ve bayındırlık sektöründe yer alan şirketlerin bağımsız denetim raporlarından faydalanmıştır. Çalışmanın sonucunda, denetim raporlarında işletme sürekliliği ile ilgili ifadelerle genel olarak rastlanmadığını, 2017 yılında 5 şirket için işletme sürekliliğiyle ilgili ifadelerle yer verildiğini, bu raporlarda da belirsizlik oluşturacak olay ve şartlara rastlanmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca BDS 570 standardının denetime yeni bir boyut getireceğini ve hedef kullanıcıların kararlarını etkileyeceği ifade edilmiştir.

Mert ve diğerleri (2019) gerçekleştirdikleri çalışmada işletme sürekliliğinin denetim sürecindeki ve raporlardaki etkisini incelemişlerdir. Yazarlar çalışmada borsaya kote olan ve daha önce borsaya kote olup iflas eden şirketlerin denetim raporlarını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, raporlarda işletme sürekliliği ile ilgili detaylı açıklamaların yapılmadığına, süreklilik ile ilgili bir duruma raporda yer verildiğinde şirket tarafından denetim firmasının değiştirildiğine rastlamışlardır. Ayrıca kilit denetim konularının denetim raporlarında yer almasıyla süreklilik ile ilgili daha ayrıntılı açıklamaların yapılabileceğini söylemiştir.

4.2. ULUSLARARASI ARAŞTIRMALAR

İşletme sürekliliğine ilişkin uluslararası literatürde de birçok çalışma bulunmaktadır. İşletme sürekliliği ile ilgili uluslararası literatür tarandığında ulusal

literatürden daha geniş bir zaman periyoduna dayandığı görülmüştür. Yapılan literatür taramasına ait özet bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Bellovary ve diğerleri tarafından (2007) yapılan çalışmada işletme sürekliliği ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yazarlar çalışmada şirketlerin işletme sürekliliğine ilişkin duyduğu endişeyi veya işletme sürekliliği hakkında verilecek görüşü öngörmek için geliştirilen modelleri incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, literatürdeki çalışmaların çoğunun ABD'deki şirketler için yapıldığını ve kullanılan yöntemlerin çoğunlukla diskriminant analizi, logit regresyon, probit regresyon ve yapay sinir ağları modelleri olduğunu tespit edilmiştir. Tablo 4'te yazarların çalışmaları kapsamında inceledikleri süreklilik araştırmaları özet olarak sunulmuştur.

Tablo 4. Literatürdeki Modeller

Yazar	Modelin Türü	Model Açıklaması
McKee (1976)	Diskriminant Analizi (7 Faktör)	Firmaların başarısızlıktan bir veya iki yıl önce %87, başarısızlıktan üç yıl önce %93 doğru sınıflandırma sağlamıştır.
Kida (1980)	Diskriminant Analizi (5 Faktör) Denetçi Görüşü (5 Faktör)	İşletme sürekliliği ile ilgili diskriminant analizi doğruluk oranı %85-95 arasında değişmektedir. Vakalarda denetçi görüşünün doğruluğu %83'tür.
Williams (1982)	Yargısal Çalışma (25 Faktör)	Denetçilere vakalar sunulup değerlendirilmesi yoluyla yapılan çalışmada denetçiler firmaları %79 doğru değerlendirmişlerdir. İşletme gidişatının değerlendirilmesinde niteliksel faktörler önemlidir.
Mutchler (1985)	Diskriminant Analizi (9 Faktör)	Sadece oranlar, iyi / kötü performans değişkenleri, önceki yıla göre oransal iyileşmeleri kullanarak farklı modeller geliştirmiş ve %80-83 doğruluk oranlarına ulaşmıştır. Önceki yıl denetim görüşünün analize katılması doğruluk oranını %89'a çıkarmıştır.
Dopuch, Holthausen and Leftwich (1987)	Probit Analiz (9 Faktör)	Firmaların nitelikli görüş alıp almayacağını tahmin için model geliştirmişlerdir. İşletme sürekliliği tahmin oranı 0.30, yanlış sınıflandırma oranı 0.16'dır
Koh (1987)	Probit Analiz (9 Faktör)	Model iflas eden firmalar için %87 ve iflas etmeyen firmalar için %100 doğruluk oranı vermiş, Lachenbruch yöntemi ile yapılan model ise iflas eden firmalar için %85 ve iflas etmeyen firmalar için %100 sınıflandırma doğruluk oranı vermiştir. Ayrıca yanlış sınıflandırma maliyetlerinin etkisini araştırmıştır.
Menon and Schwartz (1987)	Logit Analiz (7 Faktör)	Model iflas eden şirketlerde %100, iflas etmeyen şirketlerde %85 doğruluk elde etmiştir. İki faktör

		önemli bulunmuştur bunlar, cari oran ve tekrarlayan faaliyet zararlarıdır.
Harris (1989)	Geri Dönüştü Sınıflama Algoritması Diskriminant Logit Analiz (13 Faktör)	İşletme sürekliliği tahmini için geri dönüştü sınıflama algoritması ile bir sistem geliştirilmiştir, sonuçları lojistik regresyon ve diskriminant modelleri ile karşılaştırılmıştır. İflas eden işletmeler için algoritma %77, diskriminant analizi %78, logit analiz %72 doğruluk oranı vermiştir.
Bell and Tabor (1991)	Logit Analiz (6 Faktör)	Denetçilerin karar vermelerinde yardımcı olacak bir tahmin modeli geliştirmişlerdir. Modelin doğruluğu başarılı şirketlerde %60, başarısız şirketlerde %99' dur.
Koh and Brown (1991)	Probit Analiz (7 Faktör)	Diskriminant analiz modellerinin eksikliklerinin üstesinden gelecek bir tahmin modeli geliştirmek için probit analiz kullanmışlardır, modelin doğruluk oranı iflas eden şirketlerde %82'dir. Modelin denetçi görüşü ile karşılaştırılması sonucunda doğruluk oranı %40'dır.
McKeown, Mutchler ve Hopwood (1991)	Logit Analiz (9 Faktör)	Yazarlar denetim görüşüyle ilgili bulguları araştırdı ve işletme sürekliliği tahmini için bir model geliştirdiler. Yazarlar araştırmaya bir hile değişkeni de dahil etmişlerdir. Sonuçlar hile değişkeninin başarılı firmaları tahmin etmede yararlı olduğunu, başarısız firmaları tahmin etmede yararlı olmadığını göstermiştir.
Chen and Church (1992)	Logit Analiz (8 Faktör)	Üç farklı model geliştirmişlerdir. Modellerin birincisinde finansal değişkenlere göre %44, ikincisinde işletmenin borç yapısına göre %99 doğruluk oranı elde etmişlerdir. Üçüncü model iki model yapısını birleştirmiş ve %83 sürekli işletme doğruluk oranını elde etmişlerdir.
Hansen, McDonald and Stice (1992)	Genelleştirilmiş Niteliksel Yanıt Modelleri Makine Öğrenmesi Modelleri (12 faktör)	İşletme sürekliliği tahmini için geliştirilen modellerin ortalama doğruluk oranları logit analiz %32, probit analiz %31, yapay sinir ağları %31'dir. Sonuçta nitel yanıt modelleri (logit ve probit dahil) ile makine öğrenme modelleri (sinir ağı) benzer bir seviyede performans göstermiştir.
Barnes and Huan (1993)	Diskriminant Analizi (11 Faktör) Denetçi Yargısı (117 Faktör)	Denetçilere bir vaka ve vakaya dahil maddeler sunularak, maddelerin süreklilik değerlendirmesinde yararlılığının değerlendirilmesini istemiş, yararlı maddeleri diskriminant analizi için kullanmışlardır. Diskriminant analizinin doğruluk oranı işletme sürekliliği devam eden şirketler için %68, etmeyen şirketler için %94'tür.
Biggs, Selfridge and Krupka (1993)	Hesaplamalı Model (9 Faktör)	Büyük bir denetim firması ile işletme sürekliliği konusunda nasıl karar verdikleri konusunda görüştüler ve bu bilgileri kullanarak süreklilik değerlendirme sürecini simule etmek için bir model geliştirdiler. Geliştirilen modelin denetçilerin yaptığı gibi değerlendirme yaptığını tespit ettiler.

Udo (1993)	Yapay Sinir Ağları (16 Faktör) Çoklu Regresyon (6 Faktör)	Süreklilik görüşünü tahmin etmek için sinir ağlarının kullanımını araştırdı. Çoklu regresyon ile sinir ağları sonuçları karşılaştırıldığında sinir ağlarının çoklu regresyona eşit veya daha iyi performans gösterdiğini ortaya koymuştur.
Cormier, Magnan and Morard (1995)	Logit Analiz Diskriminant Analizi Geri Dönüşlü Sınıflama (16 Faktör)	Üç farklı model üzerinde çalışmışlardır ve doğruluk oranı büyük ölçüde farklılık göstermemiştir. Logit analiz %76, diskriminant analizi %76, geri dönüşlü sınıflama %74'tür. Gelirlerdeki artışlar, borç vadelerindeki artışlar, hissedarlara yapılan ödemeler, yatırımlar önemli olan değişkenler olarak nitelemiştir.
Klersey and Dugan (1995)	Yapay Sinir Ağları (7 Faktör)	Süreklilik görüşünü öngörmek için yapılan modelin doğruluk oranı sürekli olan işletmeler için %67, sürekli olmayan işletmeler için %79'dur.
Lacher, Coats, Sharma and Fant (1995)	Yapay Sinir Ağları (5 Faktör)	Yazarlar görüş tahmini için sinir ağı modeli sunmuşlardır, sinir ağı modeli sürekli olan işletmeler için %97'den üç yıl öncesine kadar %78 doğru sınıflandırma sağlamıştır.
Lenard, Alam and Madey (1995)	Logit Analiz Yapay Sinir Ağları (8 Faktör)	İflas tahmini için iki sinir ağı modeli bir logit regresyon modeli sunmuşlardır. Sürekli olmayan işletmeler için %87 doğruluk sağlayan GRGx sinir ağı modeli, N-NET sinir ağı ve logit modelden daha iyi performans gösterdiğini tespit etmişlerdir.
Raghuandan and Rama (1995)	Logit Analiz (9 Faktör)	İşletme sürekliliği tahmini için logit model sunmuşlardır. Modelin doğruluk oranı %92'dir. Cari oran, kaldıraç, tekrarlayan faaliyet zararları ve yıl sonu ile denetim raporu arasında geçen süre modeldeki önemli değişkenlerdir. Yıl sonu ile denetim raporu arasında geçen süre modele eklendiğinde model en yüksek doğruluk oranına ulaşmıştır.
Mutchler, Hopwood and McKeown (1997)	Logit Analiz (13 Faktör)	İflasa yaklaşan şirketlerin denetim görüşü üzerinde etkili faktörleri araştırmışlardır. Önemli faktörlerin iflas olasılığı, iflas gecikmesi ve denetim raporu gecikmesi olduğunu göstermişlerdir.
Foster, Ward and Woodroof (1998)	Logit Analiz (10 Faktör)	Bir iflas tahmin modeli geliştirmeye çalışmışlardır. Borç ödeme güçsüzlüğü ve kredi sözleşme şartlarının ihlali faktörlerinin modele dahil edilmesi sonucunda modelin doğruluk oranını iyileştirmişlerdir.
Koh and Tan (1999)	Yapay Sinir Ağları (6 Faktör)	Yazarlar 1987 yılında yaptıkları çalışmayı genişletmişler ve model için sinir ağlarını kullanmışlardır. Model sürekli olan ve sürekli olmayan firmaların tahmininde %100 doğruluk oranına ulaşmıştır.
Casterella, Lewis and Walker	Logit Analiz (12 Faktör)	Süreklilik tahmin modeli geliştirmişler ve bunun sonucunda iflas tahmini için yeni bir model daha

(2000)		geliştirmişlerdir. Denetçi kararlarının iflas tahmin modelinden daha doğru olduğu sonucuna varmışlardır.
Lenard, Alam, Booth and Madey (2001)	Hybrid Sistem Diskriminant Analizi (11 Faktör)	Yazarlar süreklilik modeli geliştirmek için nicel ve nitel değişkenleri birlikte kullanarak çok değişkenli diskriminant analizi ile uzman sistemleri kullanmışlardır. Modelin sınıflandırma doğruluğu iflas eden firmalar için %80, iflas etmeyen firmalar için %92'dir. 1994-1998 verileri için iflas eden firmalarda doğruluk oranı %76, iflas etmeyen firmalarda doğruluk oranı %100'dür.
Gaeremynck and Willekens (2003)	Logit Analiz (8 Faktör)	Yazarlar süreklilik görüşü ile işletme başarısızlığı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada hem denetim raporu tahmin modeli hem de iflas tahmin modeli geliştirmişlerdir. Denetim raporu tahmin modelinin doğruluk oranı %77'dir.

Kaynak: Bellovary ve diğerleri, 2007: 15-22.

Knechel ve Vanstraelen (2007) çalışmalarında denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili görüşünü tahminlemek amacıyla Belçika'da 1992-1996 yılları arasında finansal stres altında faaliyet gösteren bir kısmı iflas etmiş bir kısmı iflas etmemiş olmak üzere 618 işletme üzerinde bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda araştırma kapsamındaki işletmeler için D-Skor değişkeninin önemli bir değişken olduğu ve denetçinin görev süresinin denetimin kalitesi ve süreklilik ile ilgili görüşleriyle bir ilişkisinin olmadığı ortaya konmuştur.

İşletme sürekliliğine ilişkin yapılan çalışmalarda finansal ve finansal olmayan değişkenler kullanılarak birçok farklı teknik ile model oluşturulmaya çalışılmıştır. Martens ve diğerleri (2008) gerçekleştirdikleri çalışmada süreklilik modeli üzerinde farklı tekniklerin başarılarını karşılaştırmak istemişler ve çalışmada 2002-2004 yılları arasında AMEX, NASDAQ ve NYSE'de listelenen firmaların verilerinden faydalanmışlardır. Çalışmanın sonucunda doğruluk oranlarında en yüksek performansı sağlayan analizler %81 lojistik regresyon ve %80 ile destek vektör makineleri yöntemleri olduğunu tespit etmişlerdir. Modellerde yer alan en önemli iki değişkenin geçmiş yıl karlarının toplam aktiflere bölünmesi ve cari yıl zararları olarak ortaya koymuşlardır.

Carcello ve diğerleri (2009) yaptıkları çalışmada denetim standartlarının uygulanmaya geçmesiyle, denetim standartlarının etkilerini incelemek için işletme sürekliliği hakkında verilen raporlarını incelemişlerdir. Çalışmanın araştırma kısmı

için işletme sürekliliği standardı öncesindeki raporlar (1995-1996) ile standardın tam uygulanmaya başladığı tarihteki (2001-2002) raporları ele almışlar, probit regresyon ve poisson regresyonu yöntemlerini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda süreklilik ile ilgili açıklamaların, firmanın geçmiş kazancının negatif olup olmaması ile pozitif ilişkili olduğunu, fakat söz konusu değişkenin sadece standart sonrası dönemde önemli bir değişken olduğunu ortaya koymuşlardır.

Junaidi ve Hartono (2010) işletme sürekliliği görüşünü etkileyebilecek faktörler üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Yazarlar çalışmada 2003-2008 yılları arasında Endonezya Borsası'nda yer alan 89 firmanın bilgilerini kullanarak bir veri seti oluşturmuşlar ve lojistik regresyon analizini kullanmışlardır. Sonuç olarak denetçinin görev süresi, denetçinin itibarı süreklilik görüşü üzerinde etkili iken firma büyüklüğünün görüş üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını ifade etmişlerdir.

Adiloğlu ve Vuran (2011) yaptıkları çalışmada, denetim raporlarının türü ile işletme başarısızlığı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Yazarlar bu amaç için mali sıkıntıda olan işletmelerin mali sıkıntıdan bir yıl önceki finansal raporlarını inceleyerek denetçilerin şirketlere verdiği görüşlerin uygunluğunu araştırmışlardır. 1998-2006 yılları arasında İMKB imalat sektöründe yer alan mali sıkıntılı firmaların verileri örnek alınmış ve lojistik regresyon analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak sıkıntılı firmalarda faiz ve vergi öncesi kâr / aktifler toplam, satışlar / sabit değerler ve denetim firmasının büyüklüğü değişkenlerinin ayırt edici değişkenler olduğunu ve regresyon modelinin doğruluk oranının %93 olduğunu ortaya konmuştur.

Blay ve diğerleri (2011) gerçekleştirdikleri çalışmada firmalara işletme sürekliliğine ait olumlu görüş dışında bir görüş verilmesi durumunun, finansal sıkıntılı firmalar algısını değiştirmesi nedeniyle hisse senedi piyasası için bir risk haberi olduğu önermesini araştırmışlardır. Çalışmada 1989-2006 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC) veri tabanında Mutchler'in (1984) çalışmasına göre finansal sıkıntı içinde bulunan firmalar üzerinde çalışmışlardır. Çalışmanın sonucunda, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin risk haberi olarak algılandığını tespit etmişlerdir. Ayrıca hisse senedi defter değerinin, süreklilik ile ilgili olumlu görüş dışında bir görüş alan firmaların olumlu görüş alan firmalara göre daha büyük bir değerlendirme ağırlığına sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

İşletme sürekliliği değerlendirilmesi işletmenin çıkar grupları tarafından istenilen bir durumdur. Moradi ve diğerleri (2012) yaptıkları çalışmada bulanık kümeleme yöntemi ile süreklilik için yeni bir modelleme geliştirmeye çalışmışlardır. Çalışmanın araştırma kısmı için 2000-2009 yılları arasında İran Menkul Kıymetler Borsası ve Muhasebe Araştırma veritabanından Tahran Borsası'na kote olmuş şirketlerden veri seti elde etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda genel olarak bulanık kümeleme testinin doğru sınıflama oranı mali sıkıntıda oldukları yıl %96, mali sıkıntıdan bir yıl önce %83 ve mali sıkıntıdan iki yıl önce %77 olarak bulmuşlardır. Etkili değişkenler olarak mali sıkıntı yılında faiz ve vergi öncesi kazanç, yıl süresi uzadıkça da işletme sermayesi veya toplam borç olduğunu ifade etmişlerdir.

Yeh ve diğerleri (2014) gerçekleştirdikleri çalışmada işletme sürekliliği kabiliyetinin tahmin edilmesinde hibrit sistem kullanarak daha yüksek doğruluğa sahip olan bir model geliştirmeyi ve entelektüel sermayeyi süreklilik tahmininde kullanmayı amaçlamışlardır. Çalışmanın veri seti olarak 2004-2008 yılları arasında Taiwan Economic Journal'da listelenen şirketleri kullanmışlardır. Yazarlar çalışmanın analizi sonucunda doğruluk oranının %94 olduğuna, finansal oranlar ve entelektüel sermaye kullanımının en iyi tahmin performansı sağladığına ve entelektüel sermaye kullanılan modellerin daha iyi sınıflandırma performansı gösterdiğine ulaşmışlardır.

Hardies ve diğerleri (2016) çalışmalarında denetim ile denetçinin kadın veya erkek olması arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmanın araştırma kısmı için 2008 yılında itibaren Belçika'da süreklilik raporlanmasında finansal açıdan sıkıntılı olan şirketleri kullanmışlardır. Sonuç olarak sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim raporlarının küçük, genç, finansal sıkıntısı olan ve zarar eden şirketlere verilme olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Lojistik regresyon sonucuna göre kadın denetçilerin erkek denetçilere göre endişeli rapor yayınlama olasılığının ve kadın denetçilerin denetim kalitesinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Read ve Yezegel (2016) gerçekleştirdikleri çalışmada denetçi ile denetim süresi arasında geçen sürenin ilişkisini incelemişlerdir. Yazarlar çalışmada 2002-2008 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'na iflas başvurusunda bulunan ve finansal açıdan sıkıntılı olan firmalara ait verileri kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda büyük denetim firmaları arasında olmayan

denetim firmalarının son yıllarda ilk yıllara göre daha doğru işletme sürekliliği görüşü verdiğini ortaya koymuşlardır.

Berglund ve diğerleri (2018) yaptıkları çalışmada firmaların finansal durumu ile işletme sürekliliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yazarlar çalışma için 2000-2013 yılları arasında sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren görüş alan ve almayan, finansal açıdan sıkıntılı olan firmaları veri seti olarak kullanmışlardır. Sonuç olarak büyük olan denetim firmalarının finansal açıdan sıkıntılı olan firmalara endişeli görüş bildirme olasılığının daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Abadi (2019) ve diğerleri gerçekleştirdikleri çalışmada işletme sürekliliği üzerinde likidite oranı, kaldıraç oranı, şirket büyüklüğü ve denetim kalitesinin etkisini incelemek istemişlerdir. Çalışmada yazarlar örneklem olarak 2015-2017 yılları arasında Endonezya Borsası'nda yer alan imalat şirketlerini seçmişler ve yöntem olarak lojistik regresyon analizini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda, kaldıraç oranı ve denetim kalitesi değişkenlerinin işletme sürekliliğinde önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Chen (2019) gerçekleştirdiği çalışmada işletmelerin sürekliliğini tahmin etmek için iki farklı yöntem ile model oluşturmaya çalışmıştır. Çalışmada 2001-2016 yılları arasında Tayvan Borsasında listelenen şirketlerden süreklilik şüphesi olan 49 şirket ile süreklilik şüphesi olmayan 147 şirketi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmında aşamalı regresyon, yapay sinir ağları ve veri madenciliği yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda aşamalı regresyona göre en önemli değişkenlerin vergi öncesi kâr, cari oran ve net kârın aktiflere oranı olduğu; yapay sinir ağlarına göre ise en önemli değişkenlerin satış gelirinin büyüme oranı, stok devir hızı, işletme nakit akış hızı ve net kârın aktiflere oranı olduğu ortaya konulmuştur. Veri madenciliği yöntemlerinden CART ve C5.0 ile yapılan modellerin ortalama doğruluk oranını %84 olarak tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARI VE FİNANSAL TABLOLAR İLE İŞLETME SÜREKLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Hem işletmeler hem de işletmelerin ilişkili oldukları çıkar grupları açısından işletme sürekliliği son derece önemli bir kavramdır. Bu nedenle işletmelerin yayımladıkları tablolar bağımsız denetimden geçilirken denetimi gerçekleştiren denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili görüşlerini de raporda belirtmesi gerekmektedir. Denetçiler tarafından hazırlanan söz konusu bu raporlar işletmenin durumunu yansıtan en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı bağımsız denetçilerin işletme sürekliliğine ilişkin vermiş oldukları görüşlerini etkileyen faktörleri belirlemektir. Bu amaçla lojistik regresyon analizi kullanılarak bir model oluşturulmaya çalışılmıştır.

5.2. ARAŞTIRMANIN VERİ SETİ ve YÖNTEMİ

Araştırmanın veri seti için Borsa İstanbul (BİST) imalat sanayi sektörü seçilmiştir. Borsa İstanbul imalat sanayi sektöründe¹ toplamda 179 şirket bulunmaktadır. Araştırma 2013-2017² yılları arasında söz konusu sektörde faaliyet gösteren 159 işletme için yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı yılda en son 2017 yıl sonu finansal raporları yayımlandığı için araştırma bu yıllar ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın modelinde hem finansal oranlar hem de finansal olmayan değişkenler kullanılmıştır. Şirketlerin finansal tablolarına Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden ulaşılmış ve finansal tablolar kullanılarak finansal değişkenler hesaplanmıştır. Veri seti analizi için SPSS programı kullanılmış ve Lojistik Regresyon, Ki Kare, Mann-Whitney U testleri yapılmıştır.

¹ Borsa İstanbul imalat sektöründe yer alan şirketlerin isimlerine 14.03.2018 tarihinde www.kap.org.tr/tr/Sektorler adresinden ulaşılmıştır.

² BDS 570 işletme sürekliliği standardı ilk olarak 23.01.2014 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve 01.01.2013 yılı ve takip eden yılların hesap dönemlerinde uygulanacaktır. Bunun için başlangıç yılı olarak 2013 yılı tercih edilmiştir.

5.2.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Çalışmanın araştırma kısmında bir bağımlı değişken ve yirmi üç bağımsız değişken kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin on dokuz tanesinde finansal oranlar kullanılmış, dört tanesinde finansal olmayan değişkenler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan finansal olmayan kategorik değişkenler, bu konu ile ilgili yazılmış literatürden elde edilmiştir. Bağımlı değişken olarak kullanılan işletme sürekliliği değişkeninin belirlenmesi için işletmelerin denetim raporları incelenerek bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği ile ilgili görüşü esas alınmıştır. Denetçilerin işletme sürekliliği ile ilgili vermiş oldukları olumlu ve olumsuz görüşleri karşılaştırılarak bir regresyon modeli ortaya konmuştur. Tablo 5’te kullanılan değişkenler ve kısaltmaları gösterilmiştir.

Tablo 5. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Bağımlı Değişken	
İS	İşletme Sürekliliği
Finansal Olmayan Bağımsız Değişkenler	
ÖDR	Önceki Denetim Raporu
FB	Finansal Başarı
DFB	Dört Büyük Denetim Firması Tarafından Denetlenme
MDG	Mali Yıl Sonu ile Denetim Raporu Arasındaki Süre
Finansal Bağımsız Değişkenler	
L1	Cari Oran
L2	Asit-Test Oranı
L3	Nakit Oranı
M1	Kaldıraç Oranı
M2	Öz Kaynak Oranı
M3	Finansman Oranı
M4	Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı
M5	Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı
F1	Stok Devir Hızı
F2	Aktif Devir Hızı
F3	Alacak Devir Hızı
F4	Öz Kaynak Devir Hızı
F5	Duran Varlık Devir Hızı
F6	Net İşletme Sermayesi Devir Hızı
K1	Öz Kaynak Kârlılığı
K2	Aktif Kârlılık Oranı
K3	Brüt Kâr Oranı
K4	Faaliyet Kârı Oranı
K5	Kâr Marjı

- **İşletme Sürekliliği (İS):** İşletme sürekliliği araştırmanın bağımlı değişkeni olarak kullanılmıştır. BDS 570'e göre bağımsız denetimi yapan denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmek ve elde edilen denetim kanıtlarına göre bir görüş bildirmek durumundadır. İşletme sürekliliği değişkeni için bağımsız denetim raporlarında denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili vermiş olduğu görüş incelenmiştir. Regresyon modelinde denetçinin işletme sürekliliği ile ilgili olumlu görüş belirttiği raporlar 0, olumlu görüş dışında bir görüş belirtmiş ise 1 ile kodlanmıştır.
- **Önceki Denetim Raporu (ÖDR):** İşletmenin önceki denetim raporu bir sonraki denetim raporunu etkileyen unsurlardan biridir. Öyle ki işletmenin mevcut yılda olumsuz bir denetim raporu almış olması bir sonraki yılda denetçi görüşünü etkileyecektir (Yaşar, 2016: 90). Muhtemelen denetçi olumsuz bir denetim görüşünden sonra olumlu bir denetim görüşü verme noktasında çok daha isteksiz davranacaktır (Lennox, 1999: 62). İşletmenin olumsuz denetim görüşünden sonra olumlu denetim görüşü alması finansal durumundaki gelişmelere bağlıdır, işletmenin finansal açıdan iyi bir gelişme göstermesi gerekir. (Nogler, 1995: 62). Bu bağlamda önceki dönemde işletme sürekliliği ile ilgili olumlu görüş verilmiş olan raporlar 0, olumlu görüş dışında bir görüş vermiş ise 1 ile kodlanmıştır.
- **Finansal Başarı (FB):** İşletme sürekliliği değerlendirmesini işletmenin finansal başarısı etkilemektedir (Terzi, Atmaca ve Öktem 2016: 522). İşletmelerde yaşanan finansal başarısızlıklar işletmenin sürekliliğine ilişkin olumsuz görüş almasında önemli etkiye sahiptir (Louwers, 1998: 144; Ruiz-Barbadillo vd., 2004: 597). Literatürdeki çalışmalarda finansal başarısızlık ile ilgili birçok kriter kullanılmıştır, işletmenin üç yıl üst üste zarar etmesi bunlardan birisidir (Aktaş vd., 1994: 12; İçerli ve Akkaya 2006: 414; Ural vd., 2015: 89; Selimoğlu ve Orhan, 2015: 25). Araştırmada finansal başarı veya başarısızlık kriteri olarak işletmelerin üç yıl üst üste zarar edip edilmediğine bakılmıştır. Finansal açıdan başarılı olan şirketler 0, diğerleri 1 olarak kodlanmıştır.
- **Denetim Firmasının Büyüklüğü (DFB):** Denetim faaliyetlerinde, büyük denetim firmalarının daha yüksek kalitede hizmet sunacağına ilişkin

kanıtlar yer almaktadır (Ireland, 2003: 986). Büyük denetim firmaları, müşteri ve itibar kaybına yol açmamak için diğer denetim firmalarına göre daha iyi hizmet sunacaklardır (De Angelo, 1981: 183). Buna göre büyük denetim firmalarının işletme sürekliliğine ilişkin olumlu görüş dışında görüş verme ihtimali daha yüksek, küçük denetim firmalarının ihtimali daha düşüktür (Geiger and Rama, 2006: 2; Adiloğlu ve Vuran, 2011: 44). Literatürde yer alan çalışmalarda dört büyük olarak adlandırılan denetim firmalarının piyasada etkin olduğu ve bu denetim firmaları tarafından denetlenen şirket sayılarının yüksek olduğu görülmüştür³ (Akdoğan, Aktaş ve Gülhan, 2015: 22; Akdoğan vd., 2018: 3). Çalışmada denetim raporunun hangi denetim firması tarafından verildiği dikkate alınmış ve dört büyük olarak adlandırılan firmalardan biri ise 0, diğerleri ise 1 olarak kodlanmıştır.

- **Mali Yıl Sonu ile Denetim Raporu Arasındaki Süre (MDG):** Denetim raporunun gecikmeli yayınlanması, yayınlanma süresinin uzaması işletmenin olumlu görüş dışında bir denetim görüş alma olasılığını artırır. Denetim raporun gecikmesindeki nedenler, denetçi ile müşteri arasındaki anlaşmazlık, ilave denetim çalışmalarının gerekmesi, işletmenin yüksek riske sahip olması ve daha fazla denetim çalışmasının yapılması olabilir (Ireland, 2003: 993). Denetçiler sorunlu olan şirketler üzerinde daha fazla zaman harcayabilirler (McKeown, Mutchler and Hopwopod, 1991: 5). Bu açıdan denetim raporlarının yayınlandığı gün ile mali yıl sonu arasındaki gün sayısı hesaplanmış ve araştırmaya dahil edilmiştir.
- **Cari Oran (L1):** Cari oran, firmanın sahip olduğu dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara oranlanması ile hesaplanır. Cari oran aynı zamanda işletmenin sermayesi olarak da bilinir ve firmanın çalışma sermayesi ile ilgili bilgi verir. Cari oranın 1 olması net çalışma sermayesinin 0 olduğunu, oranın 1'den küçük bir değer çıkması çalışma sermayesi açığını gösterir (Berk, 2005: 41). Cari oran aynı zamanda

³ Denetim firmalarının denetledikleri şirketlerin isimlerine ve sayılarına 18.04.2018 tarihinde www.kap.org.tr/tr/sirketler/BDK adresinden ulaşılmıştır.

firmanın kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir. Oranın yüksek olması kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün yüksek olduğunu gösterir.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

- **Asit-test Oranı (L2):** Asit-test (likidite) oranı, cari oranı biraz daha anlamlı hale getirir. Asit-test oranı hesaplanırken dönen varlıklardan stoklar çıkarılır ve stokların paraya çevrilme belirsizliğini ortadan kaldırır. Bu oran işletmenin satışları durduğunda dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayıp karşılamayacağını gösterir. Sektörler arasında değişiklik gösterse de bu oranın 1 olması yeterli kabul edilir (Çabuk ve Lazol, 2016: 205).

$$\text{Asit - test} = \frac{\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

- **Nakit Oranı (L3):** Bir firmanın en likit varlıkları elinde bulundurdukları hazır değerleri ve menkul kıymetleridir. Bu oran firmanın elinde bulundurduğu en likit varlıklar ile kısa vadeli borçlarının ne kadarını karşıladığını gösterir (Brealey, Myers ve Marcus, 2007: 473). Bu oran diğer likidite oranından daha hassastır, aynı zamanda satışların durması, alacakların tahsil edilememesi durumunda kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir (Çabuk ve Lazol, 2016: 206).

$$\text{Nakit Oran} = \frac{\text{Hazır Değerler} + \text{Menkul Kıymetler}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

- **Kaldıraç Oranı (M1):** Kaldıraç oranı toplam yabancı kaynağın toplam aktiflere oranlanmasıyla bulunur. Kaldıraç oranı işletmenin borç oranıdır, işletmenin dışarıdan almış olduğu yabancı kaynakların toplam varlıklar içerisindeki yüzdesini ifade eder. Kredi verenler açısından, bu oranın yüksek olması işletmenin geri ödemeler konusunda güç duruma düşme olasılığının yüksekliğini gösterir (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 70). Oranın yüksek olması firmanın yabancı kaynak kullanımının yüksek olduğunu ifade eder.

$$\text{Kaldıraç} = \frac{\text{Toplam Yabancı Kaynak}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Öz Kaynak Oranı (M2):** Bu oran, işletme kaynaklarının yüzde kaçının işletmenin sahipleri veya ortakları tarafından sağlandığını ya da finanse edildiğini gösterir. Öz kaynak oranı ile kaldıraç oranının toplamı bire eşittir ve bu oranlar birbirleri ile ters orantılıdır. Bu oran özellikle uzun süreli kredi verenlere işletmenin mali gücünü gösterir (Akgüç, 2013: 34).

$$\text{Öz Kaynak Oranı} = \frac{\text{Öz Kaynak}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Finansman Oranı (M3):** Toplam yabancı kaynakların öz kaynaklara oranı işletmenin yabancı kaynakları ile öz kaynakları arasındaki ilişkiyi gösterir. Finansman oranı sonucunun 1 olması yeterli olarak görülür. Oran eğer 1'den küçük ise işletme faaliyetlerinde kullanmış olduğu iktisadi varlıklarını öz kaynakları ile finanse ettiğini gösterir (Çabuk ve Lazol, 2016:210).

$$\text{Finansman Oranı} = \frac{\text{Toplam Yabancı Kaynak}}{\text{Öz Kaynak}}$$

- **Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı (M4):** İşletmenin borçlarının öz kaynaklara oranının yanında kısa vadeli ve uzun vadeli borçlarına bakmak gerekir. Kısa vadeli yabancı kaynakların toplam aktife oranı iktisadi varlıkların ne kadarının kısa süreli borçlarla finanse edildiğini gösterir. İşletmenin çok fazla kısa süreli borcunun olması geri ödeme riskini artırır. Bu oranın 1/3'ü aşması uygun görülmez (Çabuk ve Lazol, 2016:211).

$$\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı} = \frac{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynak}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı (M5):** Uzun vadeli yabancı kaynakların aktif toplamına oranlanmasıyla elde edilir. Ticari işletmeler genellikle daha az uzun vadeli yabancı kaynaklar kullanırlar. Bu oran sınai işletmelerinin analizinde daha çok kullanılır (Akgüç, 20013: 39). İşletme iktisadi değerlerinin ne kadarını uzun vadeli borçlarla finanse ettiğini gösterir. Bu oranın normal şartlarda 1/6 olması uygundur (Çabuk ve Lazol, 2016:212).

$$\text{Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı} = \frac{\text{Uzun Vadeli Yabancı Kaynak}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Stok Devir Hızı (F1):** İşletmenin stoklarını ne kadar iyi kullanabildiğini stok devir hızı gösterir. İşletmenin stoksuz kalması satış kaybına yol açabilir, bundan dolayı işletme stoksuz kalmamak şartıyla stok devir hızının yüksek olması stokların etkin bir şekilde kullanıldığını gösterir (Dağlı,2009: 68).

$$\text{Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Stok}}$$

- **Aktif Devir Hızı (F2):** İşletmenin aktif devir hızı, aktiflerini nasıl kullandığının ölçüsüdür. Bu oran işletmenin aktiflerinin kaç katı satış yaptığını gösterir. Bir başka ifade ile işletme elindeki varlıklarının ne kadarlık gelir yarattığı gösterir. Oranın yüksek olması işletmenin tam kapasiteye yakın çalıştığını ifade eder (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 82).

$$\text{Aktif Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satış}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Alacak Devir Hızı (F3):** Alacak devir hızı net satışların ticari alacaklara bölünmesiyle hesaplanır. İşletmenin alacaklarını yılda kaç defa tahsil ettiğini gösterir. İşletmenin alacak devir hızının yüksek olması alacaklarının kısa sürede tahsil ettiğini ve alacak yönetimini etkin bir şekilde yönettiğini ifade eder (Dağlı, 2009: 70). Bu oran alacakların ne kadar hızlı bir şekilde nakite dönüştürdüğünü gösterdiğinden işletmenin likiditesi hakkında da bilgi verir (Çabuk ve Lazol, 2016: 217).

$$\text{Alacak Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satış}}{\text{Ticari Alacak}}$$

- **Öz Kaynak Devir Hızı (F4):** Öz kaynak devir hızı net satışın öz kaynağa bölünmesiyle hesaplanır ve bir işletmenin öz kaynaklarını ne ölçüde etkin kullanabildiğini gösterir. Bir işletmenin öz kaynak hızının yeterli olup olmadığını anlayabilmek için işletmenin geçmiş yıl oranlarıyla veya aynı iş kolundaki işletmelerin oranlarıyla karşılaştırmak gerekir. Öz kaynak devir hızının yüksek oluşu işletme sermayesinin etkin kullanıldığını, düşük olması sermayenin yetersizliğini ve işletme finansmanının yabancı kaynaklarla yapıldığını gösterir (Akgüç, 2013: 60).

$$\text{Öz Kaynak Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satış}}{\text{Öz Kaynak}}$$

- **Duran Varlık Devir Hızı (F5):** İşletmenin satışları ile duran varlıkları arasındaki ilişkiyi duran varlık devir hızı ile ifade edilir. Duran varlık devir hızı satışların duran varlıkların kaç katı olduğunu gösterir. Bu oranın 1'in altında çıkması işletmenin duran varlıklarının kendi değerleri kadar satışa katkı yapmadığını ifade eder. İşletmenin duran varlıklara aşırı yatırım yapıp yapmadığını ve atıl üretim kapasitesinin olup olmadığını gösterir (Özdemir, 2016 :34).

$$\text{Duran Varlık Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satış}}{\text{Duran Varlık}}$$

- **Net İşletme Sermayesi Devir Hızı (F6):** Net işletme sermayesi işletmenin dönen varlıklarından kısa vadeli yabancı kaynaklarının çıkarılması ile elde edilir. Bu oran işletmenin net sermayesinin satışlar üzerinden paraya dönüşme hızını gösterir. İşletmeler tarafından bu oranın yüksek olması tercih edilir (Dağlı, 2009: 71).

$$\text{Net İşletme Sermayesi Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satış}}{\text{Net İşletme Sermayesi}}$$

- **Öz Kaynak Kârlılık Oranı (K1):** Öz kaynak kârlılık oranı net kârın öz kaynağa bölünmesi ile bulunur. Bu oran bize öz sermayenin yüzde kaç kadar kâr elde edildiğini gösterir. Bu kârlılık oranı aynı zamanda işletme ve işletme yönetiminin başarısını da gösterir. İşletmede bu oran vergi ve faizlerden sonra hesaplandığı için işletme sahip ve ortaklarına kârdan ne kadar kalacağı bu oranla ölçülmüş olur ve yıllar itibari ile işletmenin kazanç gücü görülebilir (Özdemir, 2016: 36).

$$\text{Öz Kaynak Kârlılık Oranı} = \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Öz Kaynak}}$$

- **Aktif Kârlılık Oranı (K2):** Aktif kârlılık oranı işletmeye ait varlıkların kâr elde etmede ne kadar etkin olduğunu gösterir. Bu oran ne kadar büyük ise işletmenin varlıkları kâr yaratmada o kadar başarılıdır (Korkmaz ve Ceylan, 2017: 86). Bu oran aynı zamanda işletmenin yatırım kârlılığını ve varlıkların ne kadar verimli kullanıldığını gösterir (Akgüç, 2013: 67).

$$\text{Aktif Kârlılık Oranı} = \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Toplam Aktif}}$$

- **Brüt Kâr Oranı (K3):** Brüt kâr oranı işletmenin faaliyet etkinliğinin yanında fiyat politikası hakkında bilgi verir. İşletmenin brüt kârı artarsa kâr marjının da artacağı ve işletme yönetiminin başarılı olacağı ifade edilir (Berk, 2005: 51).

$$\text{Brüt Kâr Oranı} = \frac{\text{Brüt Kâr}}{\text{Net Satışlar}}$$

- **Faaliyet Kârı Oranı (K4):** Bu oran işletmenin faaliyet kârının satışlarına oranlanması ile elde edilir ve işletmenin faaliyetlerinin ne kadar kârlı olduğunu gösterir. Oranın yüksek olması işletmenin faaliyetlerinde başarılı olduğunu ifade eder. (Berk, 2005: 53).

$$\text{Faaliyet Kârı Oranı} = \frac{\text{Faaliyet Kârı}}{\text{Net Satış}}$$

- **Kâr Marjı (K5):** İşletmenin net kârının satışlara bölünmesiyle kâr marjı bulunur. Kâr marjı işletmenin satışlarının işletme kârının yüzde kaçını kapsadığını gösterir. Bu oran giderler ve vergi ödendikten sonraki net satışın kârlılık oranını verir (Özdemir, 2005: 38).

$$\text{Kâr Marjı} = \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Net Satış}}$$

5.2.2. Araştırmada Kullanılan Analizler

Araştırma için kullanılacak analizler seçilirken veri setine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma kısmında yapılacak analizlere karar vermek için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için Shapiro-Wilk testi yapılmıştır. Shapiro-Wilk testi, normallik testleri karşılaştırıldığında en güçlü testlerden biri olduğu için seçilmiştir (Özdamar, 2015: 257).

Veri seti için yapılan normallik testi Shapiro-Wilk sonucunda verilerin normal dağılmadığı ($p < 0,05$ olduğu için) tespit edilmiştir. Bunun için analizde normal dağılım şartı gerektirmeyen parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Tablo 6'da normallik testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 6. Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Anlamlılık	İstatistik	df	Anlamlılık
İS	,535	636	,000	,311	636	,000
ÖDR	,537	636	,000	,293	636	,000
DFB	,367	636	,000	,633	636	,000
FN	,518	636	,000	,404	636	,000
MDG	,131	636	,000	,938	636	,000
L1	,222	636	,000	,466	636	,000
L2	,245	636	,000	,452	636	,000
L3	,345	636	,000	,378	636	,000
M1	,133	636	,000	,637	636	,000
M2	,078	636	,000	,771	636	,000
M3	,449	636	,000	,062	636	,000
M4	,139	636	,000	,622	636	,000
M5	,177	636	,000	,690	636	,000
F1	,371	636	,000	,186	636	,000
F2	,114	636	,000	,858	636	,000
F3	,317	636	,000	,254	636	,000
F4	,434	636	,000	,070	636	,000
F5	,210	636	,000	,632	636	,000
F6	,454	636	,000	,071	636	,000
K1	,387	636	,000	,083	636	,000
K2	,073	636	,000	,950	636	,000
K3	,051	636	,000	,972	636	,000
K4	,297	636	,000	,324	636	,000
K5	,276	636	,000	,321	636	,000

5.2.2.1 Lojistik Regresyon Analizi

Regresyon analizi, bir bağımlı değişken ve bir veya birden daha fazla bağımsız değişken kullanarak, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi bir

model ile ortaya koymak ve bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılan bir yöntemdir. Regresyon analizinde amaç bağımlı değişkeni etkileyen bağımsız değişkenler aracılığı ile bağımlı değişkeni en iyi açıklayan matematiksel bir model belirlemektir. Regresyon analizinde değişkenler bağımlı değişkenler ve bağımsız değişkenler olarak tanımlanmalıdır. Değişkenin değeri başka değişkenler tarafından belirleniyorsa veya değişkenlerin değerindeki bir değişkenlik başka bir değişkeni etkiliyorsa bu bağımlı değişkendir. Bağımsız olarak değişim gösteren, başka değişkenleri etkileyen, bağımlı değişken üzerindeki etkisi araştırılmak istenen değişkenler bağımsız değişkenlerdir (Özdamar, 2015: 483; Büyüköztürk, 2009: 91).

Regresyon analizinde kullanılacak yöntem bağımlı değişkenin türüne göre değişmektedir. Lojistik regresyon analizi bağımlı değişkenin kategorik olduğu durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Lojistik regresyon analizinde bağımlı değişken iki kategoriye ayrılıyorsa başarılı-başarısız, evet-hayır, var-yok gibi ikili lojistik regresyon, bağımlı değişken ikiden daha fazla gruba ayrılıyorsa düşük-normal-yüksek gibi çoklu lojistik regresyon analizi söz konusudur. Lojistik regresyonun amacı bağımlı değişken ile bağımsız değişkenlerin arasında sebep sonuç ilişkisini belirlemek, bağımlı değişkeni bağımsız değişkenler ile tahmin edebilecek modeli ortaya koymaktır (Özdamar, 2015: 541; İslamoğlu ve Alınacı, 2014: 375).

Çoklu doğrusal regresyon analizi için bazı varsayımlar söz konusudur (normal dağılım, süreklilik). Bu varsayımların karşılanmadığı durumlarda çoklu veya basit regresyon analizi yapılamaz. Lojistik regresyon analizi ise bu varsayımları gerektirmeyen bir regresyon yöntemidir (Özdamar, 2015: 541). Lojistik regresyon analizi de doğrusal regresyon analizi gibi değişken değerlerinde kestirim yapmaya çalışır ancak lojistik regresyon ile doğrusal regresyon arasında üç fark vardır (Coşkun, Kartal, Coşkun, Bircan, 2004:43):

- Doğrusal regresyon analizinde bağımlı değişken sürekli bir değer, lojistik regresyon analizindeki bağımlı değişken ise kesikli bir değer olması gerekir.
- Doğrusal regresyon analizinde bağımlı değişkenin değeri belirlenirken, lojistik regresyon analizinde bağımlı değişkenin alabileceği değerlerin gerçekleşme olasılığı belirlenir.

- Doğrusal regresyon analizinde kullanılan bağımsız değişkenlerin çoklu normal dağılım göstermesi gerekirken, lojistik regresyon analizinde kullanılan bağımsız değişkenlerin dağılımına ilişkin bir ön şart gerekmez.

Lojistik regresyon analizi bağımlı değişkenin tahmini değerlerini olasılık yöntemi ile hesaplayarak olasılık kurallarına uygun sınıflama yapma imkânı veren istatistiksel bir yöntemdir. Lojistik regresyon modeli formül (1)'deki gibi kurulur (Özdamar, 2015: 542):

$$P(Y) = \frac{e^{(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n)}}{1 + e^{(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n)}} = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n)}} \quad (1)$$

$$Z = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n \quad (2)$$

$$P(Y) = \frac{e^Z}{1 + e^Z} = \frac{1}{1 + e^{-Z}} \quad (3)$$

$$\ln\left(\frac{P(Y)}{Q(Y)}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n \quad (4)$$

$$\frac{P(Y)}{Q(Y)} = e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n}$$

Formül (2)'deki Z eşitliği bağımsız değişkenlerin doğrusal kombinasyonudur ve formül (3)'teki gibi yazılabilir. $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \dots, \beta_n$ regresyon kat sayılarını gösterir, regresyon katsayıları formül (4)'teki gibi hesaplanır. Formülde (4) yer alan $Q(Y)$ değeri $Q(Y)=1-P(Y)$ olarak hesaplanır. $P(Y)$ bir olayın olma olasılığı ya da bir durumun ortaya çıkma olasılığı, $Q(Y)$ ise bir olayın olmama olasılığı ya da bir durumun ortaya çıkmama olasılığıdır. $P(Y)/Q(Y)$ oranı odds değeri olarak ifade edilir. Odds oranı iki ayrı olay veya durumun odds değerlerinin birbirlerine oranlanmasıdır. Odds oranı olayların veya durumların birbirlerine karşı kaç kat fazla ya da kaç kat az olduğunu gösterir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014: 377).

Lojistik regresyon analizinde modelin genel uyumunun değerlendirilmesi ve katsayıların tahminleri yapıldıktan sonra modelde kullanılan değişkenlerin katsayılarının anlamlılığının test edilmesi gerekir. Katsayıların anlamlılığının test edilmesi modelin ne kadar doğru yansıtıldığını gösterir. Lojistik regresyon analizinde kullanılan testler (Bayram, 2017: 217-220):

- **Olabilirlik Oran Testi:** Lojistik regresyon analizinde katsayıların anlamlılığının test edilmesi için kullanılan oran istatistiğidir. Modelde yer alan bağımsız bir değişkenin anlamlılığını ölçmek için bağımsız değişkenin

modele dahil olması ve modelden çıkarılması durumundaki değerine bakılır.

- **Wald İstatistiği:** Regresyon modelinde yer alan bağımsız değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlılığının test edilmesinde kullanılır. Wald istatistiği t değerlerinin karelerinden oluşur.
- **Skor Testi:** Regresyon modelindeki katsayıların anlamlılığının test edilmesinde kullanılan yöntemlerden biridir. Skor testi max olabilirlik denklemlerinin türevlerinin koşullu dağılımlarına dayanmaktadır.
- **Cox & Snell R^2 ve Nagelkerke R^2 :** Lojistik regresyon analizinde birden çok R^2 istatistiği vardır. Bu R^2 istatistikleri lojistik regresyon modeli tarafından açıklanan varyans değerlerini gösterir. Cox & Snell R^2 istatistiği 1'e ulaşamadığı için daima Nagelkerke R^2 değeri tercih edilir. Nagelkerke R^2 değeri Cox & Snell R^2 'nin modifiye edilmiş halidir.
- **Hosmer – Lemeshow Testi:** Lojistik regresyon modelinin genel olarak anlamlılığının değerlendirilmesinde kullanılır. Hosmer – Lemeshow testinin anlamlı olmaması regresyon modelinin veri uyumunu gösterir.

5.2.2.2. Ki Kare Testi

Parametrik olmayan testler içerisinde yer alan Ki Kare testi, iki değişken arasındaki ilişkiyi inceler. Frekans tablolarında uygulanan Ki Kare testi uygunluk testi olarak, çapraz tablolarda uygulanan Ki Kare testi ise bağımsızlık testi olarak uygulanır. Ki Kare bağımsızlık testi, iki ya da ikiden daha fazla gruba sahip iki değişkenin birbirleri ile bağımlı veya bağımsız olup olmadıklarını veya bir kategorik değişkenin diğer kategorik değişkenlerle ilişkili olup olmadığını test eder. Diğer bir ifade ile Ki Kare testi ile tabloda gözlenen frekansların marjinal olasılıklar yaklaşımına göre hesaplanan teorik frekanslara benzerliği test edilir (Özdamar,2015: 388).

5.2.2.3 Mann – Whitney U Testi

Parametrik olmayan testlerden biriside Mann-Whitney U testidir. Mann-Whitney U testi iki ana kütleli benzer dağılıma sahip olup olmadığını karşılaştırmak için kullanılır. Mann-Whitney U testi, parametrik testlerde yer alan t testinin

parametrik olmayan testler içerisinde bir alternatifi olarak kullanılır ve t testinin koşulları sağlanmıyorsa bu durumda bu test kullanılabilir. (Bayram, 2017: 116).

5.3. BULGULAR

Araştırma kapsamında veri seti üzerinde yapılan analizlerin sonuçları ilerleyen bölümlerde sunulmuştur. İlk olarak işletme sürekliliğine ilişkin Lojistik Regresyon analizi kullanarak bir model oluşturulmuş, sonra kategorik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Ki Kare analizi yapılmış, daha sonra ,se kategorik olmayan değişkenler arasında bir farklılık olup olmadığını incelemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5.3.1. İşletme Sürekliliğine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

2013-2017 yılları arasında imalat sanayi sektöründeki 159 firma için 795 denetim raporu incelenmiştir. Bağımsız denetçilerin denetim faaliyeti sonunda vermiş oldukları görüş türleri Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Yıllara Göre Bağımsız Denetim Raporu Görüş Türü

	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
Olumlu	138	138	138	143	143	700
Şartlı	20	20	20	15	15	90
Görüş Vermekten Kaçınma	1	1	1	1	1	5
Olumsuz	-	-	-	-	-	-
Toplam	159	159	159	159	159	795

2013, 2014 ve 2015 yıllarında 138 bağımsız denetim raporuna olumlu görüş verilmiş, 20 bağımsız denetim raporuna şartlı görüş verilmiş, 1 bağımsız denetim raporu için ise görüş bildirmekten kaçınılmıştır. 2016-2017 yılları için 143 bağımsız denetim raporuna olumlu görüş verilmiş, 15 bağımsız denetim raporuna şartlı görüş verilmiş ve 1 bağımsız denetim raporuna görüş bildirmekten kaçınılmıştır. 2013-2017 yılları arasında ise imalat sektöründe olumsuz rapora rastlanmamıştır.

İmalat sanayi sektöründe yer alan işletmelerden alınan 795 bağımsız denetim raporunda bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği ile ilgili vermiş oldukları görüşler dikkate alınarak incelenmiştir. Tablo 8’de yıllara göre işletme sürekliliği ile ilgili görüş türlerinin sayısı yer almaktadır.

Tablo 8. Yıllara Göre İşletme Sürekliliği ile İlgili Görüş Türleri

	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
Olumlu	148	148	148	143	143	730
Şartlı	5	6	3	5	2	21
Olumsuz	6	5	8	11	14	44
Toplam	159	159	159	159	159	795

İncelenen yıllar arasında 2013 yılında işletme sürekliliği ile ilgili olarak 148 raporda olumlu, 5 raporda şartlı, 6 raporda olumsuz; 2014 yılında 148 raporda olumlu, 6 raporda şartlı, 5 raporda olumsuz; 2015 yılında 148 raporda olumlu, 3 raporda şartlı, 8 raporda olumsuz; 2016 yılında 143 raporda olumlu, 5 raporda şartlı, 11 raporda olumsuz ve 2017 yılı için ise 143 raporda olumlu, 2 raporda şartlı, 14 raporda olumsuz görüş verilmiştir. Yıllara göre bakıldığında 2013, 2014, 2015 yıllarında olumlu görüş sayısı 148'dir, 2016 ve 2017 yıllarında olumlu görüş sayısı 143'tür, aynıdır fakat önceki yıllara göre biraz azalmıştır. Şartlı görüş sayıları yıllara göre farklılık göstermiş en az şartlı görüş 2017 yılında verilmiştir, olumsuz görüş sayısı ise 2014 yılı hariç son yıllarda giderek artmıştır.

Denetçilerin süreklilik ile ilgili vermiş oldukları şartlı görüşleri önce olumsuz denetim görüşlerine daha sonra olumlu denetim görüşlerine eklenerek analiz yapılmıştır. Regresyon modelinde önceki denetim raporundaki işletme sürekliliği görüşü değişkeni yer aldığı ve işletme sürekliliği görüşü 2013 yılından itibaren raporlarda yer aldığı için 2013 ÖDR (Önceki Denetim Raporu) değişkeni için incelenmiştir. Veri setinde her işletme için 4 yıllık veri oluşturulmuş ve 159 işletme için toplamda 636 adet veri oluşturulmuştur. Lojistik regresyon modeli oluşturulması için ikili lojistik regresyon tercih edilmiş ve lojistik regresyon enter yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

5.3.1.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Analizine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

Regresyon analizinde değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı ve otokorelasyon olması istenmeyen durumlardır. Analizin daha sağlıklı bir sonuç vermesi için öncelikle bu sorunların olup olmadığına bakılmış ve karşılaşılan sorunlar ortadan kaldırılmıştır.

Öncelikle değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununa bakılmıştır. Regresyon analizinde bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu ile karşılaşılabilir. Çoklu bağlantı sorunu bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişkilerin olması durumudur. Çoklu doğrusal bağlantı için değişkenler arasındaki korelasyona bakılabilir ve değişkenler arasında 0,80 üzerinde bir ilişki olması çoklu bağlantı olabileceğinin göstergesidir (Alpar, 2013: 660; Büyüköztürk, 2009: 100). Çoklu bağlantı sorunu için bağımsız değişkenler arasında korelasyon analizi yapılmış, değişkenler normal dağılım göstermediği için Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda aralarında 0,80 üzerinde ilişki bulunan değişkenler analize dahil edilmemiştir. Tablo 9 ile korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Değişkenler Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi

	L3	L1	MDG	FB	DFB	ÖDR	ÖDR
L3	-,286**	-,260**	,160**	,369**	,071	1,000	ÖDR
L1	-,287**	,006	,196**	,142**	1,000	,071	DFB
MDG	-,313**	-,390**	,179**	1,000	,142**	,369**	FB
FB	-,221**	-,247**	1,000	,179**	,196**	,160**	MDG
DFB	,543**	1,000	-,247**	-,390**	,006	-,260**	L1
ÖDR	1,000	,543**	-,221**	-,313**	-,287**	-,286**	L3
	,366**	,679**	-,187**	-,314**	,084*	-,218**	M2
	-,486**	-,738**	,157**	,274**	,008	,266**	M4
	-,114**	-,404**	,188**	,224**	-,101*	,175**	M5
	,114**	-,063	-,103**	-,075	-,306**	-,005	F1
	,119**	-,093*	,058	-,048	-,026	,035	F3
	-,200**	-,397**	,048	,079*	-,167**	,118**	F4
	,082*	,190**	-,143**	-,216**	-,071	-,083*	F5
	,090*	,036	-,072	-,253**	-,052	-,214**	F6
	,459**	,544**	-,371**	-,528**	-,202**	-,284**	K2
	,273**	,269**	-,061	-,151**	-,174**	-,084*	K3
	,391**	,386**	-,217**	-,366**	-,211**	-,202**	K4

K4	K3	K2	F6	F5	F4	F3	F1	M5	M4	M2
-202**	-,084*	-,284**	-,214**	-,083*	,118**	,035	-,005	,175**	,266**	-,218**
-,211**	-,174**	-,202**	-,052	-,071	-,167**	-,026	-,306**	-,101*	,008	,084*
-,366**	-,151**	-,528**	-,253**	-,216**	,079*	-,048	-,075	,224**	,274**	-,314**
-,217**	-,061	-,371**	-,072	-,143**	,048	,058	-,103**	,188**	,157**	-,187**
,386**	,269**	,544**	,036	,190**	-,397**	-,093*	-,063	-,404**	-,738**	,679**
,391**	,273**	,459**	,090*	,082*	-,200**	,119**	,114**	-,114**	-,486**	,366**
,301**	,202**	,486**	-,043	-,094*	-,715**	,030	,027	-,596**	-,785**	1,000
-,322**	-,240**	-,419**	,033	,344**	,709**	-,030	,033	,231**	1,000	-,785**
-,109**	,009	-,359**	-,009	-,235**	,254**	,073	-,052	1,000	,231**	-,596**
-,071	-,200**	,121**	,078	,223**	,242**	,113**	1,000	-,052	,033	,027
-,080*	-,133**	,048	,051	,089*	,152**	1,000	,113**	,073	-,030	,030
-,188**	-,178**	-,144**	,188**	,616**	1,000	,152**	,242**	,254**	,709**	-,715**
,053	-,023	,257**	,200**	1,000	,616**	,089*	,223**	-,235**	,344**	-,094*
,095*	-,028	,186**	1,000	,200**	,188**	,051	,078	-,009	,033	-,043
,728**	,351**	1,000	,186**	,257**	-,144**	,048	,121**	-,359**	-,419**	,486**
,593**	1,000	,351**	-,028	-,023	-,178**	-,133**	-,200**	,009	-,240**	,202**
1,000	,593**	,728**	,095*	,053	-,188**	-,080*	-,071	-,109**	-,322**	,301**

** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

* Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonucunda aralarında 0,80 üzeri ilişki bulunan L2 (Asit-Test Oranı), M1 (Kaldıraç Oranı), M3 (Finansman

Oranı), F2 (Aktif Devir Hızı), K1 (Öz Kaynak Kârlılık Oranı), K5 (Kâr Marjı) lojistik regresyon analizinden çıkarılmıştır. Tablo 9’da görüldüğü üzere analizde kullanılan değişkenlerin aralarındaki ilişki 0,80 altındadır.

Çoklu doğrusal bağlantıdan sonra otokorelasyon durumu incelenmiştir. Regresyon analizinde karşılaşılabilecek diğer bir sorun ise otokorelasyondur. Otokorelasyon hata terimleri arasında ilişki olup olmadığını gösterir ve değişkenler arasında otokorelasyon olması istenmeyen bir durumdur. Değişkenler arasında otokorelasyon olup olmadığını anlamak için Durbin Watson testi yapılabilir (Gör, 2018: 128; Doğan, Ağca ve Karayel, 2016: 22). Bu kapsamda çalışmada Durbin Watson testi yapılmış ve test sonucu 2,15 bulunmuştur. Yapılan testin sonucu 1,5 ile 2,5 arasında bir değer olduğu için değişkenler arasında otokorelasyon problemi söz konusu değildir.

Araştırmada kullanılan veri seti 4 yıllık bir zaman serisi şeklindedir. Zaman serilerinde değişkenler bir dönemden diğer döneme ardışık bir şekilde birbirini takip ederek sayısal değerlerle ilgili bilgi verir. Serilerin durağan olması regresyon modelinin varsayımlarından bir tanesidir ve durağan olmayan değişkenler sahte regresyon ortaya koyar. Sahte regresyon yüksek değerlere ve anlamlı istatistiklere sahip olsa bile elde edilen sonuçlar yorum bakımından anlamsızdır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2010: 311). Yapacağımız analizde sonuçların daha anlamlı olması için değişkenlerin durağanlığı test edilmiştir. Durağanlığı test etmek için ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi uygulanmıştır. Tablo 10’da ADF birim kök testi sonuçları gösterilmektedir. Test sonucunda olasılık değerleri 0,05’den küçük olduğu için değişkenler seviyelerinde durağandır.

Tablo 10. Augmented Dickey Fuller Testi

Değişkenler	Augmented Dickey-Fuller	
	t istatistik	Olasılık
İS	-15,82034	0,0000
ÖDR	-13,85961	0,0000
FB	-13,22247	0,0000
DFB	-12,19080	0,0000
MDG	-9,378024	0,0000
L1	-16,266641	0,0000
L3	-18,42702	0,0000
M2	-10,27039	0,0000
M4	-12,82113	0,0000
M5	-12,40611	0,0000
F1	-13,44032	0,0000
F3	-21,86795	0,0000
F4	-24,69427	0,0000
F5	-11,89091	0,0000
F6	-25,43764	0,0000
K2	-13,94143	0,0000
K3	-12,80629	0,0000
K4	-10,59840	0,0000

Regresyon analizinde değişkenler için istenmeyen durumlar kontrol edilmiş karşılaşılan sorunlar ortadan kaldırılmış ve veri setinin analize uygun olduğu görülmüştür. Bundan sonra lojistik regresyon analizine başlanmıştır.

Bu kısımda yer alan lojistik regresyon analizinde süreklilik ile ilgili olarak şartlı görüş verilen 16 adet denetim raporu olumsuz görüşlere dahil edilerek lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analiz ilk olarak herhangi bir değişken kullanılmadan bir başlangıç modeli sınıflandırması oluşturmuştur. Başlangıç modeli sonucu Tablo 11 ile gösterilmiştir.

Tablo 11. Başlangıç Modeli Sınıflandırma Tablosu

Gözlemlenen			Tahmin Edilen		
			İS		Doğru Yüzde
			Olumlu	Olumsuz	
Adım 0	İS	Olumlu	582	0	100
		Olumsuz	54	0	0
	Toplam Yüzde		91,5		

Analizde kullanılan 636 rapordan 582 raporda işletme sürekliliği görüşü olumlu, 54 raporda işletme sürekliliği görüşü olumsuz olarak verilmiştir. Tablo 11’deki başlangıç modelinde program tüm raporlara ‘0’ olarak kodladığımız olumlu görüş atamış ve doğru sınıflandırma oranı %91,5 olmuştur. Tablo 12’ de başlangıç modeli için temel istatistikler gösterilmiştir.

Tablo 12. Başlangıç Modeli Değişkenler Tablosu

		B	S.E.	Wald	Df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 0	Sabit	-2,377	0,142	279,316	1	0,000	,093

Tablo 12 başlangıç modeli değişkenler tablosunda sabit terimin sonuçları yer almaktadır. Buna göre başlangıç modelinde sabit terimin katsayısının anlamlı olduğu ve katsayının -2,377 olduğu görülmüştür. Tabloda modele dahil edilmeyen değişkenlerin modele dahil edildiğinde ne kadar katkı sağlayacağını gösteren istatistikler verilmiştir.

Tablo 13. Başlangıç Modeline Dahil Edilmeyen Değişkenler Tablosu

			Skor	df	Anlamlılık
Adım 0	Değişkenler	ÖDR (1)	288,507	1	,000*
		DFB (1)	3,690	1	,055
		FB (1)	114,287	1	,000*
		MDG	18,604	1	,000*
		L1	11,611	1	,001*
		L3	8,111	1	,004*
		M2	2,105	1	,147
		M4	97,853	1	,000*
		M5	23,967	1	,000*
		F1	4,469	1	,035*
		F3	2,552	1	,110
		F4	11,705	1	,001*
		F5	3,286	1	,070
		F6	,038	1	,846
		K2	102,659	1	,000*
		K3	11,108	1	,001*
		K4	33,048	1	,000*
	Genel İstatistikler		343,140	17	,000*

Tablo 13'ün score sütununda yer alan değerler bağımsız değişkenin modele dahil edilmesinde bağımlı değişkenin tahmininde ne kadar katkısı olacağının gösterir, değer ne kadar büyükse o değişkenin katkısı o kadar büyük olacaktır. Tablodaki anlamlılık değerlerine bakıldığında anlamlı olan bağımsız değişkenler modele eklendiğinde katkı sağlayabilecektir. Sonuçlara göre DFB (Denetim Firmasının Büyüklüğü), M2 (Öz Kaynak Oranı), F3 (Alacak Devir Oranı), F5 (Duran Devir Oranı), F6 (Net İşletme Sermayesi Devir Oranı) değişkenlerinin anlamsız olduğu ve modele anlamlı bir katkı sağlamayacağı ($P > 0,05$) diğer değişkenlerin ise modele katkı sağlayacağı ($P < 0,05$) görülmüştür. Anlamlı olan değişkenler içerisinde skor değeri yüksek olan ÖDR (Önceki Denetim Raporu), FB (Finansal Başarı), K2 (Aktif Kârlılık Oranı) ve M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı) modele en yüksek katkıyı yapacak değişkenlerdir.

Bu aşamadan sonra bağımsız değişkenler analize dahil edilmiş ve bağımsız değişkenler analize dahil edildikten sonra ortaya çıkan sonuçlara değinilmiştir. İlk önce Omnibus testi ile modelin uyumuna ve anlamlılığına bakılmıştır.

Tablo 14. Tahmin Modeli Katsayıları Omnibus Testi

		Ki-Kare	df	Anlamlılık
Adım 1	Adım	235,661	17	,000
	Blok	235,661	17	,000
	Model	235,661	17	,000

Tablo 14'de test sonucuna bakıldığında, lojistik regresyon analizinde enter yöntemi ile tüm değişkenlerin modele dahil edildiği için bütün Ki-Kare değerleri aynıdır. Omnibus testi modelin genel anlamlılığının iyi olup olmadığını gösterir. Modelin genel uyumu istatistiksel olarak anlamlıdır. Analize değişkenler eklendikten ve anlamlı bulunduktan sonra bağımsız değişkenler ile kurulan modelin bağımlı değişkeni ne kadar açıkladığına bakılmıştır.

Tablo 15. Tahmin Modeli Özet Tablosu

Adım	-2 Log likelihood	Cox & Snell R^2	Nagelkerke R^2
1	133,969	,310	,703

Tablo 15 bağımlı değişkendeki varyansın ne kadarının kurulan model ile açıklandığının göstermektedir, kurmuş olduğumuz model bağımlı değişkenimizin yani işletme sürekliliği varyansının %70,3'ünü açıklamaktadır. Bir sonraki adımda bağımsız değişkenler ile kurulan modelin gerçek veri ile uyum sağlayıp sağlamadığı test edilmiştir.

Tablo 16. Tahmin Modeli Hosmer Lemeshow Testi

Adım	Ki-Kare	Df	Anlamlılık
1	5,547	8	,698

Tablo 16'da Hosmer Lemeshow testi sonuçlarına göre Ki Kare değerinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna göre lojistik regresyon modeli ile yapılan tahminlerin gerçek veri seti ile arasında anlamlı bir fark olmayıp, birbirleri ile uyumludur. Lojistik regresyon analizi ile kurulan modelinin uyumluluk ve anlamlılıkları test edildikten sonra modelin tahmin sınıflandırmasında ne derece başarılı olduğuna bakılmıştır.

Tablo 17. Tahmin Modeli Sınıflandırma

Gözlemlenen			Tahmin Edilen		
			İS		Doğru Yüzde
			Olumlu	Olumsuz	
Adım 1	İS	Olumlu	577	5	99,1
		Olumsuz	18	36	66,7
	Toplam Yüzde		96,4		

Tablo 17'deki sınıflandırma tablosuna göre lojistik regresyon analizinin olumlu görüş olarak tahmin etmiş raporlardan 577'sini doğru, 5'ini yanlış sınıflandırmıştır. Regresyon modeli olumsuz görüş olarak tahmin etmiş olduğu 18 raporu yanlış, 36 raporu doğru olarak sınıflandırmıştır. Regresyon modeline bağımsız değişkenlerin eklenmesi ile birlikte tahmin oranı %96,4'tür. Başlangıç modelinde bağımsız değişkenlerin hiçbirisi eklenmemiş iken tahmin oranı %91,5 idi buna göre %4,9'luk bir doğru tahmin katsayısı eklemiştir. Bir sonraki tabloda modelde yer alan değişkenlerin anlamlılığı ve katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 18. Lojistik Regresyon Modelindeki Değişkenlere Ait Katsayı Tablosu

		B	S.E.	Wald	Df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 1 ^a	ÖDR(1)	3,688	,584	39,863	1	,000*	39,948
	DFB(1)	-,102	,535	,036	1	,849	,903
	FB(1)	,783	,574	1,863	1	,172	2,188
	MDG	,024	,032	,570	1	,450	1,025
	L1	,197	,216	,836	1	,361	1,218
	L3	-7,918	3,756	4,443	1	,035*	,000
	M2	-1,038	,887	1,368	1	,242	,354
	M4	2,571	,995	6,676	1	,010*	13,081
	M5	-,951	1,287	,546	1	,460	,386
	F1	,014	,019	,499	1	,480	1,014
	F3	,029	,012	5,920	1	,015*	1,029
	F4	,001	,007	,006	1	,937	1,001
	F5	-,325	,190	2,924	1	,087**	,722
	F6	,000	,001	,060	1	,807	1,000
	K2	-8,975	4,074	4,854	1	,028*	,000
	K3	-2,447	1,861	1,730	1	,188	,087
	K4	-,402	,601	,448	1	,503	,669
	Sabit	-4,583	2,195	4,359	1	,037*	,010

Tablo 18 modele açıklayıcı değişken olarak eklenen bağımsız değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlılığını göstermektedir. Tabloda yer alan B değerleri bağımsız değişkenlerin katsayılarını göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin anlamlılık düzeyine bakıldığında, 0,05 anlamlılık düzeyinde ÖDR (Önceki Denetim Raporu), L3 (Nakit Oran), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), F3 (Alacak Devir Hızı), K2 (Aktif Kârlılık Oranı) değişkenlerinin anlamlı olduğu, 0,10 anlamlılık düzeyinde de F5 (Duran Varlık Devir Hızı) anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre regresyon modeli:

$$\hat{Y} = -4,583 + 3,688(\text{ÖDR}) - 7,918(\text{L3}) + 2,571(\text{M4}) + 0,029(\text{F3}) - 0,325(\text{F5}) - 8,975(\text{K2}).$$

Lojistik regresyon modelinde bağımlı değişken olan işletme sürekliliği için olumlu görüş verilen raporlar “0” olarak, olumsuz görüşler “1” olarak kodlanmıştır. Referans kategorimizden yola çıkarak regresyon modelinde yer alan ÖDR (Önceki Denetim Raporu), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), F3 (Alacak Devir Hızı) değişkenlerinin katsayısı pozitif değerlidir ve yönelimleri pozitiftir. Ayrıca bu değişkenler işletme sürekliliği görüşünde olumlu rapordan olumsuz rapora geçişte etkili olmaktadır. Katsayıları negatif olan L3 (Nakit Oran), F5 (Duran Varlık Devir

Hızı) ve K2 (Aktif Kârlılık Oranı) işletme sürekliliğinde olumlu görüşte etkili olan değişkenlerdir.

İşletme sürekliliğine ilişkin yapılan regresyon analizi sonucunda önceki denetim raporu değişkeni anlamlı çıkmıştır. İşletmenin önceki yılda olumsuz bir denetim görüşü alması durumunda bağımsız denetçi cari yılda olumlu bir denetim görüşü verirken daha dikkatli olabilir. Önceki denetim görüşü daha önce yapılan çalışmalarda anlamlı çıkmıştır (Örneğin; Yaşar, 2017) ve bu açıdan regresyon analizi literatüre uyumlu bir sonuç vermiştir.

İşletme sürekliliği regresyon formülünde yer alan finansal oranlara bakıldığında likidite oranlarından nakit oran formülde yer almıştır. Nakit oran diğer likidite oranlarına göre daha hassas bir orandır. Satışların durması, alçakların tahsil edilememesi durumunda kısa vadede borçlarını ödeme gücünü ve işletmenin düzenli nakit çıkışlarını karşılayıp karşılayamadığını gösterir. İşletmeler yaşamını sürdürebilmesi için borçlarını ödeyebilmeli ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bu açıdan nakit oran işletme sürekliliğinde önemli bir değişken olarak görülebilir. Literatürdeki çalışmalarda cari oran yer alırken (Örneğin; Menon 1987; Raghunandan 1995; Atmaca, Terzi 2015) bu çalışmada literatürden farklı olarak nakit oran anlamlı çıkmış ve süreklilik formülünde yer almıştır. Mali yapı oranı olarak ise kısa vadeli yabancı kaynak oranı işletme sürekliliği analizinde anlamlı çıkmıştır. Bu oran varlıkların ne kadar bir kısmının kısa vadeli borçlarla finansa edildiğini gösterir ve çok fazla olması ödeme riskini arttırır. Kısa vadeli borçlar işletmenin faaliyetleri sonucu ortaya çıkacağı için işletme faaliyetlerini etkileyecek ve likidite ihtiyacını arttıracaktır. Bu çerçevede işletme sürekliliği için likidite oranı ile beraber mali yapı oranının da anlamlı çıkması beklenebilir. Literatürdeki çalışmalarda mali yapı oranlarından kaldıraç oranı genel olarak anlamlı bir sonuç vermiştir (Örneğin; Raghunandan 1995; Tanç 2010; Terzi, Atmaca, Öktem 2016; Abadi 2019). Bu çalışmada ise kaldıraç oranı çoklu doğrusal bağlantı sorunu ile karşılaşmamak için regresyon analizine dahil edilmemiştir.

Faaliyet oranlarından alacak devir hızı ve duran varlık devir hızı işletme sürekliliği analizinde anlamlı çıkmıştır. Alacak devir hızı işletmenin ana faaliyetleri sonucu ortaya çıkan alacaklarının nakde dönüşüm hızını dolayısıyla likiditeyi gösterir. Alacak devir hızının artmasının işletmenin olumlu rapordan olumsuz raporlara geçişte etkili bir değişken olduğu görülmüştür. Alacak devir hızının yüksek olmasının sebebi,

işletmenin satışlarının yüksek olması ve ticari alacaklarının düşük olmasıdır. Bu durum, işletmenin vadeli satış yerine peşin satış ile çalıştığını fakat işletme için yeterli olmaması veya işletmenin vadeli satış politikasının müşteriler için uygun olmadığını ve vadeli satışlarda müşteri kaybetmesi olarak açıklanabilir. İşletmenin alacaklarını tahsil edememesi işletmenin likidite kaybetmesine yol açacaktır ve alacak devir hızının düşük olması işletmenin rekabet gücünü zayıflatacaktır. Duran varlık devir hızı da işletmenin duran varlıklarının ne kadar aktif kullanıldığının göstergesidir. İşletmeler rekabet edebildiği sürece faaliyetlerine devam edecektir ve işletmeler yatırımlarını etkin kullanması gerekir. Aktif kârlılık oranı işletmenin aktiflerinin ne ölçüde kârlı kullanıldığını yani yatırımların kârlılığını gösterir. Bu açıdan işletmenin etkinliğini gösteren oranların işletme sürekliliği araştırmasında anlamlı çıkması beklenebilir bir sonuçtur. Literatürdeki çalışmalarda da aktif karlılık oranı işletme sürekliliği araştırmasında anlamlı bulunmuştur (Örneğin; Chen 2019) bu açıdan elde edilen sonuç literatür ile uyumludur.

Regresyon sonucunda anlamlı çıkan nakit oran, kısa vadeli yabancı kaynak oranı ve alacak devir hızı oranı işletmenin likidite durumu, duran varlık devir hızı ve aktif kârlılık oranı ise işletme yatırımlarının etkinliğini gösteren oranlardır. Bundan dolayı işletme sürekliliğinde likidite ve etkinlik ile ilgili oranlar etkili ve anlamlı sonuçlar vermektedir.

Lojistik regresyon analizinin sonuç tablosundaki Exp(B) sütunundaki değerler, bir bağımsız değişkenin etkisi ile bağımlı değişkende meydana gelecek değişimi gösterir. Exp(B) değeri 1'den büyük olduğunda bağımsız değişkenin değerinde bir artış olursa bağımlı değişkende olması beklenen durumu artıracaktır, Exp(B) değeri 1'den küçük olduğunda bağımsız değişkenin değerinde bir artış olursa bağımlı değişkende olması beklenen durumu azaltacaktır. ÖDR (Önceki Denetim Raporu) değişkenindeki artış 39,94 kat, M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak) değişkenindeki artış 13,08 ve F3 (Alacak Devir Hızı) değişkenindeki artış 1,02 kat işletme sürekliliği hakkında olumsuz rapor alma olasılığını arttıracaktır. F5 (Duran Varlık Devir Hızı) değişkenindeki artış ise 0,72 kat azaltacaktır. L3 (Nakit Oran) ve K2 (Aktif Kârlılık) değişkenlerinin Exp(B) değerleri sıfırdır.

Lojistik regresyon analizi sonucunda oluşturulan modelin değişkenleri arasındaki ilişkiyi, değişkenlerin gücünü test etmek için duyarlılık testi yapılmıştır.

Tablo 19. Duyarlılık Testi Lojistik Regresyon Sonuçları

		B	S.E.	Wald	df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 1 ^a	ÖDR(1)	4,472	,403	123,443	1	,000	87,538
	Sabit	-3,454	,239	208,098	1	,000	,032
Adım 2 ^b	ÖDR(1)	3,977	,442	81,108	1	,000	53,362
	K2	-13,141	2,490	27,855	1	,000	,000
	Sabit	-3,451	,271	162,216	1	,000	,032
Adım 3 ^c	ÖDR(1)	3,822	,452	71,492	1	,000	45,706
	M4	2,227	,814	7,480	1	,006	9,275
	K2	-12,451	2,598	22,973	1	,000	,000
	Sabit	-4,417	,477	85,766	1	,000	,012
Adım 4 ^d	ÖDR(1)	3,745	,480	60,770	1	,000	42,308
	M4	3,438	1,113	9,544	1	,002	31,114
	F5	-,582	,240	5,900	1	,015	,559
	K2	-10,810	2,540	18,117	1	,000	,000
	Sabit	-3,907	,540	52,303	1	,000	,020

Tablo 19’da lojistik regresyon analizinde kullanılan değişkenlerin ve araştırma bulgularının gücünü test etmek için yapılan duyarlılık testinin sonuçlarına yer verilmiştir. Duyarlılık testinde, lojistik regresyon analizi sonucunda anlamlı çıkan ve modelde kullanılan bağımsız değişkenler kullanılmıştır. Duyarlılık testi sonucunda kurduğumuz modelde işletme sürekliliği ile ilgili en etkili değişkenler sırasıyla, ÖDR (Önceki Denetim Raporu), K2 (Aktif Kârlılık Oranı), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), F5 (Duran Varlık Devir Hızı) olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalarda da en etkili değişkenlerden birisi önceki denetim raporu görüşüdür (Örneğin; Yılmaz 2017), bu bağlamda literatür ile benzer bir sonuç elde edilmiştir.

Bu sonuçlar çerçevesinde işletme sürekliliği görüşünü etkileyen değişkenler önceki denetim raporu görüşü, nakit oran, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, alacak devir hızı, aktif kârlılık, duran varlık devir hızıdır. Nakit oran, aktif kârlılık ve duran varlık devir hızı oranlarındaki azalışların işletme sürekliliği görüşünde olumsuz etki yapacağı görülmüştür. İşletme sürekliliği görüşünün oluşmasındaki en önemli değişkenler ise önceki denetim raporunda yer alan görüş ve kısa vadeli yabancı kaynak oranı olduğu saptanmıştır.

5.3.1.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Analizine İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Bulguları

Bu kısımda regresyon analizinde süreklilik ile ilgili olarak şartlı görüş verilen 16 denetim raporu olumlu raporlara dahil edilerek lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Şartlı görüş alan raporların olumsuz raporlardan çıkarılıp olumlu raporların içine katılması sonucunda bağımlı değişken olan işletme sürekliliği ve kategorik bağımsız değişken olan önceki denetim raporu değişkenlerinde değişimler meydana gelmiştir. Bundan dolayı daha önce yapılan regresyon varsayımlarına yeniden bakılmıştır.

Öncelikle çoklu doğrusal bağlantı varsayımı için korelasyon analizi yapılmış ve aynı değişkenler analiz dışında kalmıştır. Çoklu doğrusal bağlantı içi yapılan korelasyon testinin sonuçları Tablo 20 ile gösterilmiştir.

Tablo 20. Değişkenler Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi

	L3	L1	MDG	FB	DFB	ODR	
	-229**	-,230**	,064	,389**	,052	1,000	ODR
	-,287**	,006	,196**	,142**	1,000	,052	DFB
	-,313**	-,390**	,179**	1,000	,142**	,389**	FB
	-,221**	-,247**	1,000	,179**	,196**	,064	MDG
	,543**	1,000	-,247**	-,390**	,006	-,230**	L1
	1,000	,543**	-,221**	-,313**	-,287**	-,229**	L3
	,366**	,679**	-,187**	-,314**	,084*	-,196**	M2
	-,486**	-,738**	,157**	,274**	,008	,180**	M4
	-,114**	-,404**	,188**	,224**	-,101*	,157**	M5
	,114**	-,063	-,103**	-,075	-,306**	,054	F1
	,119**	-,093*	,058	-,048	-,026	,023	F3
	-,200**	-,397**	,048	,079*	-,167**	,095*	F4
	,082*	,190**	-,143**	-,216**	-,071	-,131**	F5
	,090*	,036	-,072	-,253**	-,052	-,184**	F6
	,459**	,544**	-,371**	-,528**	-,202**	-,257**	K2
	,273**	,269**	-,061	-,151**	-,174**	-,140**	K3
	,391**	,386**	-,217**	-,366**	-,211**	-,217**	K4

K4	K3	K2	F6	F5	F4	F3	F1	M5	M4	M2
-,217**	-,140**	-,257**	-,184**	-,131**	,095*	,023	,054	,157**	,180**	-,196**
-,211**	-,174**	-,202**	-,052	-,071	-,167**	-,026	-,306**	-,101*	,008	,084*
-,366**	-,151**	-,528**	-,253**	-,216**	,079*	-,048	-,075	,224**	,274**	-,314**
-,217**	-,061	-,371**	-,072	-,143**	,048	,058	-,103**	,188**	,157**	-,187**
,386**	,269**	,544**	,036	,190**	-,397**	-,093*	-,063	-,404**	-,738**	,679**
,391**	,273**	,459**	,090*	,082*	-,200**	,119**	,114**	-,114**	-,486**	,366**
,301**	,202**	,486**	-,043	-,094*	-,715**	,030	,027	-,596**	-,785**	1,000
-,322**	-,240**	-,419**	,033	,344**	,709**	-,030	,033	,231**	1,000	-,785**
-,109**	,009	-,359**	-,009	-,235**	,254**	,073	-,052	1,000	,231**	-,596**
-,071	-,200**	,121**	,078	,223**	,242**	,113**	1,000	-,052	,033	,027
-,080*	-,133**	,048	,051	,089*	,152**	1,000	,113**	,073	-,030	,030
-,188**	-,178**	-,144**	,188**	,616**	1,000	,152**	,242**	,254**	,709**	-,715**
,053	-,023	,257**	,200**	1,000	,616**	,089*	,223**	-,235**	,344**	-,094*
,095*	-,028	,186**	1,000	,200**	,188**	,051	,078	-,009	,033	-,043
,728**	,351**	1,000	,186**	,257**	-,144**	,048	,121**	-,359**	-,419**	,486**
,593**	1,000	,351**	-,028	-,023	-,178**	-,133**	-,200**	,009	-,240**	,202**
1,000	,593**	,728**	,095*	,053	-,188**	-,080*	-,071	-,109**	-,322**	,301**

** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

* Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

Korelasyon tablosunda 0,80 üzerinde ilişki katsayısı bulunan L2 (Asit-Test Oranı), M1 (Kaldıraç Oranı), M3 (Finansman Oranı), F2 (Aktif Devir Hızı), K1 (Öz Kaynak Kârlılık Oranı), K5 (Kâr Marjı) lojistik regresyon analizinden çıkarılmıştır.

İkinci olarak otokorelasyon sorununun kontrolü için Durbin Watson testi yapılmış ve test sonucu 1,98 bulunmuştur. Bu sonuca göre değişkenler arasında otokorelasyon problemi söz konusu değildir.

Üçüncü olarak değişen verilerden sonra durağanlığın bozulup bozulmadığını kontrol etmek için ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi yapılmış ve durağanlığın bozulmadığı ortaya çıkmıştır. ADF test sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Augmented Dickey Fuller Testi

Değişkenler	Augmented Dickey-Fuller	
	t istatistik	Olasılık
İS	-15,68613	0,0000
ODR	-15,68541	0,0000
FB	-13,22247	0,0000
DFB	-12,19080	0,0000
MDG	-9,378024	0,0000
L1	-16,266641	0,0000
L3	-18,42702	0,0000
M2	-10,27039	0,0000
M4	-12,82113	0,0000
M5	-12,40611	0,0000
F1	-13,44032	0,0000
F3	-21,86795	0,0000
F4	-24,69427	0,0000
F5	-11,89091	0,0000
F6	-25,43764	0,0000
K2	-13,94143	0,0000
K3	-12,80629	0,0000
K4	-10,59840	0,0000

ADF testi sonucunda olasılık değerleri 0,05’den küçük olduğu için değişkenler seviyelerinde durağandır. Analiz ilk olarak herhangi bir değişken kullanılmadan bir başlangıç modeli sınıflandırması oluşturmuştur. Başlangıç modeli sonucu Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Başlangıç Modeli Sınıflandırma Tablosu

Gözlemlenen			Tahmin Edilen		
			İS		Doğru Yüzde
			Olumlu	Olumsuz	
Adım 0	İS	Olumlu	598	0	100,0
		Olumsuz	38	0	,0
	Toplam Yüzde		94,0		

Tablo 22’de başlangıç modelinde yapılan sınıflandırma sonucunda modelin doğru tahmin yapabilme oranı gösterilmiştir. Başlangıç modelinde, analizde kullanılan raporların tümünü olumlu görüş olarak kodlamış ve 598 raporu doğru tahmin etmiş, buna karşın 38 raporu yanlış olarak tahmin etmiştir. Buna göre başlangıç modelinin doğru sınıflandırma oranı %94’tür. Bir önceki regresyon analizinde doğru tahmin oranı %91,5’tir. Şartlı görüş verilen raporların olumlu görüş verilen raporlar ile birlikte kodlanması tahmin oranını arttırmıştır. Bir sonraki tabloda başlangıç modeli sabit terimi için yapılan analizler yer almaktadır.

Tablo 23. Başlangıç Modeli Değişkenler Tablosu

		B	S.E.	Wald	df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 0	Sabit	-2,756	,167	271,386	1	,000	0,64

Tablo 23’e bakıldığında başlangıç modeli sabit terimin katsayısının anlamlı olduğu ve katsayının -2,756 olduğu görülmüştür. Sıradaki tablo ile başlangıç modeline dahil edilmeyen değişkenlerin modele dahil edildiğinde ne kadar katkı sağlayacağını gösteren istatistikler verilmiştir.

Tablo 24. Başlangıç Modeline Dahil Edilmeyen Değişkenler Tablosu

			Skor	df	Anlamlılık
Adım 0	Değişkenler	ÖDR (1)	254,284	1	,000*
		DFB (1)	3,953	1	,047*
		FB (1)	94,418	1	,000*
		MDG	7,584	1	,006*
		L1	7,855	1	,005*
		L3	5,636	1	,018*
		M2	,106	1	,744
		M4	67,681	1	,000*
		M5	15,125	1	,000*
		F1	8,983	1	,003*
		F3	2,705	1	,100
		F4	14,317	1	,000*
		F5	2,581	1	,108
		F6	,018	1	,893
		K2	83,288	1	,000*
		K3	13,204	1	,000*
		K4	40,745	1	,000*
	Genel İstatistikler		310,962	17	,000*

Tablo 24 başlangıç modeline dahil edilmeyen bağımsız değişkenlerin istatistiklerine bakıldığında 0,05 anlamlılık düzeyinde M2 (Öz Kaynak Oranı), F3 (Alacak Devir Hızı), F5 (Duran Varlık Devir Hızı), F6 (Net İşletme Sermayesi Devir Hızı) anlamsız çıkmış ve modele eklendiğinde hiçbir katkı sağlamayacağı ($P > 0,05$), diğer değişkenlerin anlamlı bir katkı sağlayacağı ($P < 0,05$) görülmüştür. Bir önceki regresyon analizinde yine bu değişkenlere ek olarak DFB (Denetim Firması Büyüklüğü) değişkeni de anlamsızlar arasında yer almışken bu analizde anlamlı sonuç vermiştir. Anlamlı değişkenler arasında en fazla katkıyı sağlayacak değişkenler ÖDR (Önceki Denetim Raporu), FB (Finansal Başarı), K2 (Aktif Kârlılık Oranı) ve M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı) olarak bir önceki regresyon analizindeki değişkenler ile aynı olduğu görülmüştür. Bu aşamadan sonra bağımsız değişkenler analize dahil edilmiş ve bağımsız değişkenler analize dahil edildikten sonra ortaya çıkan sonuçlara değinilmiştir. İlk önce Omnibüs testi ile modelin uyumuna ve anlamlılığına bakılmıştır.

Tablo 25. Tahmin Modeli Katsayıları Omnibüs Testi

		Ki-Kare	Df	Anlamlılık
Adım 1	Adım	172,229	17	,000
	Blok	172,229	17	,000
	Model	172,229	17	,000

Tablo 25'te Omnibüs testi sonucunda modelin genel uyumu istatistiksel olarak anlamlıdır. Sıradaki tablo ile analize değişkenler eklendikten ve anlamlı bulunduğundan sonra bağımsız değişkenler ile kurulan modelin bağımlı değişkeni ne kadar açıkladığına bakılmıştır.

Tablo 26. Tahmin Modeli Özet Tablosu

Adım	-2 Log likelihood	Cox & Snell R ²	Nagelkerke R ²
1	115,593	,237	,652

Tablo 26'ya göre lojistik regresyon modelimiz bağımlı değişkenimizin %65'inin açıklamaktadır. Bir önceki regresyon analizinde yapmış olduğumuz model bağımlı değişkenimizin %70'ini açıklamıştır. Şartlı raporlar olumlu görüşlere eklendiği zaman bağımlı değişkeni açıklama oranı düşmüştür. Bir sonraki adımda da bağımsız değişkenler ile kurulan modelin gerçek veri ile uyum sağlayıp sağlamadığı test edilmiştir.

Tablo 27. Tahmin Modeli Hosmer Lemeshow Testi

Adım	Ki-Kare	Df	Anlamlılık
1	5,096	8	,747

Tablo 27 Hosmer Lemeshow testi sonuçlarına göre Ki Kare değerinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna göre lojistik regresyon modeli ile yapılan tahminlerin gerçek veri seti ile arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Tablo 28 ile değişkenler modele eklendiğinde modelin tahmin oranına bakılmıştır.

Tablo 28. Tahmin Modeli Sınıflandırma

Gözlemlenen			Tahmin Edilen		
			İS		Doğru Yüzde
			Olumlu	Olumsuz	
Adım 1	İS	Olumlu	593	5	99,2
		Olumsuz	15	23	60,5
	Toplam Yüzde		96,9		

Tablo 28'e göre lojistik regresyon modelinin sınıflandırma tahmin oranı %96,9'dur. Analizin başlangıç modelinin tahmin oranı %94 idi buna göre modelimize bağımsız değişkenlerimiz eklendikten sonra doğru tahmin katsayısı %2,9 artmıştır. Bir önceki regresyon modelinde bu değişim %4,9'dur. Şartlı raporlar olumlu raporlara eklendiğinde bağımsız değişkenlerin analize etkisi modele katkısı azalmıştır. Tablo 29 ile modelde yer alan değişkenlerin anlamlılığı ve katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 29. Lojistik Regresyon Modelindeki Değişkenlere Ait Katsayı Tablosu

		B	S.E.	Wald	df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 1 ^a	ÖDR (1)	3,464	,736	22,131	1	,000*	31,931
	DFB (1)	,393	,614	,410	1	,522	1,482
	FB (1)	,728	,644	1,277	1	,258	2,070
	MDG	,015	,035	,191	1	,662	1,015
	L1	,114	,219	,273	1	,602	1,121
	L3	-10,652	5,748	3,434	1	,064**	,000
	M2	-,259	,921	,079	1	,779	,772
	M4	1,860	,973	3,653	1	,056**	6,425
	M5	-,763	1,508	,256	1	,613	,466
	F1	,041	,028	2,184	1	,139	1,042
	F3	,034	,014	6,026	1	,014*	1,034
	F4	,003	,007	,225	1	,635	1,003
	F5	-,330	,212	2,422	1	,120	,719
	F6	,000	,001	,002	1	,965	1,000
	K2	-4,999	3,827	1,706	1	,191	,007
	K3	-2,146	2,069	1,075	1	,300	,117
	K4	-,531	,658	,650	1	,420	,588
	Sabit	-4,520	2,320	3,798	1	,051**	,011

Tablo 29'da yer alan regresyon analizi sonucunda sabit terim 0,10 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Regresyon modeli sonucunda ÖDR (Önceki Denetim Raporu) ve F3 (Alacak Devir Hızı) ilk modeldeki gibi 0,05 anlamlılık düzeyinde

anlamli çıkmıştır. L3 (Nakit Oran) ve M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı) ilk modelde 0,05 düzeyinde iken bu modelde 0,10 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmıştır. İlk modelde anlamlı çıkan F5 (Duran Varlık Devir Hızı) ve K2 (Aktif Kârlılık Oranı) değişkenleri bu modelde anlamsız çıkmıştır. Regresyon modeli:

$$\text{İS} = - 4,520 + 3,464(\text{ÖDR}) - 10,652(\text{L3}) + 1,860(\text{M4}) + 0,034(\text{F3}).$$

İşletme sürekliliği değişkenin kodlaması değişmediği için referans kategorimiz aynıdır, “0” olarak kodlanan işletme sürekliliği görüşü olumlu olan raporlar, “1” olarak kodlanan olumsuz olan raporlardır. ÖDR (Önceki Denetim Raporu), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak) ve F3 (Alacak Devir Hızı) pozitif katsayılı olduğu için işletme sürekliliğinin olumsuz rapor almasında etkili olan değişkenlerdir. Katsayısı negatif olan L3 (Nakit Oranı) işletme sürekliliğinin olumlu rapor almasında etkilidir.

Önceki regresyon analizinde işletmenin likiditesi ve etkinliği hakkında bilgi veren oranlar birlikte formülde yer almışken, bu regresyon analizinde sadece likidite ile ilgili olan oranlar yer almıştır.

Exp(B) değerlerine bakıldığında ÖDR (Önceki Denetim Raporu) değişkenindeki artış 31,93 kat, M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak) değişkenindeki artış 6,42 kat, F3 (Alacak Devir Hızı) değişkenindeki artış ise 1,03 kat işletme sürekliliğine ilişkin olumsuz rapor alma olasılığını arttıracaktır.

Tablo 30. Duyarlılık Testi Lojistik Regresyon Sonuçları

		B	S.E.	Wald	Df	Anlamlılık	Exp(B)
Adım 1 ^a	ÖDR(1)	4,619	,484	90,929	1	,000	101,406
	Sabit	-3,608	,253	202,731	1	,000	,027
Adım 2 ^b	ÖDR(1)	4,401	,503	76,425	1	,000	81,503
	M4	2,112	,621	11,567	1	,001	8,263
	Sabit	-4,539	,402	127,372	1	,000	,011

Tablo 33 duyarlılık analizi sonucunda en duyarlı değişkenler sırasıyla ÖDR (Önceki Denetim Raporu) ve M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı)’tür. Bir önceki regresyon analizinde olduğu gibi en etkili değişken önceki denetim raporu olmuştur.

Bu sonuçlar çerçevesinde işletme sürekliliği görüşünü etkileyen değişkenler önceki denetim raporu görüşü, nakit oran, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, alacak devir hızıdır. Nakit oranının azalması işletme sürekliliği görüşünde olumsuz etki yapacağı görölmüştür. İşletme sürekliliği görüşünün oluşmasındaki en önemli

değişkenler ise önceki denetim raporunda yer alan denetim görüşü ve kısa vadeli yabancı kaynak oranı olduğu saptanmıştır.

5.3.2. Kategorik Değişkenlere İlişkin Ki-Kare Testi Bulguları

Bağımlı değişken olan işletme sürekliliği ile kategorik olan bağımsız değişkenler arasında Ki Kare testi yapılarak değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Lojistik regresyon analizinde olduğu gibi Ki-Kare analizinde de şartlı görüş alan raporlar, önce olumsuz görüş alan raporlar kategorisine daha sonra olumlu görüş alan raporlar kategorisine eklenerek Ki-Kare testi yapılmıştır.

5.3.2.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Ki-Kare Testine İlişkin Bulgular

Bu kısımda işletme sürekliliği ile ilgili şartlı görüş alan denetim raporları olumsuz görüş alan denetim raporlarına dahil edilerek yapılan Ki Kare testlerinin sonuçlarına yer verilmiştir. İlk önce cari yıldaki denetim raporu görüşünün bir önceki yılda verilen denetim raporu görüşü ile ilişkisine bakılmıştır.

Tablo 31. İşletme Sürekliliği Önceki Denetim Raporu Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki-Kare	288,507 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	279,517	1	,000		
Likelihood Ratio	152,045	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	288,053	1	,000		
N of Valid Cases	636				

a. 1 hücre (%25,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 4,16'dır.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 31'deki test sonucunda hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük değer olduğu ve beklenen minimum değer 4,16 olduğu için Fisher's Exact test sonucuna bakılmıştır. Fisher's Exact test sonucu (0,00) 0,05'ten küçük olduğu için H_0 : "işletme sürekliliği raporları ile önceki dönem raporları arasında ilişki yoktur." hipotezi

reddedilmiş, H_1 : “işletme sürekliliği raporları ile önceki dönem raporları arasında ilişki vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre denetim raporlarında işletme sürekliliği ile ilgili verilen denetçi görüşü bir önceki yılda verilen denetçi görüşü ile ilişkilidir.

İkinci olarak denetim raporlarında işletme sürekliliğine ilişkin verilen denetçi görüşü ile denetim firmasının büyüklüğü arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 32. İşletme Sürekliliği Denetim Firması Büyüklüğü Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki-Kare	3,690 ^a	1	,055		
Continuity Correction ^b	3,161	1	,075		
Likelihood Ratio	3,668	1	,055		
Fisher's Exact Test				,063	,038
Linear-by-Linear Association	3,684	1	,055		
N of Valid Cases	636				

a. 0 hücre (%0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 24,28'dir.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 32'deki Ki-Kare değeri (0,055) 0,05'ten büyük olduğu için “ H_0 : işletme sürekliliği raporları ile denetim firmasının büyüklüğü arasında ilişki yoktur.” hipotezi kabul edilmiş, H_1 : “işletme sürekliliği raporları ile denetim firmasının büyüklüğü arasında ilişki vardır.” hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuca göre denetim raporlarında işletme sürekliliği ile ilgili verilen denetçi görüşünün denetim firmasının büyüklüğüyle arasında bir ilişki yoktur.

Üçüncü olarak kullandığımız kategorik değişkenlerden olan finansal başarı değişkeni ile işletme sürekliliği görüşü arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 33. İşletme Sürekliliği Finansal Başarı Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki-Kare	114,287 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	109,883	1	,000		
Likelihood Ratio	76,769	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	114,107	1	,000		
N of Valid Cases	636				

a. 0 hücre (%0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 7,30'dur.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 36'deki Ki-Kare değeri (0,00) 0,05'ten küçük olduğu için “H₀: finansal durum ile işletme sürekliliği raporları arasında ilişki yoktur” hipotezi reddedilmiş, H₁: “finansal durum ile işletme sürekliliği raporları arasında ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir. İşletme sürekliliğine ilişkin verilen denetçi görüşü finansal başarı ile ilişkilidir.

Ki-Kare testi sonucunda cari yılda işletme sürekliliği ile ilgili verilen denetim görüşünün önceki denetim raporu görüşü ve finansal başarı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı denetim faaliyetini yerine getiren denetçi işletmenin daha önce olumsuz bir rapor alması durumunda cari yılda vereceği görüş için daha dikkatli olacaktır. İşletme eğer daha önce olumlu görüş dışında bir görüş almış ise denetçi olumlu görüş vermekte isteksiz olabilir. Finansal başarı açısından bakıldığında da denetçinin işletme sürekliliği konusunda başarısız olan, üst üste zarar eden işletmeler için olumlu bir görüş vermesi beklenmemektedir.

5.3.2.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Ki-Kare Testine İlişkin Bulgular

İşletme sürekliliği ile ilgili şartlı görüş alan denetim raporları olumlu görüş alan raporlarına dahil edilerek yapılan Ki Kare testlerinin sonuçlarına bir önceki başlık altında yer verilmiştir. İlk olarak cari yıldaki denetim raporu görüşünün bir önceki yılda verilen denetim raporu görüşü ile ilişkisine bakılmıştır.

Tablo 34. İşletme Sürekliliği Önceki Denetim Raporu Ki-Kare Testi

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki-Kare	254,285 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	241,857	1	,000		
Likelihood Ratio	105,155	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	253,885	1	,000		
N of Valid Cases	636				

a. 1 hücre (%25,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 1,79'dur.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 34 test sonucunda hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük değer olduğu ve beklenen minimum değer 1,79 olduğu için Fisher's Exact test sonucuna bakılmıştır. Fisher's Exact test değeri (0,00) 0,05'ten küçük olduğu için H_0 : “işletme sürekliliği raporları ile önceki dönem raporları arasında ilişki yoktur.” hipotezi reddedilmiş, H_1 : “işletme sürekliliği raporları ile önceki dönem raporları arasında ilişki vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Denetim raporlarında işletme sürekliliği ile ilgili verilen denetçi görüşü bir önceki yılda verilen denetçi görüşü ile ilişkilidir.

İkinci olarak denetim raporlarında işletme sürekliliğine ilişkin verilen denetçi görüşü ile denetim firmasının büyüklüğü arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 35. İşletme Sürekliliği Denetim Firması Büyüklüğü Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,953 ^a	1	,047		
Continuity Correction ^b	3,313	1	,069		
Likelihood Ratio	3,936	1	,047		
Fisher's Exact Test				,063	,035
Linear-by-Linear Association	3,947	1	,047		
N of Valid Cases	636				

a. 0 hücre (%0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 17,09'dur.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 35'de Ki-Kare değeri (0,04) 0,05'ten küçük olduğu için “ H_0 : işletme sürekliliği raporları ile denetim firmasının büyüklüğü arasında ilişki yoktur.” hipotezi

reddedilmiş, H_1 : “işletme sürekliliği raporları ile denetim firmasının büyüklüğü arasında ilişki vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuca göre denetim firmasının büyüklüğü ile denetim görüşü arasında bir ilişki vardır. Şartlı görüş alan denetim raporlarını olumsuz denetim raporlarına ekleyerek yaptığımız işletme sürekliliği denetim firması büyüklüğü Ki-Kare testinde işletme sürekliliği görüşü ile denetim firmasının büyüklüğü arasında bir ilişki yoktur sonucu elde edilmiştir.

Üçüncü olarak kullandığımız kategorik değişkenlerden olan finansal başarı değişkeni ile işletme sürekliliği görüşü arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 36. İşletme Sürekliliği Finansal Başarı Ki-Kare Testi

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	94,418 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	89,724	1	,000		
Likelihood Ratio	61,085	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	94,270	1	,000		
N of Valid Cases	636				

a. 0 hücre (%0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 5,14'dür.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanır.

Tablo 36 sonuçlarına göre Ki-Kare değeri (0,00) 0,05'ten küçük olduğu için “ H_0 : finansal durum ile işletme sürekliliği raporları arasında ilişki yoktur” hipotezi reddedilmiş, H_1 : “finansal durum ile işletme sürekliliği raporları arasında ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Şartlı görüş alan denetim raporlarını olumsuz denetim raporlarına ekleyerek yaptığımız Ki-Kare testi sonuçları ile şartlı görüş alan denetim raporlarını olumlu raporlara ekleyerek yaptığımız Ki-Kare testi sonuçları aynıdır. Şartlı olan raporların analizdeki yerinin değiştirilmesi kategorik değişkenlerin işletme sürekliliği ile ilişkisi açısından bir farklılık oluşturmamıştır.

5.3.3. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulguları

Lojistik regresyon analizinde kullanılan ve kategorik olmayan değişkenlerin olumlu ve olumsuz görüş alan denetim raporlarında nasıl dağılıma sahip olduğunu araştırmak için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Mann Whitney U testi de diğer testler gibi iki aşamalı olarak, şartlı görüşe sahip raporlar olumsuz görüşe sahip raporlara ve olumlu görüşe sahip raporlara eklenerek uygulanmıştır.

5.3.3.1. Şartlı Raporların Olumsuz Raporlar ile Birlikte Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulgular

Diğer analizlerde olduğu gibi denetim raporunda işletme sürekliliğine ilişkin şartlı görüş alan raporlar ilk olarak olumsuz raporlara eklenerek Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 37. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testi

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asimptotik Anlamlılık (2-uçlu)
MDG	10126,000	179779,000	-4,338	,000*
L1	4433,000	5918,000	-8,734	,000*
L3	4695,000	6180,000	-8,531	,000*
M2	7990,000	9475,000	-5,980	,000*
M4	5893,000	175546,000	-7,604	,000*
M5	10958,000	180611,000	-3,682	,000*
F1	15540,000	185193,000	-,135	,893
F3	14383,000	184036,000	-1,030	,303
F4	12775,000	182428,000	-2,275	,023*
F5	11609,000	13094,000	-3,178	,001*
F6	5524,000	7009,000	-7,889	,000*
K2	4369,000	5854,000	-8,783	,000*
K3	10960,000	12445,000	-3,681	,000*
K4	6182,000	7667,000	-7,380	,000*

Tablo 37 Mann-Whitney U testi sonucuna göre F1 (Stok Devir Hızı) ve F3 (Alacak Devir Hızı) değişkenleri anlamsız ($P > 0,05$) çıkmıştır. Olumlu ve olumsuz raporlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Diğer sayısal değişkenler arasında anlamlı bir farklılık vardır. Tablo 38 ile olumlu raporlar ile olumsuz raporlar arasında nasıl bir farklılık olduğu gösterilmiştir.

Tablo 38. Mann Whitney U Testi Sıra Tablosu

	İS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
MDG	Olumlu	582	308,90	179779,00
	Olumsuz	54	421,98	22787,00
L1	Olumlu	582	337,88	196648,00
	Olumsuz	54	109,59	5918,00
L3	Olumlu	582	337,43	196386,00
	Olumsuz	54	114,44	6180,00
M2	Olumlu	582	331,77	193091,00
	Olumsuz	54	175,46	9475,00
M4	Olumlu	582	301,63	175546,00
	Olumsuz	54	500,37	27020,00
M5	Olumlu	582	310,33	180611,00
	Olumsuz	54	406,57	21955,00
F1	Olumlu	582	318,20	185193,00
	Olumsuz	54	321,72	17373,00
F3	Olumlu	582	316,21	184036,00
	Olumsuz	54	343,15	18530,00
F4	Olumlu	582	313,45	182428,00
	Olumsuz	54	372,93	20138,00
F5	Olumlu	582	325,55	189472,00
	Olumsuz	54	242,48	13094,00
F6	Olumlu	582	336,01	195557,00
	Olumsuz	54	129,80	7009,00
K2	Olumlu	582	337,99	196712,00
	Olumsuz	54	108,41	5854,00
K3	Olumlu	582	326,67	190121,00
	Olumsuz	54	230,46	12445,00
K4	Olumlu	582	334,88	194899,00
	Olumsuz	54	141,98	7667,00

Tablo 38’de Mann Whitney U testinin sıra ortalaması değerlerine bakıldığında MDG (Mali Yılsonu ile Denetim Raporu Arasında Geçen Süre), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), M5 (Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), F4 (Öz Kaynak Devir Hızı) değişkenlerinin rank değerleri olumsuz raporlarda daha fazladır. Buna göre olumsuz görüşe sahip raporların mali yıl sonu ile denetim raporu arasındaki geçen süre, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, uzun vadeli yabancı kaynak oranı ve öz kaynak devir hızı olumlu görüşe sahip raporlara göre daha yüksektir. Diğer sayısal değişkenler L1 (Cari Oran), L3 (Nakit Oran), M2 (Öz Kaynak Oranı), F5 (Duran Varlık Devir Hızı), F6 (Net Sermaye İşletmesi Devir Hızı), K2 (Aktif Kârlılık Oranı), K3 (Brüt Kâr Oranı) ve K4 (Faaliyet Kârı Oranı) olumlu raporlarda daha yüksektir.

Mali yılsonu ile denetim raporu arasında geçen sürenin olumsuz raporlarda uzun olmasının sebebi, denetçilerin sorunlu olan işletmelerde denetim açısından daha dikkatli davrandıklarını ve daha fazla denetim çalışması yaparak denetim faaliyetinin uzun sürdüğünün göstergesi olabilir. Kısa vadeli yabancı kaynak ve uzun vadeli yabancı kaynak oranlarının olumsuz raporlarda yüksek çıkması, borç yükü fazla olan işletmelerin borçlarını ödeyememe durumunda işletmenin faaliyetleri sıkıntıya gireceği için beklenebilir bir sonuçtur. Öz kaynak devir hızının olumsuz raporlarda yüksek olması beklenen bir sonuç değildir. Öz kaynak devir hızı işletme sermayesinin ne kadar etkin kullanıldığının bir göstergesidir. Bu oranın yüksek olması işletme sermayesinin etkin kullanıldığının göstergesi olabileceği gibi işletme sermayesinin yetersiz olduğunun da göstergesi olabilir. İşletme sermayesinin yetersiz kaldığı durumlarda işletme kendisini borçlanma suretiyle, yabancı kaynaklarla finanse edecektir. Olumsuz raporlarda olumlu raporlara kıyasla kısa vadeli ve uzun vadeli yabancı kaynak oranları yüksek olduğuna göre olumsuz görüş alan işletmeler olumlu görüş alan işletmelere göre yabancı kaynak kullanımı fazla olduğundan öz kaynak hızı yüksek çıkabilir. Ayrıca öz kaynak oranı, işletme satışlarının azaldığı ve buna bağlı olarak öz kaynağın daha da azaldığı veya işletmenin satışlarına karşında öz kaynağın azaldığı durumlarda yüksek olabilir. Olumlu görüş dışında bir görüş alan işletmelerin finansal tablolarına bakıldığında, öz kaynaklarının azaldığı, öz kaynaklarını bu dönemlerde yükseltseler bile esas faaliyet kârları düşük olduğu görülmüştür.

5.3.3.2. Şartlı Raporların Olumlu Raporlar ile Birlikte Mann-Whitney U Testine İlişkin Bulgular

Bu kısımda da işletme sürekliliği ile ilgili şartlı görüş alan denetim raporları olumlu görüş alan raporlarına dahil edilerek yapılan Mann-Whitney U testinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 39. Kategorik Olmayan Değişkenlerin Mann-Whitney U Testi

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asimptotik Anlamlılık (2-uçlu)
MDG	8511,500	187612,500	-2,602	,009*
L1	2495,000	3236,000	-8,073	,000*
L3	3561,000	4302,000	-7,103	,000*
M2	6243,000	6984,000	-4,661	,000*
M4	4991,000	184092,000	-5,801	,000*
M5	8312,000	187413,000	-2,777	,005*
F1	9416,000	188517,000	-1,772	,076
F3	9561,000	188662,000	-1,640	,101
F4	9951,000	189052,000	-1,285	,199
F5	7496,000	8237,000	-3,520	,000*
F6	3478,000	4219,000	-7,178	,000*
K2	3399,000	4140,000	-7,250	,000*
K3	6656,000	7397,000	-4,285	,000*
K4	4091,000	4832,000	-6,620	,000*

Tablo 39’da verilen Mann Whitney U testi sonucunda F1 (Stok Devir Hızı), F3 (Alacak Devir Hızı) Ve F4 (Öz Kaynak Devir Hızı) değişkeleri için anlamlı bir farklılık ($P > 0,05$) yoktur. Önceki Mann-Whitney U testi sonucundan farklı olarak öz kaynak devir hızı bu testte anlamsız çıkmıştır. Diğer sayısal değişkenler için anlamlı bir fark söz konusudur ve arasındaki farklılık Tablo 40’ta gösterilmiştir.

Tablo 40. Mann Whitney U Testi Sıra Tablosu

	İS	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
MDG	Olumlu	598	313,73	187612,50
	Olumsuz	38	393,51	14953,50
L1	Olumlu	598	333,33	199330,00
	Olumsuz	38	85,16	3236,00
L3	Olumlu	598	331,55	198264,00
	Olumsuz	38	113,21	4302,00
M2	Olumlu	598	327,06	195582,00
	Olumsuz	38	183,79	6984,00
M4	Olumlu	598	307,85	184092,00
	Olumsuz	38	486,16	18474,00
M5	Olumlu	598	313,40	187413,00
	Olumsuz	38	398,76	15153,00
F1	Olumlu	598	315,25	188517,00
	Olumsuz	38	369,71	14049,00
F3	Olumlu	598	315,49	188662,00
	Olumsuz	38	365,89	13904,00
F4	Olumlu	598	316,14	189052,00
	Olumsuz	38	355,63	13514,00
F5	Olumlu	598	324,96	194329,00
	Olumsuz	38	216,76	8237,00
F6	Olumlu	598	331,68	198347,00
	Olumsuz	38	111,03	4219,00
K2	Olumlu	598	331,82	198426,00
	Olumsuz	38	108,95	4140,00
K3	Olumlu	598	326,37	195169,00
	Olumsuz	38	194,66	7397,00
K4	Olumlu	598	330,66	197734,00
	Olumsuz	38	127,16	4832,00

Tablo 40 Mann Whitney U testinin sıra tablosu dağılımlarına bakıldığında MDG (Mali Yılsonu ile Denetim Raporu Arasında Geçen Süre), M4 (Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı), M5 (Uzun Vadeli Yabancı Kaynak Oranı) olumsuz raporlarda daha yüksektir. Daha önce yapılan Mann- Whitney U testi sonucundan farklı olarak F4 (Öz Kaynak Devir Hızı) değişkeni anlamsız çıkmıştır. Şartlı olan raporların olumlu raporlar ile birlikte analiz edildiği durumda öz kaynak devir hızı anlamlı bir sonuç vermemiştir. Olumlu raporlarda L1 (Cari Oran), L3 (Nakit Oran), M2 (Öz Kaynak Oranı), F5 (Duran Varlık Devir Hızı), F6 (Net Sermaye İşletmesi Devir Hızı), K2 (Aktif Kârlılık Oranı), K3 (Brüt Kâr Oranı) ve K4 (Faaliyet Kârı

Oranı) değışkenleri daha yüksektir. Bu analiz sonucu öz kaynak devir hızı haricinde önceki Mann Whitney U testi ile aynı sonuçları vermiştir.

SONUÇ

İşletmeler üretim faktörlerini bir araya getirerek temel amaçlarını yerine getirmek isteyen organizasyonlardır. Bu organizasyonun yapısı içerisinde çeşitli fonksiyonları vardır ve bu fonksiyonlardan birisi de muhasebedir. Muhasebe fonksiyonunun konusu işletmede meydana gelen mali nitelikteki olaylardır. Muhasebe, işletmenin varlıkları ve kaynaklarındaki değişimler, parasal olarak ifade edilen mali olaylar ile ilgili bilgi üreten bir bilgi sistemidir ve bu sistem işletmenin mali durumu ile ilgili bilgiler verir.

Muhasebe bilgi sistemi ürettiği bilgi ile üretim sisteminin maliyetleri, finansal bilgi sisteminin ihtiyacı olan tabloları, pazarlama sisteminin strateji maliyetlerini, personel bilgi sisteminin ücret, sigorta gibi mali bilgilerini sunduğu için bütün bilgi sistemleri ile iletişim halindedir.

İşletmenin bütün bilgi sistemleri ile ilişkisi olan ve işletmenin genel mali ve finansal durumu hakkında bilgi veren bir bilgi sisteminin denetimi de önemli bir konudur. Muhasebe denetimi, muhasebe işlemlerinin ve kayıtlarının denetimi ile ilgilenen bir denetim türüdür. İşletme ile ilişki içinde bulunan menfaat grupları güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmak isterler. İşletme ile ilgisi olan kişi ve gruplara gerekli bilgileri sağlamak işletme yönetiminin görevidir. Ancak bazı sebeplerden işletme yönetiminin sağladığı bilgiler güvenilir olmayabilir. İşletme ile ilgili muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği yapılan denetimlerle sağlanabilir. Muhasebe denetimi işletmenin sunduğu mali bilgilerin güvenilirliğini artırır, hata ve hileleri ortaya çıkarır, işletme çalışanlarının sahtekarlık yapma riskini azaltır, resmi kuruluşlar tarafından yapılacak denetim olasılığını azaltır, işletmenin kredi olanaklarını artırır.

Muhasebe denetiminin, denetimin kapsamı, yapılış nedeni, uygulama zamanı, yapılış amacı ve denetçi statüsüne göre çeşitli türleri vardır. 26 Mayıs 2018 tarihli 30432 sayılı Resmî Gazete ile bağımsız denetime tabi şirketlerin kriterleri belirlenmiştir. Bağımsız denetime tabi olan işletmelerin kriterleri; aktif toplamı 35 milyon Türk Lirası, yıllık net satış hasılatı 70 milyon Türk Lirası, çalışan sayısının 175 kişi olmasıdır. Bu kriterlerden en az ikisine art arda iki hesap dönemi uyan işletmeler bağımsız denetime tabidir.

Bağımsız denetim, bir uzman tarafından denetim standartlarına uygun bir şekilde, yeterli derece kanıt elde ederek işletmenin finansal tablolarının uygunluğunun ve doğruluğunun kontrol edilmesi ve raporlanmasıdır. Bağımsız denetimler, bağımsız denetim firmaları tarafından bağımsız denetçiler aracılığıyla yapılır.

Muhasebenin temel kavramları ve varsayımları içinde yer alan işletme sürekliliği kavramı işletme denetiminde de önemli bir kavramdır. İşletme sürekliliği kavramı, işletmenin sözleşmesinde sınırlı bir süre için kurulma şartı yoksa işletme ömrünün sınırsız olduğunu ifade eder. Muhasebe temel taşlarından birisi olan işletme sürekliliği, denetim standartları arasında da yerini almış ve denetçiler tarafından denetim faaliyeti sonrasında değerlendirilen bir kriter olmuştur.

İşletmeler zamanla farklı ihtiyaçlar karşısında büyüyüp gelişmeye başlamıştır. İşletmelerin zamanla gelişmesinin yanı sıra işletme fonksiyonları da gelişmiş muhasebe sistemi ve muhasebe denetimi için yeni kurallar, standartlar getirilmiştir. Özellikle küreselleşme bağlamında uluslararası muhasebe kuruluşları finansal raporlama ve muhasebe denetim standartları oluşturulmuşlardır. İşletme sürekliliği, 1974 yılında AICPA tarafından denetim standardı olarak yayımlanmış ve işletme sürekliliğinin değerlendirme aşamasında dikkate alınacak esaslar açıklanarak günümüze kadar çeşitli gelişmeler göstererek gelmiştir. Türkiye’de bağımsız denetim alanında işletme sürekliliği standardı BDS 570 ile ilk olarak 23.01.2014 tarihinde 28891 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış 01.01.2013 tarihinden sonra uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

İşletme, mal ve hizmetler üreten, iktisadi fayda sağlayan bir birimdir. İktisadi fayda sağlayan işletmelerin kâr elde etmek, büyümek gibi amaçları vardır ve işletmeler bu amaçlarının yanı sıra kendilerine olduğu kadar etrafında toplanan çıkar grupları içinde fayda sağlamaktadır. İşletmeler insanlara işveren, yatırımcılara para kazandıran, ilişkide olduğu diğer işletmeler ile birbirlerine ekonomik değer kazandıran, vergi vererek devlete katkıda bulunan bir yapıdır. Bu unsurlar düşünüldüğünde işletmeler ülke ekonomilerin önemli birimleridir.

İşletmelerin hem kendi hem de işletmeyle ilgili gruplar için sağladıkları faydaların devam edebilmesi için ömrünün de devam etmesi gerekir. İşletme sürekliliği, işletmenin sınırlı bir amaç veya sınırlı bir süre için kurulma durumunun

olmadığı sürece işletme ömrünün sınırsız olacağını ifade ettiğine göre işletme ömrünün sınırsız olması işletme faydasının da sınırsız olması anlamına gelmektedir.

İşletme sürekliliği kavramı özellikle 2000’li yıllardan sonra ABD ve diğer ülkelerde yaşanan finansal skandallar ile daha önemli bir hale gelmiştir. İşletme sürekliliğinin değerlendirilmesi, işletme yöneticilerinin ve denetçilerin daha dikkatli davranmaları gereken bir konu olmuştur.

Çalışmada bağımsız denetçilerin işletme sürekliliğine ilişkin vermiş oldukları görüşlerini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak lojistik regresyon analizi kullanılarak bir model oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın veri kümesi olarak Borsa İstanbul’da imalat sektöründe yer alan işletmeler seçilmiştir. BDS 570 işletme sürekliliği standardı 2013 yılından itibaren geçerli olduğu için başlangıç yılı olarak 2013 yılı seçilmiş ve araştırmanın yapıldığı en son 2017 yılı verileri olduğu için 2013-2017 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. 2013- 2017 yılları arasında imalat sektöründeki işletmelerin finansal tabloları ve bağımsız denetçi görüşleri incelenmiştir. Analizde finansal oranlar ve literatürde kullanılan finansal olmayan değişkenler kullanılmıştır. İşletme sürekliliği hakkında lojistik regresyon modeli oluşturulduktan sonra analizde kullanılan değişkenlerin işletme sürekliliği görüşü ile olan ilişkilerine ve farklılıklarına bakmak için ki-kare ve mann whitney u testi yapılmıştır.

Sonuç olarak; bağımsız denetçilerin işletme sürekliliğine ilişkin yapılan modellerin ilkinde şartlı raporlar olumlu rapor ile birlikte gruplandırılmıştır. Söz konusu lojistik regresyon modelinde yer alan değişkenler önceki denetim raporu, nakit oranı, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, alacak devir hızı, aktif kârlılık, duran varlık devir hızı oranlarıdır ve modelin doğruluk oranı %96,4’ tür. Modeldeki değişkenlerin gücünü test etmek için yapılan duyarlılık testi sonucunda önemli değişkenler sırası ile önceki denetim raporu, aktif kârlılık, kısa vadeli yabancı kaynak oranı ve duran varlık devir hızıdır. Süreklilik görüşü ile kategorik değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında işletme sürekliliği görüşü ile önceki denetim görüşü ve finansal durum arasında bir ilişki vardır. Bununla birlikte denetim firmasının büyüklüğü ile arasında bir ilişki yoktur. İşletme sürekliliği görüşü ile diğer değişkenlerin arasında farklılığın bakıldığı Mann Whitney U testi sonucunda stok devir hızı ve alacak devir hızı oranları dışındaki değişkenlerde olumlu ve olumsuz raporlarda anlamlı bir farklılığa

rastlanılmıştır. Mali yıl sonu ile denetim raporu arasında geçen süre, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, uzun vadeli yabancı kaynak oranı, öz kaynak devir hızı olumsuz raporlarda daha yüksek çıkmıştır.

Bağımsız denetçilerin şartı görüşlerinin olumlu raporlar ile birlikte gruplandığı lojistik regresyon sonucu oluşan modelin doğruluk oranı %96,9' dur. Modelde önceki denetim raporu, nakit oran, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, alacak devir hızı oranı yer almaktadır. Duyarlılık testi sonucunda önemli değişkenler sırası ile önceki denetim raporu ve kısa vadeli yabancı kaynak oranıdır. Kategorik değişkenlerin Ki-Kare testi sonucu önceki model ile aynıdır. İşletme sürekliliği görüşü ile önceki denetim raporu ve finansal durum arasında bir ilişki vardır. Buna karşın denetim raporunun büyüklüğü ile bir ilişki yoktur. Diğer değişkenlerin Mann Whitney U testi sonucu stok devir hızı, alacak devir hızı, öz kaynak devir hızı oranları dışındaki değişkenlerde olumlu ve olumsuz raporlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Mali yıl sonu ile denetim raporu arasında geçen süre, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, uzun vadeli yabancı kaynak oranı olumsuz raporlarda daha yüksektir.

Çalışmada elde edilen iki modelin ortalama doğruluk oranı %96,6'dır, modellere birlikte bakıldığında ortak olan değişkenler önceki denetim raporu, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, alacak devir hızı, nakit orandır. İki modelde de yer alan ortak önemli iki değişken önceki denetim raporu ve kısa vadeli yabancı kaynak oranıdır. Buna göre işlemenin kısa dönem borçları ve önceki denetim raporundaki işletme sürekliliği görüşü cari dönemde denetçi görüşünde etkili olmaktadır. Denetçi görüşü ile denetim firmasının büyüklüğü arasında bir ilişki yok iken denetçi görüşü ile önceki denetim raporu ve finansal başarı arasında bir ilişki vardır. Mali yıl sonu ile denetim raporu arasında geçen süre, kısa vadeli yabancı kaynak oranı, uzun vadeli yabancı kaynak oranı olumsuz raporlarda daha yüksektir. Mali yıl sonu ile denetim raporunun arasında geçen süre olumlu görüş dışında verilen görüşlerde ortalama olarak daha yüksek olması, denetçilerin şüpheye düştükleri işletmelerde denetim faaliyetlerinin daha uzun sürdüğünü gösterir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre işletmelerin süreklilikleri hakkında olumlu görüş dışında bir görüş almalarında etkili olan değişkenler likidite, mali yapı ve kârlılık oranlarıdır. İşletmelerin süreklilik konusunda olumsuz bir durum ile karşılaşmamaları için nakit oran ve aktif kârlılık oranlarının yüksek olması gerekir.

Nakit oranının çok yüksek olması işletmenin kârlılığını düşürecektir, buna karşın düşük olması ise işletmeyi riske sokacağı için nakit oran işletmeler tarafından en uygun şekilde ayarlanmalıdır. İşletmelerin aynı zamanda kısa vadeli ve uzun vadeli borçlarının fazla olmaması gerekir. İşletme borçlarının fazla olması işletmenin ödeme dengesini bozabilir ve yabancı kaynaklara olan bağımlılığını arttırır. İşletmelerin faaliyetlerini finanse edecek durumda olmaları, borçlarının yüksek seviyede olmaması ve likitlerini iyi kullanarak kârlılığı sağladığı sürece süreklilik ile ilgili bir sorun ile karşılaşmayabilir.

İşletmeler için olumlu bir durum olarak görülen alacak devir hızının ve öz kaynak devir hızının yüksek olması durumlarına olumsuz raporlarda rastlanılmıştır. Alacak devir hızı için işletmelerin daha az vadeli çalışarak yaptığı satışların işletme için bu satışların yeterli olmadığı, işletmenin vade politikasının müşteriler için uygun olmadığı ve müşteri kaybı yaşadığı söylenebilir. Öz kaynak devir hızı için ise işletmelerin satışlar karşısında öz kaynağının daha da azaldığını ve devir hızının arttığını, işletmelerin öz kaynak devir hızı artarken yabancı kaynak oranlarının da artması işletmenin öz kaynağının yetersiz kaldığı ve işletmenin kendisini yabancı kaynaklar ile finanse ettiğini gösterebilir. Bu olumsuzluklardan dolayı işletmelerin oranlarını iyi ayarlamaları gerekir.

Ayrıca bağımsız denetçi tarafından cari yılda verilen işletme sürekliliği görüşünü, bir önceki yılda verilen işletme sürekliliği görüşünün etkilediği ve bağımsız denetçilerin süreklilik konusunda olumsuz görüşlerden birini verdiği işletmelerde rapor yayınlanma süresinin daha uzun olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın literatüre işletme sürekliliği çalışmaları kapsamında katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmada yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlar hem bağımsız denetçiler hem işletmeler hem de işletme ile ilgili gruplar açısından yararlı olabilecektir. BDS 570 işletme sürekliliği standardının 2014 yılında yürürlüğe girmesi, imalat sektörünün seçilmesi çalışma verilerinin kısıtlarını oluşturmuştur. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar daha geniş zaman aralığının ele alınması, kullanılacak değişkenlerin farklılaştırılması ve sektörler arasında karşılaştırmalar yapılması ile genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- ABADİ, Kumalawati-PURBA, Din Mukhlis ve FAUZIA, Qoanita, “The Impact Of Liquidity Ratio, Leverage Ratio, Company Size And Audit Quality On Going Concern Audit Opinion”, **Jurnal Akuntansi Trisakti**, 2019, 6(1), 69-82.
- ADİLOĞLU, Burcu ve VURAN, Bengü, “A Multicriterion Decision Support Methodology for Audit Reports of Distressed Firms in Turkey”, **International Business&Economics Research Journal**, 2011, 10(12), 37-48.
- AKARKARASU, Nahit, **Halka Açık Şirketlerde İç Denetim ve Denetim Kurullarının Etkinleştirilmesi İçin Öneriler**, Sermaye Piyasası Kurulu Denetleme Dairesi, İstanbul, 2000.
- AKDOĞAN, Nalan-AKTAŞ, Melike ve GÜLHAN, Ozan, “Borsa İstanbul’da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerine Bir İnceleme”, **Muhasebe Bilim Dünyası**, 2015, 17(1), 19-32.
- AKDOĞAN, Nalan-GÜDÜ Elif Senem-IŞIK, Ayşe-SEVİNDİK, İrem-ŞAHİN, Derya ve ÖZKAN, Gülşen, “2014-2016 Yılları Arasında BİST Şirketleri ile İlgili Denetim Görüşleri” **Muhasebe ve Denetim Bakış**, 2018, (54), 1-18.
- AKGÜÇ, Öztin, **Finansal Yönetim**, Avcıol Basım Yayın, 9. Baskı, Ankara, 2013.
- AKGÜN, Ali İhsan ve KILIÇ, Selçuk, “Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetiminin Etkinliği Üzerindeki Etkisi”, **Yönetim ve Ekonomi**, 2013, 20(2), 21-36.
- AKTAŞ, Ramazan-DOĞANAY, Mete ve YILDIZ, Birol, “Mali Başarısızlığın Öngörülmesi: İstatistiksel Yöntemler ve Yapay Sinir Ağı Karşılaştırılması”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 1994, 58(4), 1-24.
- ALAGÖZ, Ali-ÖGE, Serdar ve KOÇYİĞİT, Nezahat, “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek sistemleri İlişkisinin Yönetimsel Karar Alma Faaliyetlerinde Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2013, (30), 27-40.
- ALMALI, Zehra, **İşletmelerin Sürekliliği Kavramının Bağımsız Denetim Sürecindeki Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- ALPAR, Reha, **Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler**, Detay, 4. Baskı, Ankara, 2013.

- ARSLAN, Bilge, **Bağımsız Denetimde Meslek Mensuplarının Karşılaştığı Yaptırımlara Yönelik Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019.
- ARZOVA, Sabri Burak, **Finansal Muhasebe**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.
- ASLAN, Bayram, “Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim”, **Sayıştay Dergisi**, 2010, (77), 63-86.
- ATAMAN, Ümit, **Genel Muhasebe**, Türkmen Kitabevi, Cilt 1, Yenilenmiş 5. Baskı, İstanbul, 2003.
- ATMACA, Metin ve TERZİ, Serkan, “Denetçinin Süreklilik Varsayımını Değerlendirmesi: Borsa İstanbul Tekstil ve Deri Endeksinde Bir Araştırma”, **7. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı**, (25-30 Ağustos 2015, Macaristan), Aralık 2015, 129-141.
- AYDOĞAN, Demirtaş Selma, “Türkiye’de Bağımsız Denetimin Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 2016, 3. Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Kongresi (ICAFR 16) Özel Sayısı, 771-785.
- BAKIR, Mehmet, **Denetim**, Dilara Yayınevi, 5. Baskı, Trabzon, 2007.
- BARNES, Paul ve HUAN, Hooi Den, “The Auditor’s Going Concern Decision: Some UK Evidence Concerning Independence and Competence” **Journal of Business Finance & Accounting**, 1993, 20(2), 213-228.
- BAYKAL, Deniz, “Bilgisayarlı Muhasebe Sisteminde Denetim”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 1995, (24)1, 109-140.
- BAYRAM, Nuran, **Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi**, Ezgi kitabevi, 6. Baskı, Bursa, 2017.
- BDS 200, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/BDS_200.pdf, Erişim tarihi 13.11.2019.
- BDS 250, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/BDS_250.pdf, Erişim tarihi 14.11.2019.
- BDS 260, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20260-Site.pdf>, Erişim tarihi 14.11.2019.

- BDS 315, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20315-Site.pdf>, Erişim tarihi 14.11.2019.
- BDS 540, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20540.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 560, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20560-Site.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 570, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20570-Site.pdf>, Erişim tarihi 11.11.2019.
- BDS 700, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20700-Yeni.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 701, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20701-Site.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 706, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20706-Site.pdf>, Erişim Tarihi 16.11.2019.
- BDS 720, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20720.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 800, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20800-Site.pdf>, Erişim tarihi 16.11.2019.
- BDS 810, [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20810-Site\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20810-Site(1).pdf), Erişim tarihi 16.11.2019.
- BELL, Timothy B. ve TABOR, Richard H., “Empirical Analysis of Audit Uncertainty Qualifications”, **Journal of Accounting Research**, 1991, 29(2), 350-370.
- BELLOVARY, Jodi L.-GIACOMINO, Don E. ve AKERS, Michael D., “A Review of Going Concern Prediction Studies: 1976 to Present”, **Journal of Business & Economics Research**, 2007, 5(5), 9-28.
- BERGLUND, Nathan R.-ESHLEMAN, John Daniel ve GOU, Peng, “Auditor Size and Going Concern Reporting”, **Auditing: A Journal Of Practice & Theory**, 2018, 2(37), 1-25.
- BERK, Niyazi, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 8. Baskı, İstanbul, 2005.
- BİGGS, Stanley-SELFRIDGE, Mallory ve KRUPKA, George, “A Computational Model of Auditor Knowledge And Reasoning Processes in The Going-Concern Judgment”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 1993, 12, 82.

- BLAY, Allen D.-GEİGER, Marshall A. ve NORTH, David S, “The Auditors Going-Concern Opinion as a Communication of Risk”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 2011, 30(2), 77-102.
- BOZKURT, Nejat, **Muhasebe Denetimi**, Alya Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2010.
- BREALEY, Richard A.-MYERS, Steward C. ve MARCUS, Alan J, **İşletme Finansının Temelleri** (Çev. Ünal Bozkurt-Türkan Arıkan ve Hatice Doğukanlı), Literatür, İstanbul, 2007.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Pegem Akademi, 10. Baskı, 2009.
- CANDAN, Ekrem, **Türk Bütçe Sisteminde Performans Denetimi**, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2007/374, Ankara, 2007.
- CARCELLO, Joseph V.-VANSTRAELEN, Ann ve WILLENBORG, Michael, “Rules Rather Than Discretion in Audit Standards: Going-Concern Opinions in Belgium”, **The Accounting Review**, 2009, 84(5), 1395-1428.
- CASTERELLA, Jeffrey R.-LEWIS, Barry L. ve WALKER, Paul L, “Modeling The Audit Opinions Issued To Bankrupt Companies: A Two-Stage Empirical Analysis”, **Decision Sciences**, 2000, 31(2), 507-530.
- CEMALCILAR, Özgül ve ERDOĞAN, Nurten, **Genel Muhasebe**, Beta, İstanbul, 2000.
- CEYLAN, Ali ve KORKMAZ, Turhan, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, Ekin Yayınevi, 15. Baskı, Bursa, 2017.
- CHEN, Kevin ve CHURCH, Bryan, “Default on Debt Obligations And The Issuance of Going-Concern Opinions”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 1992, 11(2), 30-49.
- CHEN, Suduan, “An Effective Going Concern Prediction Model For The Sustainability Of Enterprises And Capital Market Development”, **Applied Economics**, 2019, 51(31), 1-13.
- CONSTANTİNİDES, Sylvia, “Auditors’, Bankers’ and Insolvency Practitioners’ “Going-Concern” Opinion Logit Model”, **Managerial Auditing Journal**, 2002, 17(8), 487-501.
- CORMIER, Denis-MAGNAN, Michel ve MORARD, Bernard, “The Auditor’S Consideration of The Going Concern Assumption: A Diagnostic Model”, **Journal of Accounting, Auditing & Finance**, 1995, 10(2): 201-222.

- COŞKUN, Sibel-KARTAL, Mahmut-COŞKUN, Akın ve BİRCAN, Hüdaverdi, “Lojistik Regresyon Analizinin İncelenmesi ve Diş Hekimliğinde Bir Uygulaması”, **Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi**, 2004, 7(1), 41-50.
- ÇABUK, Adem ve LAZOL, İbrahim, **Mali Tablolar Analizi**, Ekin Yayınevi, 16. Baskı, Bursa, 2016.
- ÇALDAĞ, Yurdakul ve AYANOĞLU, Yıldız, **Genel Muhasebe**, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2004.
- DAĞLI, Hüseyin, **Finansal Yönetim**, Derya Kitabevi, 5. Baskı, Trabzon, 2009.
- DALĞAR, Hüseyin-TEKŞEN, Ömer ve TUĞAY, Osman, “Üretim İşletmelerinde Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımının İncelenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Araştırması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 2013, (41), 49-67.
- DEANGELO, Linda Elizabeth, “Auditor Size and Audit Quality”, **Journal of Accounting and Economics**, 1981, 3(3), 183-199.
- DEMİR, Berna, “Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2010, (48), 142-153.
- DEMİRKOL, Ömer Faruk, “Bds 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Uygulama Süreci ve Bağımsız Denetim Raporlarına Etkisi: BİST İnşaat ve Bayındırlık Sektöründe Uygulama”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 2019, 11(1), 478-489.
- DİNÇ, Engin ve ABDİOĞLU, Hasan, “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sitemi: İMKB 100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2009, 12(21), 157-184.
- DİNÇ, Engin ve KARAKAYA, Aykut, “Muhasebe Bilgi Sistemi ve Kurumsallaşma Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2014, (27), 21-50.
- DOĞAN, Mesut-AĞCA, Veysel ve KARAYEL, Mete, “Türkiye’de CEO Değişimine Etki Eden Faktörler ve Değişiminin Finansal Performans Üzerindeki Etkisi”, **Business and Economics Research Journal**, 2016, 7(2), 15-27.
- DOKUR, Şükrü ve KAYGUSUZ, Sait Y, **Finansal Muhasebe**, Dora, Bursa, 2009.
- DOPUCH, Nicholas-HOLTHAUSEN Robert ve LEFTWICH, Richard, “Predicting Audit Qualifications With Financial And Market Variables”, **The Accounting Review**, 1987, 63(3), 431-453.

- DURAK, Gürol ve GÜREL, Eymen, “Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2014, (64), 95-110.
- ERDOĞAN, Murat, “Muhasebe, Denetim ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 2002a, 3(1), 51-63.
- ERDOĞAN, Murat, **Yöneticilerin Karar Verme Aracı Olarak Türkiye Muhasebe Standartları ve Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Finansal Muhasebe**, Beta, İstanbul, 2002b.
- FEYİZ, Mehmet A.-İNAL, Ramazan ve ÖNEL, Sabri, **Bilgisayarlı Muhasebe**, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, Bursa, 2013.
- FOSTER, Benjamin-WARD, Terry ve WOODRUFF, Jon, “An Analysis of The Usefulness of Debt Defaults And Going Concern Opinions in Bankruptcy Risk Assessment”, **Journal of Accounting Auditing and Finance**, 1998, 13(3), 351-371.
- GAEREMYNCK, Ann ve WILLEKENS, Marleen, “The Endogenous Relationship Between Audit-Report Type And Business Termination: Evidence On Private Firms in A Non-Litigious Environment”, **Accounting and Business Research**, 2003, 33(1), 65-79.
- GEİGER, Marshall A. ve RAMA, Dasaratha V., “Audit Firm Size and Going-Concern Reporting Accuracy”, **Accounting Horizons**, 2006, 20(1), 1-17.
- GENÇOĞLU, Ümit Gücenme ve AYTAÇ, Alp, “Halka Açık ve Halka Açık Olmayan İşletmelerde Finansal Sürekliliğin Denetimi ve Borsa İlinde Bir Araştırma”, **Business and Economics Research Journal**, 2017, 8(2), 349-361.
- GÖKGÖZ, Ahmet, “BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı Çerçevesinde Sermaye Kaybı ve Borca Batıklık”, **Vergi Raporu**, 2015, (188), 140-148.
- GÖNEN, Seçkin ve YILDIRIM, Fatih, “Bağımsız Denetimde Kanıt ve BİST Uygulaması”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2019, 8(1), 1085-1097.
- GÖR, Yusuf, “Finansal Başarısızlığı Önlemede İç Kontrol Sisteminin ve Denetim Kalitesinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 2018, 5(11), 124-132.
- GÜCENME, Ümit, **Muhasebe Denetim**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004.
- GÜCENME, Ümit, **Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007.
- GÜÇLÜ, Faruk, **Muhasebe Denetimi**, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2008.

- GÜNEY, Aysel, “Yönetim Anlayışında Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 2013, 2(3), 276-280.
- GÜREDİN, Ersin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, Türkmen Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2014.
- GÜZEL, Tülay ve MERSİN, Zerrin, “Bilgi Teknolojilerinin İşletmelerin Muhasebe Uygulamalarında Yarattığı Değişim”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2007, (35), 172-177.
- HAFTACI, Vasfi, **Muhasebe Denetimi**, Umuttepe Yayınları, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Kocaeli, 2016.
- HAHN, William, “The Going-Concern Assumption: Its Journey into GAAP”, **The CPA Journal**, 2011, 81(2), 26-31.
- HANSEN, James V.-MCDONALD, James B. ve STİCE, James D., “Artificial Intelligence And Generalized Qualitative-Response Models: An Empirical Test On Two Audit Decision-Making Domains”, **Decision Sciences**, 1992, 23(3), 708-723.
- HARDIES, Kris-BREESCH, Diane ve BRANSON, Joel, “Do (Fe)Male Auditors Impair Audit Quality? Evidence from Going-Concern Opinions”, **European Accounting Review**, 2016, 25(1), 7-34.
- HARRİS, Carolyn, **An Expert Decision Support System For Auditor Going Concern Evaluation**, Ph.D. Dissertation. University of Texas at Arlington, ABD, 1989.
- IRELAND, Jennifer C, “An Empirical Investigation of Determinants of Audit Reports in The UK”, **Journal of Business Finance & Accounting**, 2003, 30(7), 975-1015.
- İÇERLİ, M. Yılmaz ve AKKAYA G. Cenk, “Finansal Açıdan Başarılı Olan İşletmelerle Başarısız Olan İşletmeler Arasında Finansal Oranlar Yardımıyla Farklılıkların Tespiti”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 2006, 20(1), 413-421.
- İSLAMOĞLU, Ahmet Hamdi ve ALNİAÇIK, Ümit, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Beta, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul, 2014.
- JUNAİDİ, Juanidi ve HARTONO, Jogyanto, “Non-Financial Factors in The Going-Concern Opinion”, **Journal of Indonesian Economy and Business**, 2010, 25(3), 369-378.
- KARACAER, Semra ve İBRAHİMOĞLU, Nurettin, “İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi ve Önemi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2003, 21(1), 211-228.

- KARADENİZ, Yasin, “‘Türkiye’de Bağımsız Denetim Sistemindeki Gelişmeler: Denetim Kuruluşlarında Çalışan Denetçilere Yönelik Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2019, (83), 713-192.
- KARANFİLOĞLU, A. Yasin, “Muhasebe Denetimi Kavram İlke ve Yöntemleri”, **Sayıştay Dergisi**, 1999, (35), 28-37.
- KARASU, Rauf, “Yeni Bir Düzenleyici ve Denetleyici Kurum: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu”, **Amme İdaresi Dergisi**, 2014, 47(1), 79-105.
- KAVUT, Lerzan-TAŞ, Oktay ve ŞAVLI, Tuba, **Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim**, İSMMMO Yayın No 130, İstanbul, 2009.
- KAYA, Uğur ve YAZAN, Ömer, “Muhasebenin Temel Varsayımlarında İşletmenin Sürekliliğine Tarihsel Bir Bakış”, **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, 2018, 11(2), 185-199.
- KAYGUSUZ, Sait Y. ve DOKUR, Şükrü, **Yönetim Muhasebesi**, Dora, 2. Baskı, Bursa, 2015.
- KAYGUSUZ, Sait Y., Finansal Tablolar, (BANAR, Kerim ve EKERGİL, Vedat Editörler), **Genel Muhasebe – I**, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2654, 3. Baskı, Eskişehir, 2014, s. 24-45.
- KAYGUSUZ, Sait Y., İşletme Dili: Muhasebe, (BANAR, Kerim ve EKERGİL, Vedat Editörler). **Genel Muhasebe – I**, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2654, 3. Baskı, Eskişehir, 2014, s. 2-22.
- KGK, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Tan%C4%B1t%C4%B1m/Public_Oversight_Authority_TR.pdf, Erişim tarihi 24.09.2019.
- KIZIL, Ahmet, **Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları**, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- KİDA, Thomas, “An Investigation Into Auditors Continuity And Related Qualification Judgments”, **Journal of Accounting Research**, 1980, 18(2), 506-523.
- KLERSEY, George ve DUGAN, Michael, Substantial Doubt: Using Artificial Neural Networks To Evaluate Going Concern, Article in Advances in Accounting Information, 1995, Systems (Volume 3), S. Sutton (ed.). Greenwich, CT: JAI Press, Inc., 137-159.
- KNECHEL, W. Robert ve VANSTRAELEN, Ann, “The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions”, **Auditing: A Journal Of Practice & Theory**, 2007, 26(1), 113-131.

- KOÇYİĞİT, Seyhan Çil, TANÇ, Şükran Güngör ve ELİTAŞ Bilge Leyli, “İşletmenin Sürekliliği ve Bağımsız Denetçi Raporlarının Türkiye Bağımsız Denetim Standartları (BDS 570 ve BDS 700) Açısından İncelenmesi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 2018, (53), 143-162.
- KOH, Hian Chye ve BROWN, Robert Brown, “Probit Prediction of Going And Non-Going Concerns”, **Managerial Auditing Journal**, 1991, 6(3), 18-23.
- KOH, Hian Chye ve TAN, Sen Suan, “A Neural Network Approach To The Prediction of Going Concern Status”, **Accounting and Business Research**, 1999, 29(3), 211-216.
- KOH, Hian Chye, **Prediction of Going-Concern Status: A Probit Model For The Auditors**, Ph.D. Dissertation. Virginia Polytechnic Institute and State University, ABD, 1987.
- KÖMÜR, Sebile, **Bağımsız Denetime Tabi Olan Anonim Şirketlerde Finansal Tabloların Denetim Uygulaması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- KÜÇÜKSAVAŞ, Nihat, **Finansal Muhasebe**, Beta, 13. Baskı, İstanbul, 2014.
- LACHER, R.C.-COATS, Pamela K.-SHARMA, C. Shanker ve FANT, L. Franklin, “A Neural Network For Classifying The Financial Health of A Firm”, **European Journal of Operational Research**, 1995, 85(1), 53-65.
- LAZOL, İbrahim, **Genel Muhasebe**. Ekin, 23. Baskı, Bursa, 2017.
- LENARD, Mary Jane-ALAM, Pervaiz ve MADEY, Gregory, “The Application of Neural Networks And A Qualitative Response Model To The Auditors Going Concern Uncertainty Decision”, **Decision Sciences**, 1995, 26(2), 209-227.
- LENARD, Mary Jane-ALAM, Pervaiz-BOOTH, David ve MADEY, Gregory, “Decision-Making Capabilities of A Hybrid System Applied To The Auditors Going Concern Assessment”, **International Journal of Intelligent Systems in Accounting Finance & Management**, 2001, 10(1), 1-24.
- LENNOX, Clive S., “The Accuracy and Incremental Information Content of Audit Reports in Predicting Bankruptcy”, **Journal of Business Finance & Accounting**, 1999, 26(5), 757-778.
- LOUWERS, Timothy J., “The Relation Between Going-Concern Opinions and the Auditor's Loss Function”, **Journal of Accounting Research**, 1998, 36(1), 143-156.

- MARTENS, David-BRUYNSEELS, Liesbeth-BAESENS, Bart-WILLEKENS, Marleen ve VANTHIENEN, Jan, “Predicting Going Concern Opinion With Data Mining”, **Decision Support Systems**, 2008, 45(1), 765-777.
- MCKEE, Thomas, “Discriminant Prediction of Going Concern Status: A Model For Auditors”, **Selected Papers of The AAA Annual Meeting**, 1976.
- MCKEOWN, James-MUTCHLER, Jane ve HOPWOOD, William, “Towards An Explanation Of Auditor Failure To Modify The Audit Opinions of Bankrupt Companies”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 1991, 10, 1-13.
- MENON, Krishnagopal ve SCHWARTZ, Kenneth, “An Empirical Investigation of Audit Qualification Decisions in The Presence Of Going Concern Uncertainties”, **Contemporary Accounting Research**, 1987, 3(2), 302-315.
- MERT, Hüseyin-GÜNER, Memet ve DUYAR, Göktuğ, “İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkilerinin BİST Kapsamındaki Şirketler Üzerinde Araştırılması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 2019, (57), 119-140.
- MİZRAHİ, Rozi, “KOBİ’lerde Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkin Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, 2011, 3(2), 307-316.
- MORADİ, Mahdi-SALEHİ, Mahdi-YAZDİ, Hadi Sadoghi ve GORGANİ, Mohammad Ebrahim, “Going Concern Prediction of Iranian Companies by Using Fuzzy C-Means”, **Open Journal of Accounting**, 2012, (1), 38-46.
- MUTCHLER, Jane F., “A Multivariate Analysis of The Auditors Going-Concern Opinion Decision”, **Journal of Accounting Research**, 1985, 23(2), 668-682.
- MUTCHLER, Jane F.-HOPWOOD, William-MCKEOWN, James M., “The Influence Of Contrary Information and Mitigating Factors On Audit Opinion Decisions On Bankrupt Companies”, **Journal of Accounting Research**, 1997, 35(2), 295-310.
- NOGLER, George E., “The Resolution of Auditor Going Concern Opinions”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 1995, 14(2), 54-73.
- NOLAN, Ronan, “Going Concern: Why Auditors Must Be Specific”, **Accountancy Ireland**, 41(1), <http://www.gaaaccounting.com/going-concern-why-auditors-must-be-specific/>, Erişim tarihi 21.11.2019.
- ÖRTEN, Remzi-KAVAL Hasan ve KARAPINAR, Aydın, **Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları**, Gazi Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2012.

- ÖZDAMAR, Kazım, **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**, Nisan Kitabevi Yayınları, 10. Baskı, Ankara, 2015.
- ÖZDEMİR, Muharrem, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 2016,
- ÖZERHAN, Yıldız ve YANIK, Serap, **Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları**, TÜRMOB Yayınları – 427, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2012.
- ÖZYÜREK, Hamide, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından Bağımsız Denetimin Önemi”, **Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi**, 2012, 4(2), 95-105.
- PARLAKKAYA, Raif ve TEKİN, Abdullah, 2002“Tümleşik Bilgi Sistemleri ve Muhasebe Bilgi Sistemi”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı**, 675-684.
- PROVASİ, Roberta ve RIVA Patrizia, “Assessment of Going Concern For The Italian Listed Companies: An Empirical Study”, **Review of Business & Finance Studies**, 2015, 6(1), 27-34.
- RAGHUNANDAN, Kannan ve RAMA, Dasaratha V., “Audit Reports For Companies in Financial Distress: Before and After Sas No. 59”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 1995, 14(1), 50-63.
- READ, William J. ve YEZEGEL, Ari, “Auditor Tenure and Going Concern Opinions for Bankrupt Clients: Additional Evidence”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, 2016, 35(1), 163–179.
- RESMÎ GAZETE, Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 26 Aralık 2012, sayı 28509.
- RESMÎ GAZETE, Kamu Gözetimi Kurumu Hükmünde Kararname, 2 Kasım 2011, sayı 28103.
- RESMÎ GAZETE, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 26 Aralık 1992, sayı 21447.
- RESMÎ GAZETE, Türk Ticaret Kanunu, 14 Şubat 2011, sayı 27846.
- RESMÎ GAZETE, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS 1). 16 Ocak 2005, sayı 25702.
- RUIZ-BARBADILLO, Emiliano-GOMEZ-AGUILAR, Nieves-FUENTES-BARBERA, Cristina De ve GARCIA-BENAU, Maria Antonia, “Audit Quality and The Going-Concern”, **European Accounting Review**, 2004, 13(4), 597-620.

- SABUNCU, Birsal, “İç Denetim Anlayışındaki Değişiklikler ve Gelişmeler”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, 2018, 20(MODAV 15. Uluslararası Muhasebe Konferansı Özel Sayısı), 779-789.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat ve TOKOL, Tuncer, **İşletme**, Alfa Aktüel Yayınları, 10. Baskı, Bursa, 2016.
- SELÇUK, Tartan Evrim, **Kurumsallaşma ve Örgütsel Başarım Sürecinde İşletme Bilgi Sistemlerinin Etkinliğinin Sağlanmasında Muhasebe ve Denetim Fonksiyonlarının Rolü: Karaman OSB’ de Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2019.
- SELİMOĞLU Seval Kardeş-ÖZBİRECİKLİ, Mehmet ve UZAY, Şaban, **Bağımsız Denetim**, Nobel Akademik Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2017.
- SELİMOĞLU, Seval Kardeş-ÖZBİRECİKLİ, Mehmet-UZAY, Şaban-KURT, Ganite-ALAGÖZ, Ali ve YANIK, Serap, **Muhasebe Denetimi**, Gazi Kitabevi, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara, 2011.
- SELİMOĞLU, Seval ve ORHAN, Abdullah, “Finansal Başarısızlığın Oran Analizi ve Diskriminant Analizi Kullanılarak Ölçümlemesi: BİST’de İşlem Gören Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2015, (66), 21-40.
- SELİMOĞLU, Seval, Denetim Gereksinimi ve Kavramı, (SELİMOĞLU, Seval Editör). **Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz**, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2636, Eskişehir, 2012, s. 2-21.
- SEVİLENGÜL, Orhan, **Genel Muhasebe**, Gazi Kitabevi, 15. Baskı, Ankara, 2009.
- SEVÜKTEKİN, Mustafa ve NARGELEÇKENLER, Mehmet, **Ekonometrik Zaman Serileri Analizi**, Nobel, 3. Baskı, Ankara, 2010.
- SPK, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/6/9/1>, Erişim tarihi 24.09.2019.
- STOREY, Reed K., “Revenue Realization, Going Concern and Measurement of Income”, **Accounting Review**, 1959, 34(2), 232-238.
- SÜRMELİ, Fevzi, Muhasebe Bilgi Sisteminin Temel Yapısı, (BANAR, Kerim Editör), **Muhasebe Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 963, Eskişehir, 1998, s. 46-65.
- SÜRMEN, Yusuf, **Muhasebe – I**, Celepler Matbaa, Trabzon, 2011.

- TAMER, Denizcan, **İşletmelerde Süreklilik ve Bağımsız Denetimde İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesinde Diskriminant Analizlerinin Kullanılmasına Yönelik Bir Model Uyarlaması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2018.
- TANÇ, Şükran Güngör, **Bağımsız Denetim Karar Sürecinde İşletmenin Sürekliliği: Türkiye’deki Bağımsız Denetime Tabi İşletmeler Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2010.
- TAŞ, Oktay-MERT, Hüseyin-GUNER, Memet ve DUYAR Göktuğ, “BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkisi”, **PressAcademia Procedia**, 2018, (7), 339-343.
- TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.d89d89e4b49c6.91685956, Erişim tarihi 24.09.2019.
- TEPEGÖZ, Şükrü Mete ve TÜREDİ, Hasan, “İşletme Sürekliliği Varsayımı ve Denetçi Sorumluluğu”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2015, 8(2), 43-52.
- TERZİ, Ramazan-ATMACA, Metin ve TERZİ, Serkan, “Denetim Açısından İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesi Genetik Algoritmanın Kullanımı: Borsa İstanbul Sınai Endeksi Örneği”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 2016, (ICAFR 16 Özel Sayısı), 685-693.
- TERZİ, Serkan-ATMACA, Metin ve ÖKTEM, Begüm, “İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul (BİST) Sınai Endeksi Örneği”, **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, 2016, 12(45), 515-535.
- TMS 1, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf, Erişim tarihi 05.11.2019.
- TMS 10, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS10.pdf>, Erişim tarihi 05.11.2019.
- TMS 26, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS26.pdf>, Erişim tarihi 05.11.2019.
- TMSK, **Türkiye Muhasebe Standartları TMS/TFRS**, TMSK Yayınları – 4, Ankara, 2009.

- TOPRAK, Efe Adnan, **KOBİ'lerin Bağımsız Denetim Yaptırmasında KOSGEB Desteğinin Etkisi: İstanbul İli Hakkında Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- UDO, Godwin, “Neural Network Performance On The Bankruptcy Classification Problem”, **Computers and Industrial Engineering**, 1993, 25(1-4), 377-380.
- URAL, Kerem-GÜRARDA, Şevin ve ÖNEMLİ, M. Burak, “Lojistik Regresyon Modeli ile Finansal Başarısızlık Tahminlemesi: Borsa İstanbul’da Faaliyet Gösteren Gıda, İçki Ve Tütün Şirketlerinde Uygulama”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2015, (67), 85-100.
- UZAY, Şaban ve BAYAT, Saliha Büşra, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Bağımsız Denetim Alanında Getirdiği Yenilikler ve Tartışmalı Konular”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2016, Muhasebe Denetimi Özel Sayısı, 1503-1513.
- UZAY, Şaban ve TANÇ, Şükran Güngör, “İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarında İşletmenin Sürekliliği Kavramının Analizi”, **Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi**, 2010, 12(2), 143-179.
- WILLIAMS, H., **Cue Utilization in Auditors” Going-Concern Qualification Judgments: An Empirical Analysis**, Ph.D. Dissertation. University of Georgia, ABD, 1982.
- YANIK, Serap ve KARATAŞ Muharrem, “Denetim Raporlarının Geleceği: Yeni Düzenlemeler ve Ülke Uygulamaları”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 2017, (73), 1-26.
- YAŞAR, Alpaslan, “İşletmenin Sürekliliğinde Ortaya Çıkan Belirsizliğin Bağımsız Denetim Raporlarındaki Denetçi Görüşleri Açısından İncelenmesi: BİST’de İşlem Gören Sınai Şirketlerine Yönelik Bir Araştırma”, **Muhasebe Bilim Dünyası**, 2017, 19(1), 58-85.
- YAŞAR, Alpaslan, “Olumlu Görüş Dışındaki Denetim Görüşlerinin Veri Madenciliği Yöntemleriyle Tahminine İlişkin Karar ve Birliktelik Kuralları”, **Mali Çözüm**, 2016, (133), 81-109.
- YEH, Ching Chiang-CHİ, Der Jang ve LİN, Yi Rong, “Going-Concern Prediction Using Hybrid Random Forests and Rough Set Approach”, **Information Sciences**, 2014, 254, 98-110.
- YILANCI, Münevver, Denetim ve Denetçi, (ERDOĞAN, Melih Editör), **Muhasebe Denetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2473, 1. Baskı, Eskişehir, 2012, s. 2-19.

- YILDIZ, Faruk Onur, **İşletmelerde Borca Batıklık ve Süreklilik Denetimi**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul, 2017.
- YILDIZ, Ferhat, **Numerus**. 4T Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul, 2016.
- YILMAZ, Zeliha ve YAŞAR, Alpaslan, “Bağımsız Denetim Raporlarının İşletmenin Sürekliliği Denetim Standardı 570 Çerçevesinde İncelenmesi: BİST İmalat Sanayi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma”, **Mali Çözüm**, 2018, (145), 55-90.
- YILMAZ, Zeliha, **Bağımsız Denetim Raporlarının İşletmenin Sürekliliği (BDS 570) Denetim Standardı Çerçevesinde İncelenmesi: BİST Şirketleri Üzerine Bir Araştırma**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Osmaniye, 2017.
- YÜCEL, A. Tugay, **Genel Muhasebe**, Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul, 2010.

ÖZGEÇMİŞ

Muammer Paça, 1987 yılında Giresun’da doğdu. İlköğretimini Yeşilgiresun İlköğretim Okulu, ortaöğretimini Mehmet Akif Ortaokulu ve lise öğretimini Giresun Lisesi’nde tamamladı. Lisans eğitimini Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü’nde 2014 yılında tamamladı. 2017 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda lisansüstü eğitime başladı.

